MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

RITA URBANOVIČ
(BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA)

Programos valstybinis kodas 621M90011

ASMENS DUOMENŲ APSAUGA BAUDŽIAMAJAME PROCESE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –

Lekt. Dr. Marina Gušauskienė

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS 3

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS 8

1. BENDRIEJI ASMENS DUOMENŲ TEISINĖS APSAUGOS ASPEKTAI 9

1.1. Teisės į privatumą samprata, raida bei ryšys su asmens duomenų apsauga 9

1.2. Asmens duomenų samprata bei jos raida 17

1.3. Informacijos, galinčios būti asmens duomenimis, požymiai 20

2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA BENDRADARBIAUJANT TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMS SUPRANACIONALINIU MASTU 26

2.1. Policijos ir teisminio bendradarbiavimo vykdymas baudžiamosiose bylose 26

2.2. Duomenų subjekto vaidmuo bendradarbiaujant policijai ir teismams 32

2.3. Asmens duomenų tvarkymo reikalavimai bendrabarbiaujant policijai ir teismams 42

3. ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS TRŪKUMAI PRAKTIKOJE NACIONALINIAME BAUDŽIAMAJAME PROCESE 48

IŠVADOS 56

LITERATŪROS SĄRAŠAS 58

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA 66

ABSTRACT IN ENGLISH 67

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 68

SUMMARY IN ENGLISH 69

PRIEDAI 70

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SĄŽININGUMĄ 72

ĮVADAS

Asmens duomenų apsauga – tai vienas iš žmogaus teisės į privatų gyvenimą, elementų. Šiai dienai, tiek tarptautiniai[1], tiek nacionaliniai [2] teisės aktai deklaruoja teisę į privatumą apskritai, neišskiriant teisės į asmens duomenų apsaugą, kaip atskiros žmogaus teisės. Didėjant poreikiui užtikrinti asmeninių duomenų saugumą, asmens duomenų apsauga, kaip atskira asmens teisė, buvo reglamentuota 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo[3]. Didėjant dėmesiui asmens duomenims, tiesiogiai ši teisė buvo įtvirtinta ir žmogaus teisių apsaugos dokumente - 2000 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.[4] Be to, vystantis teisinei sąmonei, reikalavimas apsaugoti asmens duomenis, neaplenkė ir baudžiamojo proceso.

Tiriamoji problema. Darbe tiriamas vienas iš asmens teisės į privatumą elementų - asmens duomenų apsaugos reglamentavimas supranacionaliniu bei nacionaliniu lygmeniu. Analizuojami policijos ir teismų bendradarbiavimo Europos Sąjungos mastu esminiai aspektai. Kompleksiškai nagrinėjamos asmens duomenų apsaugos ribos, priklausomai nuo asmeniui suteikto procesinio teisinio statuso baudžiamojoje byloje. Gilinamasi ir mėginama atsakyti į klausimą, ar apskritai asmens duomenų apsauga įmanoma baudžiamajame procese, kiek įstatymų leidėjo baudžiamajame procese sukonstruotos asmens duomenų apsaugos normos bei taisyklės veiksmingos tiriant nusikaltimus bei ar įmanoma užtikrinti kokybišką asmens duomenų apsaugą, siekiant įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį?

Aktualumas. Vykstant spartiems globalizacijos procesams, intensyviai plėtojantis informacinėms technologijoms bei dinamiškai keičiantis teisinei sąmonei, kyla didžiulis poreikis užtikrinti, kad būtų apsaugotos asmenų teisės į privatumą bei, kad nebūtų be pagrindo atskleidžiama informacija, sudaranti asmens duomenis. Šiai dienai ypač aktuali tampa asmens duomenų apsauga tiriant nusikalstamas veikas. Baudžiamasis procesas pasižymi tam tikra specifika, kuri iš pirmo žvilgsnio, tiriant bei nagrinėjant nusikalstamas veikas, sunkiai dera su galimybe apsaugoti asmens duomenis. Pabrėžtina, kad baudžiamojo proceso metu yra renkami, tvarkomi bei perduodami surinkti duomenys, kuriuose gausu asmeninės informacijos. Taigi, šio tiriamojo darbo aktualumas pasireiškia per poreikį ištirti, kaip yra tvarkomi asmeniniai

[1] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 str. *Valstybės žinios*, 2000-11-10, Nr. 96-3016.
[2] Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 str. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
[3] Europos Parlamento ir Tarybos 1995 m. spalio 24 d. direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo [1995] OL L 281, p. 31.
[4] Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos 8 str. [2012] OL C326/02.

duomenys baudžiamuosiuose procesuose bei kiek yra veiksminga šiems duomenims taikoma apsauga.

Naujumas. Teisė į asmens duomenų apsaugą, ganėtinai nauja teisė asmens teisių ir laisvių kataloge. Asmens duomenys yra vienas iš asmens privataus gyvenimo elementų.[5] Šiandien asmens duomenų apsauga eskaluojama daugelyje gyvenimo sričių, tačiau labai mažai yra kalbama apie poreikį apsaugoti asmeninius duomenis vykstant baudžiamajam procesui. Natūralu, kad baudžiamasis procesas nėra vien tik žmogaus teisių apsaugos įrankis, bet tai kartu ir priemonė, padedanti išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas, tinkamai pritaikyti įstatymą ir nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį.[6] Akivaizdu, jog tyrimo sėkmės siekis yra prioritetinis tikslas, kai tuo tarpu teisė į asmeninių duomenų apsaugą baudžiamajame procese lieka nuošalyje. Šiai dienai baudžiamojo proceso teisės moksle trūksta mokslinių žinių apie tai, kokie reikalavimai yra taikomi asmeninių duomenų tvarkymui, keitimuisi jais. Be to, išvis nėra kalbama apie tai, kiek egzistuojančios asmens duomenų apsaugos taisyklės baudžiamajame procese yra veiksmingos.

Tiriamos problemos ištyrimo lygis. Asmens duomenų apsaugos problemos bei klausimai baudžiamajame procese beveik nebuvo tirti. Didelę indėlį asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese analizei padarė M. Gušauskienė[7] moksliniame straipsnyje nagrinėdama asmens duomenų apsaugos tendencijas, akcentuodama praktinį asmens duomenų apsaugos taisyklių pritaikomumą baudžiamajame procese, kuriam tiesioginę įtaką daro Europos Sąjungos teisės aktai. Kituose moksliniuose darbuose[8] asmens duomenų apsaugos aspektai analizuojami epizodiškai, žiūrint į asmens duomenų apsaugą per klasikinės teises į privatumą prizmę, kartais nurodant asmens duomenų apsaugos pažeidimus visuomeniniame gyvenime.

Baigiamojo darbo reikšmė. Tiriamajame darbe paaiškėjo, kad asmens duomenų apsaugos teisė yra vienas iš sąvokos "teisė į privatumą" sudedamųjų elementų. Darbe akcentuotos bendrosios asmens duomenų apsaugos taisyklės, bei galimybė jas taikyti baudžiamajame procese vadovaujantis analogija. Atliktas kompleksinis Europos Sąjungos teisės aktų, susijusių su baudžiamųjų bylų tyrimu skirtingose valstybėse narėse bei duomenų keitimusi tarp valstybių narių, tyrimas. Tiriamojo darbo reikšmė pasireiškė per tai, kad buvo atkleista, jog šiai dienai būtina sukurti visuotines pamatines taisykles, remiantis kuriomis būtų realizuojamas asmens duomenų rinkimas bei keitimasis tarp valstybių narių. Taip pat nustatyta, kad įstatymų

[5] Petraitytė, I. Asmens duomenų apsauga ir teisė į pivatų gyvenimą. *Teisė.* 2011, 80, p. 165.
[6] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
[7] Gušauskienė, M. *Asmens duomų apsauga baudžiamajame procese*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: Registrų centras, 2014, p. 311-323.
[8] Meškauskaitė, L. *Teisės į privatumą gynimas: teorija ir praktika.* Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 354 – 385.; Čilinskas, K. *Privataus gyvenimo neliečiamumas Lietuvos teisėje.* Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Teisės projektų tyrimo centras, 2005, p. 70 – 105.

leidėjo sukurtos imperatyvios nacionalinės teisės normų taisyklės yra nevisada veiksmingos praktikoje bei jų taikymas dažnais atvejais nepadeda pasiekti asmens duomenų apsaugos tikslų. Gauti tyrimo rezultatai galėtų būti reikšmingi teisės taikytojams bei tobulinant teisinę bazę asmens duomenų apsaugos srityje.

Tyrimo tikslas. Ištirti teisės į asmens duomenų apsaugą raidos ištakas. Išanalizuoti reglamentavimo trūkumus ir sunkumus, su kuriais susiduriama keičiantis duomenimis tarp valstybių narių, siekiant įgyvendinti policijos ir teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Ištirti duomenų subjekto teisių apimtį dalyvaujant savo duomenų tvarkyme. Palyginti asmenų, turinčių skirtingus teisinius statusus, galimybę susipažinti su savo duomenimis. Bei įvertinti, kiek asmens duomenų taisyklės, įtvirtintos nacionaliniame baudžiamojo proceso įstatyme, veiksmingos bei reikalingos praktinėje teisėsaugos institucijų veikloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti asmens teisės į duomenų apsaugą santykį su teise į asmens privatumą. Bei ištirti asmens duomenų apsaugos reglamentavimo ypatumus tarptautinėje, Europos Sąjungos bei nacionalinėje baudžiamojo proceso teisėje.
2. Atskleisti reglamentavimo trūkumus ir sunkumus su kuriais susiduria valstybių narių teisėsaugos institucijos keičiantis duomenimis.
3. Išanalizuoti, kokia apimtimi savo duomenų tvarkyme dalyvauja duomenų subjektai, turintys skirtingus teisinius statusus byloje.
4. Ištirti atvejus ir problemas, su kuriomis susiduriama nacionaliniame baudžiamajame procese siekiant apsaugoti asmens duomenis bei įvertinti, kiek asmens duomenų apsauga veiksminga ikiteisminiame tyrime.

Tyrimo objektas. Asmens duomenų apsaugos, kaip teisės į privatumą, reglamentavimas, apsauga bendradarbiaujant valstybių narių teisėsaugai bei asmens duomenų taisyklių taikymo problematika nacionaliniame baudžiamajame procese.

Tyrimo dalykas. Teisės mokslo doktrinos, tarptautinių, Europos Sąjungos bei nacionalinių teisės aktų bei teismų praktikos analizė. Tarpvalstybinių institucijų bendradarbiavimas vykdant policijos bei teisminę veiklą. Asmens duomenų apsaugos, skirtingus procesinius statusus turinčių asmenų baudžiamajame procese aspektu, tyrimas. Lietuvos baudžiamojo kodekso normų, susijusių su asmens duomenų apsauga, veiksmingumas.

Tyrimo hipotezė. Asmeninių duomenų apsaugai baudžiamajame procese skiriamas nepakankamas dėmesys. Teisinis asmens duomenų apsaugos reglamentavimas, tiriant nusikalstamas veikas, nėra tinkamas, dėl ko asmens duomenų apsauga baudžiamajame procese nėra veiksminga.

Ginamieji teiginiai:

1. Asmens duomenų apsaugos teisė modifikavosi iš asmens teisės į privatumą. Asmens teisės į privatų gyvenimą turinys – nuolat kinta.
2. Siekiant įgyvendinti veiksmingą policijos ir teismų bendradarbiavimą tarp valstybių narių bei kartu užtikrinti perduodamų duomenų kokybę, reikia sukurti vienodas visoms valstybėms narėms taisykles, reglamentuojančias keitimąsi duomenimis tarp teisėsaugos institucijų.
3. Nacionaliniame baudžiamajame procese įtvirtintos asmens duomenų apsaugos taisyklės tiriant nusikalstamas veikas, praktiniu požiūriu yra beveik neveiksmingos ir galima teigti, jog net nereikalingos.

Tyrimo metodika. Rašant tiriamąjį darbą bei siekiant išnagrinėti darbo temą ir atskleisti problematiką, buvo naudojami šie tyrimo metodai:

1. Sisteminės analizės metodas buvo naudotas atskleidžiant asmens duomenų sąvoką, jos ryšį su žmogaus teise į privatumą. Sistemiškai aiškinant Europos Sąjungos teisės normų nuostatas, analizuojamos institucijų bendradarbiavimo galimybės, atskleidžiamos asmenų, turinčių skirtingus procesinius statusus, susipažinimo su savo duomenimis prielaidos bei atvejai. Analizuojant Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso taisykles, ypač jas taikant ikiteisminio tyrimo metu, ištiriamas asmens duomenų apsaugos veiksmingumas.
2. Lyginimo metodas buvo naudotas lyginant teisės mokslininkų doktrinoje pateiktas nuomones apie teisės į privatų gyvenimą koncepcijas. Lyginant asmens duomenų apsaugos normų reglamentavimą supranacionaliniu bei nacionaliniu lygmeniu, siekiant atskleisti taisyklių spragas bei teisės normų netobulumą praktikoje.
3. Teisės aktų, dokumentų bei bylų analizės metodas buvo naudotas analizuojnat tarptautinius, Europos Sąjungos bei nacionalinius teisės aktus, ESTT, EŽTT bei nacionalinų teismų jurisprudenciją asmens duomenų apsaugos srityje
4. Analogijos metodas naudotas analizuojant bendruosius asmens duomenų principus ir taisykles bei mėginant šias taisykles pritaikyti baudžiamajame procese.
5. Apibendrinimo metodas naudotas apibendrinant išanalizuotą mokslinę literatūrą, teisinį asmens duomenų apsaugos reglamentavimą bei darant galutines išvadas.

Tyrimo struktūra. Tiriamąjį darbą sudaro: įvadas, trys dėstomosios dalys bei išvados. Pirmojoje dėstymo dalyje analizuojama teisės į asmens duomenų apsaugą bei teisės į privatumą sąsaja. Tiriama teisės į privatumą raida, jos turinys , reglamentavimas, santykis su tarptautiniais teisės aktais. Antroji tiriamojo darbo dalis skirta asmens duomenų apsaugos analizei, vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, taip pat analizuojant proceso

dalyvių galimybę susipažinti su tam tikrais duomenimis priklausomai nuo asmeniui suteikto procesinio teisinio statuso. Trečioji darbo dalis skirta praktinių situacijų pateikimui bei asmens duomenų apsaugos veiksmingumui atskleisti nacionaliniame baudžiamajame procese.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

Deklaracija - Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

EŽTK –Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

Chartija - Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

SESV - Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija

Konstitucija - Lietuvos Respublikos Konstitucija

BPK - Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

KT - Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

LAT – Lietuvos Aukščiausias Teismas

Direktyva (95/46/EB) - 1995 m. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje (95/46/EB) "Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo"

Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR - Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, apsaugos

Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR – Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose

Nuomonė 4/2007 - 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupės 2007 m. birželio 20 d. nuomonė 4/2007 "dėl asmens duomenų sąvokos"

Konvencija dėl asmenų apsaugos - Europos Taryba Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu

Advokatūros įstatymas - Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas

Asmens duomenų apsaugos įstatymas - Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas

1. BENDRIEJI ASMENS DUOMENŲ TEISINĖS APSAUGOS ASPEKTAI

Sparčiai besiplėtojant informacinėms technologijoms bei nuolat dėl globalizacijos keičiantis pasauliui, visuomenėje atsiranda vis naujų uždavinių siekiant apsaugoti asmenų teises. Ypač asmens duomenų apsaugos srityje nuolat kyla naujų iššūkių ir uždavinių. Kiekviena valstybė stengiasi reglamentuoti asmens duomenų apsaugos teisinius santykius. Pažymėtina, jog kiekvienas asmens duomenų apsaugos teisės aktas (tiek nacionalinis, tiek viršnacionalinis), visų pirmą deklaruoja tikslą apsaugoti asmens teisę į privatumą bei užtikrinti laisvą asmens duomenų judėjimą. Todėl norint atlikti išsamią bei kompleksinę šio tiriamojo darbo analizę, tikslinga iš pradžių aptarti teisės į privatumą sąsajas su asmens duomenimis bei atskleisti bendrąją asmens duomenų sampratą, kas atvers galimybę kitose darbo dalyse jau analizuoti asmens duomenų apsaugos aspektus per baudžiamojo proceso prizmę.

1.1 Teisės į privatumą samprata, raida bei ryšys su asmens duomenų apsauga

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija yra pirmasis žmogaus teisių dokumentas, įtvirtinęs tiesiogiai asmens duomenų apsaugą. Šios chartijos 8 straipsnis skelbia, kad "[…] kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą. Tokie duomenys turi būti tinkamai tvarkomi ir naudojami tik konkretiems tikslams ir tik atitinkamam asmeniui sutikus ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais. Kiekvienas turi teisę susipažinti su surinktais jo asmens duomenimis bei į tai, kad jie būtų ištaisomi [...]."[9] Ši nuostata detalizuojama direktyvoje 95/46/EB, nustatant, kad asmens duomenų apsaugos tikslas yra saugoti fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, o ypač jų teisę į privatumą tvarkant asmens duomenis, be to vienas iš tikslų yra nevaržyti ir nedrausti laisvo asmens duomenų judėjimo tarp valstybių narių dėl priežasčių susijusių su apsauga. [10]

Asmens duomenų apsauga ganėtinai nauja teisė žmogaus teisių ir laisvių kataloge. Vykstant spartiems globalizacijos procesams bei informacinių technologijų sklaidai, ši teisė transformavosi ir modifikavosi iš kitos labai artimos teisės – teisės į privatų gyvenimą. Todėl akivaizdu, kad asmens duomenų apsaugos teisė bus analizuojama teisės į privatų gyvenimą šviesoje. Be to, primintina, kad šio tiriamojo darbo ašis yra baudžiamasis procesas bei asmens duomenų jame apsauga. Teigtina, kad baudžiamajame procese, asmens teisės ypač jautri sritis,

[9] Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija, *supra note* 4.
[10] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB, *supra note* 3.

todėl tiesiog kalbėti apie asmens duomenis, atsietai nuo kitų asmens teisių ir laisvių būtų netikslinga.

Taigi, norint atlikti kompleksinį asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese tyrimą, būtina suprasti, kaip asmens duomenų apsauga yra susijusi su kitomis asmens teisėmis, o būtent su teise į privatų gyvenimą. Tik išsiaiškinus teisės į privatų gyvenimą raidą, jos turinį bei šios teisės ryšį su teise į asmens duomenų apsaugą, galima bus kalbėti apie probleminius asmens duomenų apsaugos, kaip vienos iš žmogaus teisės, aspektus baudžiamajame procese.

Teisę į privatų gyvenimą gina visa eilė tarptautinių dokumentų. Pasak *L. Meškauskaitės*, ši teisė pagal jos įteisinimo laiką priskirtina prie vadinamųjų trečiosios kartos teisių todėl, kad daugelyje šalių buvo įtvirtinta žymiai vėliau nei socialinės, ekonominės ar politinės teisės.[11] To priežastimi buvo Europoje vyravę totalitariniai režimai, kurie kaip įmanydami varžė asmenų teises. Asmens privatumo apsauga buvo susirūpinta iškart po antrojo pasaulinio karo, įsitvirtinus Europoje demokratijai. Štai 1948 m. gruodžio 10 dienos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 12 str. buvo įtvirtinta nuostata, kad "niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą [...]. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsinimosi."[12] Ir tai ne vienintelis tarptautinis dokumentas, kalbantis apie teisę į privatumą. 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 17 str. pabrėžia, kad " niekas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą […]."[13] Dėmesys privataus gyvenimo neliečiamumui skiriamas taip pat ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje. Šios konvencijos 8 str. skelbia, jog " kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas [...]."[14] Pabrėžtina, kad nors minėtuose taprtautiniuose žmogaus teisių dokumentuose ir nėra tiesiogiai kalbama apie asmens duomenų apsaugą, vis tik, aptartų dokumentų straipsnių formuluotės yra ganėtinai bendro pobūdžio, paliekančios daug interpretavimo erdvės teisės aiškintojams bei mokslininkams.

Asmens privatus gyvenimas saugomas ne tik tarptautiniu lygmeniu, ši teisė yra atsiradusi ir daugelio šalių nacionaliniuose įstatymuose. Nagrinėjant asmens teises į privatų gyvenimą Lietuvoje, būtina paminėti, kad nors pirmaisiais Lietuvos Respublikos nepriklausomybės metais ir nebuvo nacionaliniu lygmeniu suformuluotos aiškios nuostatos ginančios asmens teises į privatumą, tačiau Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1991-03-01 nutarimu Nr. 1-1136[15] įsipareigojo laikytis 1948 m. gruodžio 10 d. priimtos Visuotinės

[11] Meškauskaitė, L. *Žiniasklaidos teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 215.
[12] 1948 m.Visuotinė žmogaus teisių ir laisvių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006-06-17, Nr. 68-2497.
[13] 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002-08-02, Nr. 77-3288.
[14] 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2000-11-10, Nr. 96-3016.
[15] Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba. 1991 m. Kovo 12 d. Nutarimas Nr. I-1136 dėl Lieutvos Respublikos prisijungimo prie Tarptautinės Žmogaus teisių chartijos dokumentų. *Lietuvos Aidas.* 1991-03-14, Nr. 52 – 0.

žmogaus teisių deklaracijos bei prisijungė prie 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto. Tokiu būdu Lietuvoje atsirado amens teisės į privatų gyvenimą užuomazgos. 1992 m. spalio 25 d priėmus Lietuvos Respublikos Konstituciją buvo žengtas dar vienas svarbus žingsnis užtikrinant asmenų teisę į privatų gyvenimą. Konstitucijos 22 str. įtvirtino teisę į tai, kad " žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. […]. Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, […]."[16]

Taigi, darytina išvada, kad tiek tarptautinėje arenoje, tiek nacionalinėje teisėje išryškėjo būtinybė ir svarba apsaugoti asmens privatumą. Ir nors visi aukščiau paminėti teisės aktai deklaruoja individų teisę į privatumo neliečiamumą, tačiau būtina aiškiai suvokti, kad šios teisės normos nėra vien tik eksplicitinių nuostatų visuma. Doc. Dr. *Liudvikos Meškauskaitės* teigimu, nors kitų asmens privataus gyvenimo sąvokos sudedamųjų dalių šiuose pagrindiniuose teisės aktuose (Konvencijoje, Konstitucijoje ir kt. - *aut. pastaba)* nerasime, tačiau tai nereiškia, kad asmens privatus gyvenimas yra saugomos Konstitucijos ir Konvencijos, ginant tik tiesiogiai šiuose teisės aktuose išvardytas žmogaus privataus gyvenimo sritis. Žmogaus privatus gyvenimas apima labai daug įvairių asmens gyvenimo sričių ir visų jų sąrašą pateikti teisės aktuose nėra galimybių, todėl galima teigti, kad privataus gyvenimo sudedamųjų dalių sąrašas, įtvirtintas teisės aktuose, nėra baigtinis.[17] Teigtina, kad minėtos teisės į privatumą turinys ir sąvoka, šio darbo kontekste, bus išsamus ir aiškus tik tada, kai bus atsižvelgta į oficialaus teisės akto aiškintojo – teismo, jurisprudenciją bei į doktriną, formuojamą teisės mokslininkų.

Kaip jau buvo minėta, privatumas, kaip apibrėžimas, apima daugybę sričių. Norint išsamiai atskleisti šio tiriamojo darbo temą bei teisingai suprasti, kas yra teisė į asmens duomenų apsaugą, visų pirmą būtina panagrinėti įvairias privatumo koncepcijas, palaipsniui pereinant prie teisminės jurisprudencijos, tokiu būdu atskleidžiant ryšį tarp teisės į privatumą bei teisės į asmens duomenų pasaugą.

Vieną pirmųjų požiūrių į privatumą dar 1980 metais paskelbė mokslininkai *Samuel D. Waren* bei *Louis D. Brandeis*[18]. Jie privatumą apibrėžė kaip **teisę būti paliktam vienam** (*the right to be let alone)*. Šių mokslininkų teigimu, asmens privatumas apima teisę gyventi tokį gyvenimą, kokį asmuo nori, nesuteikiant teisės niekam kištis į jį, išskyrus atvejus, numatytus įstatyme. *Adam Carlyle Breckenridge* išsskiria dar vieną požiūrį į asmens privatumą. Mokslininkas teigia, kad "egzistuoja **riboto priėjimo prie asmens** (*limited access to the self*)

[16] Lietuvos Resbulikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
[17] Meškauskaitė, L., *supra note* 8, p. 357.
[18] Samuel D. Waren, Louis D. Brandeis, *The Right to Privacy* [interaktyvus]. The Harvard Law Review Association, 1980 [žiūrėta 2015-10-06]. <http://www.english.illinois.edu/-people-/faculty/debaron/582/582%20readings/right%20to%20privacy.pdf>.

privatumo koncepcija, kuri apima idėją, kad privatumas yra tokia būsena, kuomet asmuo gali jaustis saugus nuo nepriimtino kitų asmenų poveikio – dėmesio (psichologinis aspektas), kontakto (fizinis aspektas) ar prieigos prie asmens duomenų ar kitos nenorimos atskleisti informacijos. Šios koncepcijos esmę sudaro paties asmens sprendimas, kokia apimtimi ir lygmeniu jis nori dalintis "savimi" su kitais." [19]

Dar viena privatumą apibūdinanti sąvoka, galėtų būti išskirta kaip **slaptumo** (*secrecy*) koncepcija. Šią koncepciją įvardino *Daniel J. Solove*. Mokslininko teigimu, privatumo reikalavimas turi užtikrinti, kad asmeninė informacija būtų visapusiškai apsaugota. O tokios informacijos paviešinimas be asmens sutikimo, laikomas teisės į pivatumą pažeidimu. [20] JAV aukščiausiojo teisėjo *R.A. Posner* teigimu " [...] be tradiciškai suvokiamo privatumo kaip teisės būti paliktam vienam, informacijos, piklausančios tam tikram asmeniui ar apie tam tikrą asmenį, valdymas ya vienas esminių privatumo aspektų [...]. "[21] Išskiriama ir **privačios informacijos valdymo** (*control of personal information)* koncepcija. *A. Westin* privatumą apibūdina kaip "individo, jų grupės ar institucijos teisę patiems apsispręsti kada, kaip ir kokios apimties privačią infomaciją galima viešinti kitiems."[22] O štai *A. Solove* teigia, kad privačios informacijos valdymo koncepcija gali būti kildinama ir iš Džono Loko darbų, kuriuose sakoma, kad asmuo turi nuosavybės teisę į save ir savo darbo rezultatą (t.y. ir į privačią informaciją apie save). [23] Darbo autorės nuomone, reikėtų pritarti *Bart Willem Schermer* pozicijai, kad privatumo samprata nėra statiška bei nekintanti. Privatumas visada vienaip ar kitaip susijęs su konkrečia gyvenimo situacija, būtent dėl ko privatumo galutinės sąvokos ir neįmanoma apibrėžti, nepasiremiant kompleksu socialinių, kultūrinių, religinių bei istorinių veiksnių, nuo kurių priklauso nagrinėjama privatumo samprata. [24] Pritartina, taip pat ir panašios nuomonės besilaikančiam ir kitam mokslininkui, pasak *Reijo Aarno* privatumo apibrėžimas priklauso nuo situacijos, kurioje apie jį kalbama, taip pat mokslininkas pažymi, kad kiekvienas individas turi skirtingų individualių idėjų apie privatumą. [25] Akivaizdu, jog visos koncepcijos buvo plėtojamos remiantis

---

[19] Adam Carlyle Breckenridge, *The Right to Privacy*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1970. (Cituota iš: Kiršienė J., Prancevičienė B,. Vinciūnas K., Teisė į privatumą: privatumo esmė ir iššūkiai privatumo apsaugos įgyvendinimui. Mokslo studija: *Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija.* Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2012, p. 239).

[20] Daniel J. Solove, *Conceptualizing Privacy* [interaktyvus]. 90 Cal. L. Rev. 2002, p. 1105 [žiūrėta 2015-10-07]. <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1408&context=californialawreview>.

[21] Richard A. Posner, *The Economics of Justice.* Harvard, 1981, p. 272. (Cituota iš: Kiršienė J., Prancevičienė B,. Vinciūnas K., *supra note 18,* p. 239.).

[22] Alan F. Westin, *Privacy and Freedom.* New York: Atheneum, 1967. (Cituota iš: Kiršienė J., Prancevičienė B,. Vinciūnas K., *supra note 18,* p. 240.).

[23] Daniel J. Solove, *Conceptualizing Privacy.* 90 Cal. L. Rev. 1087 (2002), p. 1099. (Cituota iš: Kiršienė J., Prancevičienė B,. Vinciūnas K., *supra note 18,* p. 240.).

[24] Schermer, B. W. *Software Agents, Surveillance and the Right to Privacy*. Leiden University Press, 2007. p. 71.

[25] Aarnio, R. Introduction: *What Does Data Protection Mean? The Right to Privacy – the Right to Dignity: 26th International Conference on Privacy and Personal Data Protection*. Warszawa: Biuro Generalnego Inspektora Ochrany Danych Osobowych, 2005. p. 165.

tam tikru laikmečiu vyraujančia santvarka, ir nors dar tiesiogiai nebuvo kalbama apie asmens duomenų apsaugą, kokią mes ją suprantame šiandien, vis tik jau galime pastebėti užuomazgas besiformuojančio požiūrio apie asmeninės informacijos slaptumą bei poreikį suteikti visapusišką apsaugą infomacijai apie asmenį.

Kiek vėliau, keičiantis teisinei sąmonei, ekonominei bei socialinei sanklodai, vienos privatumo koncepcijos pradėjo vystytis kita kryptimi, kitos - plėstis bei modifikuotis. Šiomis dienomis privatumas jau dažnai siejamas su asmens duomenų apsauga. Pasak *Kiškį Mindaugą ir kt*., asmens duomenų apsauga sudaro tik vieną iš keturių privatumo elementų, tačiau asmens duomenų apsauga yra labai svarbi privatumo kategorija, siejama su asmens teise kontroliuoti informacijos apie save tvarkymą.[26] Teigiama, kad vienas iš asmens teisės į privatumą turinio elementų yra **informacinis privatumas**. Jis susijęs su duomenų apie asmenį tvarkymu ir vadinamas asmens duomenų apsauga: t.y. kai asmuo pats gali disponuoti savo asmens duomenimis, žinoti apie savo duomenų tvarkymą, susipažinti su savo asmens duomenimis ir panašiai.[27]

Kad teisės į asmens privatumą analizė bei ryšis su asmens duomenų apsauga būtų visapusiškas, nepakanka apsistoti tik ties teisės mokslininkų pateiktomis pozicijomis. Kalbant apie teisę į privatumą, atspirties tašku tampa tarptautinis dokumentas – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Konvencijos apžvalgoje privataus gyvenimo samprata traktuojama kaip labai plati, neturinti išsamios bei baigtinės privataus gyvenimo formuluotės. Privatus gyvenimo kategorijų labai daug. Jos gali pasireikšti visose gyvenimo sferose bei daryti įtaką žmogaus teisėms pradedant šeimos teisiniais santykiais, baigiant baudžiamąja justicija. Privatus gyvenimas apima tiek fizinį, tiek psichologinį asmens identitetą. Kartais jis gali apimti asmens psichologinį ir socialinį vientisumą, tokį kaip asmens lytis, vardas, seksualinė orientacija, seksualinis gyvenimas. Visi šie elementai patenka į „asmeninę sritį", ginamą Konvencijos 8 straipsnio. Šis straipsnis taip pat gina teisę į asmeninį tobulėjimą bei teisę kurti ir plėtoti santykius su kitais visuomenės individais ir supančiu pasauliu.[28]

Štai Europos Tarybos Generalinė Asamblėja privatų gyvenimą apibrėžia kaip "žmogaus teisę gyventi asmeninį gyvenimą, į kurį prireikus tik kuo mažiau kišamasi. Ši teisė apima privatų, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą be leidimo publikuoti asmenines nuotraukas, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją."[29] Dar kitokia privataus gyvenimo sąvoka

[26] Kiškis, M., *et al. Teisės informatika ir ir informatikos teisė.* Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2006, p 114.
[27] Kiškis, M., *et al., Ibid.,* p. 116.
[28] The European Convention on Human Rights – Overview. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-10-08] < http://echr-online.info/article-8-echr/>.
[29] Resolution 428 (1970) containing a declaration on mass communication media and human rights. Parlamentary Assembly. Council of Europe. § 16. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-10-07] <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/

pateikiama Didžiajame teisiniame žodyne, asmens privatus gyvenimas suvokiamas kaip "viena iš pagrindinių konstitucinių asmeninių žmogaus teisių. Pasireiškianti per asmeninio ir šeimos gyvenimo apsaugą. Naujosios konstitucijos, siekiant apsaugoti asmens privatų gyvenimą, įtvirtina normas draudžiančias rinkti, saugoti, naudoti bei platinti informaciją apie asmens privatų gyvenimą, be to asmens sutikimo. Kartais įtvirtinamos papildomos garantijos asmeniui, leidžiančios susipažinti, naudotis bei taisyti surinktus netikslius duomenimis." [30] Taigi, iš to, kas išdėstyta, galima daryti labai aiškias išvadas, kad privatumo samprata, tai kompleksas sudedamųjų elementų, kurie vienaip ar kitaip yra susiję su asmens duomenų apsaugos teise.

Analizuojant teisminę praktiką, pažymėtina, kad Europos žmogaus teisių teismas byloje *Niemetz prieš Vokietiją* pasisakė, kad pateikti "privataus gyvenimo" sąvokos nėra įmanoma ar būtina[31]. Tačiau EŽTT ne kartą savo sprendimuose mėgino apibrėžti privatų gyvenimą bei konkrečiai nurodyti kokie elementai patenka į privataus gyvenimo sampratą. EŽTT savo sprendimuose nurodo, kad privataus gyvenimo apibrėžtis apima asmenybės raidą individo santykiuose su kitais asmenimis,[32] asmens fizinį ir psichologinį vientisumą - integralumą[33], informaciją apie asmenį[34], psichinę sveikatą[35], psichinį ir socialinį identitetą[36], asmens vardą ir pavardę[37], asmens atvaizdą[38], reputaciją[39], seksualinę orientaciją ir lytinį gyvenimą[40], asmeninius asmens duomenis[41], informaciją apie asmens sveikatą[42], informaciją apie religinius ir filosofinius įsitikinimus [43], aplinkos užterštumą[44] ir kt. Šiuo klausimu ne vieną kartą taip pat yra pasisakę ir nacionaliniai teismai. Štai Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra pažymėjęs, kad teisė į privatumą apima asmeninį, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.[45] Privataus gyvenimo samprata siejama su amens būsena, kai asmuo gali tikėtis

---

Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15842&lang=en> .

[30] Sukharjov, A. JA., Krutskikh, V. E., Sukharjova, A. JA. *Bolshoj juridicheskij slovar* [Big Law Dictionary]. [interaktyvus]. M: Infra, 2003 [žiūrėta 2015-10-07]. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/16462>.

[31] *Niemietz v. Germany,* no 13710/88, § 29, ECHR 1992.

[32] *Ibid.*

[33] *X and Y v. Netherlands,* no 8978/80, § 22 ECHR 1985.

[34] *Rotaru v. Romania,* no 28341/95, ECHR 2000.

[35] *Bensaid v The United Kingdom,* No 44599/98, § 47 ECHR 2001.

[36] *Odievre v France* [GC], no 42326/98, § 29 ECHR 2003.

[37] *Burghartz v Switzerland*, no 16213/90, § 24 ECHR 1994.

[38] *Von Hannover v Germany* no 59320/00, § 50-53 ECHR 2004

[39] *Chauvy and Others v. France*, no 64915/01 § 70 ECHR 2004

[40] *Dudgeon* v. *UK,* no 7525/76, § 41 ECHR 1983.

[41] *S. Marper v The United Kingdom* [GC], no 30562/04 ir 30566/04 § 68-86 ECHR 2008.

[42] *Z v Finland,* no 22009/93 § 71 ECHR 1997.

[43] *Folgero and Others v Norway* [GC], no 15472/02 § 98 ECHR 2007.

[44] *Branduse v. Romania,* no 6586/03, ECHR 2009.

[45] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1999 spalio 21 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 90-2662.

privatumo, su jo teisėtais lūkesčiais.[46] Kitame nutarime, Konstitucinis teismas papildė privatumo sąvoką į ją įtraukdamas gyvenimo būdą, šeimyninę padėtį, gyvenamąją aplinką, santykius su kitais asmenimis, individo pažiūras, įsitikinimus, įpročius, jo fizinę bei psichinę būklę, sveikatą, garbę, orumą ir kt.[47] Bendros kompetencijos teismai labai panašiai traktuoja asmens teisę į privatumą. Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 2 d. nutartyje (*Nr. 3K-7-2/2008*) teisėjų kolegija suformulavo privataus gyvenimo sampratą. Teismas nurodė, kad tai žmogaus teisė gyventi savo gyvenimą, esant tik minimaliems apribojimams; ši teisė apima privatų šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, nereikšmingų ir „nepatogių“ asmeninių faktų slaptumą, draudimą be leidimo publikuoti asmenines nuotraukas, draudimą skelbti konfidencialią informaciją.[48]

Teigtina, kad teismų skirtingo laikotarpio jurisprudencija, bene geriausiai atspindi privatumo sampratos raidą bei tuometines tendencijas visuomenėje, kurios ir lemė tokį plataus, bet nebaigtinio, privatumo elementų rato atsiradimą. Tiriamojo darbo autorės nuomone, būtent teisminės jurisprudencijos analizė padeda suprasti, jog asmens duomenų apsauga patenka į privataus gyvenimo turinį. Be to, teismai ne kartą konstatavo, kad tvarkant su asmeniu susijusią informaciją, sudaromos sąlygos įsikišti į individo privatų gyvenimą bei pažeisti jo konstitucines teises į privataus gyvenimo neliečiamumą.

Taigi, apžvelgus norminę teisės aktų bazę, susijusią su asmens teise į privatumą, išanalizavus mokslininkų požiūrius į privatumo sąvoką, pateikus tam tikrų žmogaus teisių apsaugos institucijų oficialią poziciją bei išnagrinėjus Europos žmogaus teisių teismo, Konstitucinio teismo praktiką, akivazdu, kad privataus gyvenimo sąvokos turinys bei kategorijos iš kurių susideda ši teisė – nuolat kinta ir plečiasi. Teigtina, kad tai labai dinamiška, nuolat besiplečianti teisė žmogaus teisių ir laisvių kataloge. Pastebėtina, kad kiekviena iš koncepcijų buvo plėtojama atspindint tam tikro laikotarpio teisinės, politinės, ekonominės sanklodos realijas. Keičiantis minėtiems veiksniams, be abejo, kito ir privatumo sąvokos aiškinimas.

Nuomonę, apie asmens duomenų apsaugos ir teisės į privatumą sąsajų buvimą, formuoti

---

[46] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1981 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 39-1105.

[47] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas “Dėl Lietuvos respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 93-4000.

[48] Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 1 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-314-340/2008 (cituota iš: Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008.). [interaktyvus] [žiūrėta 2015-10-09] <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/95039>.

galima ne tik iš netiesioginių pasisakymų doktrinoje ir teismų praktikoje, tačiau ir atlikus viršnacionalinių bei nacionalinių teisės aktų analizę, kuriuose tiesiogiai deklaruojama kiekvieno asmens privatus gyvenimo pagarba, tvarkant asmens duomenis. Asmens duomenų apsaugos bei teisės į privatų gyvenimą ryšys pabrėžiamas Europos Tarybos Konvencijoje dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108)[49], 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo[50], Ministrų komiteto Rekomendacijoje Nr. R (87) 15 valstybėms narėms dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje[51], Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos sprendime Nr. 1247/2002/EB 2002 m. liepos 1 d. dėl Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno pareigų atlikimą reglamentuojančių nuostatų ir bendrųjų sąlygų[52], Ministrų komiteto rekomendacijoje Nr. R. (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečioms šalims[53] bei daugelyje kitų teisės aktų.

Akivaizdu, kad teisė į asmens duomenis yra laikoma viena iš įstatymo ginamų privataus gyvenimo vertybių, todėl pritartina, kad jokiu būdu negalima teisės į privatų gyvenimą bei teisės į asmens duomenų apsaugą, vertinti kaip dviejų atskirų bei nesusietų tarpusavyje, ar nutolusių viena nuo kitos, teisių. Be to, iš to, kas išdėstyta bei išanalizavus kategorijas, kurios patenka į privatumo sampratą, be jokio abejonės, galima teigti, jog tarp asmens duomenų apsaugos bei teisės į privatumą egzistuoja ryšys, kuris, tikėtina, laikui bėgant gali kisti. Manytina, kad privatumo bei asmens duomenų apsaugos modifikacijoms įtakos gali turėti vis plačiau, o ypač Europos Sąjungos valstybėse, plintanti idėja apie savarankišką, nors ir ne naują, teisę – teisę į asmens duomenų apsaugą. Susiklosčius minėtai situacijai, šalia jau tradicinės teisės į privatumą bei privataus gyvenimo neliečiamumo, valstybės šalies Konstitucijose bei konstitucinėje jurisprudencijoje *expressis verbis* įtvirtins asmens duomenų apsaugos teisę, kaip atskirą žmogaus teisių katalogo vertybę. Tokius spėjimus galima daryti remiantis, jau prieš tai minėta, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, kurios 8 str. yra apibrėžta ir išskirta savarankiška teisė į asmens duomenų apsaugą. Darant tokias prielaidas, manytina, kad asmens duomenų apsaugos teisė jokiu būdu negali, nei dabar, nei ateityje, būti nei atsieta nuo teisės į privataus gyvenimo

[49] Europos Tarybos 1981 m. sausio 28 d. Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 32-1059 .
[50] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, 95/46/EB, *supra note* 3 .
[51] Ministrų komiteto Rekomendacija Nr. R (87) 15 valstybėms narėms dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje. [interaktyvus] [1987]. [žiūrėta 2015-10-10] <https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(87)%2015.pdf>.
[52] Tarybos ir Komisijos sprendimas Nr. 1247/2002/EB 2002 m. liepos 1 d. dėl Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno pareigų atlikimą reglamentuojančių nuostatų ir bendrųjų sąlygų. [2002] OL L 183/1.
[53] Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R. (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečioms šalims. [interaktyvus] [1991]. [žiūrėta 2015-10-10] <https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(91)%2010.pdf>.

neliečiamumą, nei supriešinta jai, nes, kaip matyti iš šios darbo poskyrio analizės, abi teisės viena su kita turi glaudų ryšį bei gina, iš esmės, labai panašias vertybes.

1.2 Asmens duomenų samprata bei jos raida

Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos mechanizmus baudžiamajame procese, be jokios abejonės, tikslinga iš pradžių apibrėžtį pačią asmens duomenų sąvoką bei išsiaiškinti, kokie elementai laikytini asmens duomenimis arba gali būti tokiais traktuojami.

Atliekant visapusišką asmens duomenų sampratos analizę, derėtų tyrimą pradėti nuo teisinėje literatūroje pateikiamų sąvokų, palaipsniui pereinant prie regioninio bei nacionalinio reglamentavimo analizuojamu aspektu. Didysis teisės žodynas, asmens duomenis apibūdina kaip bet kurią informaciją, susijusią su konkrečiu fiziniu asmeniu (asmens duomenų subjektu), įskaitant asmens vardą, pavardę, gimimo dieną, mėnesį gimimo metus ir gimimo vietą, adresą, šeimininę, socialinę, finansinę padėtį, išsilavinimą, profesiją, gaunamas pajamas ir kitą informaciją. [54] Manytina, kad tokia apibrėžimo formuluotė nėra teisiškai teisinga. Tiriamojo darbo autorės nuomone, apibrėžimas turėtų būti bendresnio pobūdžio, paliekant interpretavimo laisvę ir neapsiribojant vien tik konkrečių asmeninių duomenų kotegorijų išvardinimu. Todėl tikslesnės ir praktiniu požiūriu vertingesnės yra teisės akto leidėjo formuluojamos sąvokos.

Kalbant apie asmens duomenis, pažymėtina, jog tai teisinė sąvoka, vartojama ne viename Europos Sąjungos bei nacionaliniame dokumente. 1995 m. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvoje (95/46/EB) “Dėl as asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo” asmens duomenys suprantami kaip bet kuri informacija, susijusi su asmeniu (duomenų subjektu), kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta; asmuo, kurio tapatybė gali būti nustatyta, yra tas asmuo, kurio tapatybė gali būti nustatyta tiesiogiai ar netiesiogiai, ypač pasinaudojus nurodytu asmens identifikavimo kodu arba vienu ar keliais to asmens fizinei, fiziologinei, protinei, ekonominei, kultūrinei ar socialinei tapatybei būdingais veiksniais. [55] Kalbant apie asmens duomenų pateikiamą sąvoką nacionaliniu lygmeniu, pabrėžtina, kad iki Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje, asmens duomenys buvo suprantami pakankamai siauriai ir lakoniškai. Štai Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1996 m. birželio 11 d. redakcija asmens duomenis apibrėžė kaip duomenis apie konkretų arba iš duomenų nustatomą fizinį asmenį, jo dalykinius santykius ir

[54] Malko, A.V. *Bolshoj juridicheskij slovar* [Big Dictionary of Law]. [interaktyvus]. M: Prospekt, 2009 [žiūrėta 2015-10-09].<http://big_law.academic.ru/970/Персональные_данные>.
[55] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB, *supra note* 3.

išvados apie asmenį, padarytos remiantis šiais duomenimis.[56] Akivaizdu, kad keičiantis teisinei, politinei, socialinei bei ekonominei situacijai valstybėje, didėjant valstybių bendradarbiavimui, besivystant informacinėms technologijoms, augant dėmesiui žmogaus teisių apsaugai, tokio riboto požiūrio į asmens duomenis nepakako. Globalėjančioje visuomenėje asmens duomenų sąvokos sritys, kurias apėmė 1996 m. birželio 11 d. įstatymo redakcija, tapo per daug siaurios. Manytina, kad praktinis įstatymo pritaikomumas tam tikrose situacijose tapdavo abejotinas, paaiškėdavo kad įstatymas nereguliuoja kai kurių asmens duomenų judėjimo bei tvarkymo aspektų. Taigi, jau 2003 m. sausio 21 d. buvo parengtas naujas Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas,[57] suderintas su Direktyva (95/46/EB).

Analizuojant asmens duomenų sąvokas Europos Sąjungos bei nacionaliniuose teisės aktuose, akivaizdu, jog, įgyvendinant ES direktyvą, asmens duomenų apibrėžimas buvo perkeltas į nacionalinį teisės aktą, praktiškai pažodžiui atkartojant Direktyvoje (95/46/EB) nurodytą sąvoką. Minėta samprata nesikeitė ir liko identiška ir šios dienos pateikiamoje įstatymo aktualioje redakcijoje.[58]

Teigtina, kad asmens duomenų sampratos ribų išplėtimas turi teigiamą praktinę reikšmę. Į aktualiosios įstatymo redakcijos sąvokos turinį patenka duomenys, kurie sudaro prielaidas ir tiesiogiai ir netiesiogiai nustatyti asmenį, vadinasi atsiranda galimybė nustatyti asmenį ne tik turint tiesioginius duomenis (tokius kaip pavyzdžiui asmens kodas ar vardas bei pavardė), bet ir valdant kitokią informaciją, kurios turinys netiesiogiai gali nurodyti asmenį. *Mindaugo Kiškio ir kt*. autorių nuomone, tiesioginis ir netiesioginis asmens tapatybės nustatymas leidžia apimti daugiau duomenų, kurie atrodo turi menka ryšį su konkrečiu asmeniu. Duomenys gali būti asmeniniai netgi tada, jeigu jų pagalba asmuo gali būti nustatytas tik pasitelkus kitus – pagalbinius duomenis.[59] Pačia bendriausia prasme, platesnis požiūris į asmens duomenis, o būtent įtraukus į analizuojamą sąvoką netiesioginę asmens nustatymo galimybę, tiriamojo darbo autorės nuomone, padeda optimaliau ir geriau užtikrinti asmenų teises į privatumą tvarkant asmeninius duomenis. Ir nors asmens duomenų sąvoka yra pakankamai plačiai suvokiama, tačiau šios sąvokos išplėtimas ne visai teigiamai pasitarnauja baudžiamajame procese. Natūralu, jog baudžiamojo persekiojimo metu, o ypač ikiteisminio tyrimo metu yra renkami duomenys, kurie saugomi kartu su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga (išskyrus LR BPK 179 str. 2d. nurodytus duomenis). Be jokios abejonės, renkami tik tie duomenys, kurie turi reikšmės nusikalstamai veikai tirti bei tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su padaryta nusikalstama veika. Daugelis tų duomenų turi ne tik įrodomąją reikšmę tyrime, tačiau taip pat sudaro ir tam tikrus

[56] Lietuvos Respublikos teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996-07-03, Nr. 63-1479.
[57] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003-02-12, Nr. 15-597 .
[58] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-02-23, Nr. 22-804.
[59] Kiškis, M., *et al., supra note* 26*,* p. 117.

asmens duomenis, iš kurių įmanoma tiesiogiai/netiesiogiai identifikuoti asmenį. Taigi, galimi atvejai kai proceso dalyvis, remiantis LR BPK 181 str., susipažįsta su ikiteisminio tyrimo medžiaga (pasidaro kopijas ar išrašus) ir iš gautų netiesioginių duomenų identifikuoja asmenį. Taigi, atrodytų, jog toks platus asmens duomenų apibrėžimo traktavimas, pačia bendriausia prasme, sudaro prielaidas kalbėti apie nuolatinius asmens teisių į privatumą pažeidimus bei teisėsaugos institucijų neveikimą užtikrinant asmens duomenų apsaugą. Tačiau pati baudžiamojo proceso prigimtis ir jo tikslai turėtų kiek susiaurinti asmens duomenų suvokimą. Juk egzistuoja baudžiamųjų procesų, kuomet visi surinkti duomenys (net ir teisinantys įtariamąjį) sudaro tam tikrą informaciją, kurios dėka galima netiesiogiai nustatyti asmenį. Štai pavyzdžiui gavus filmuotą medžiagą, kurioje aiškiai užfiksuota nusikalstama veika bei asmenys galintys būti liudininkais, iškyla grėsmė, jog įtariamasis/kaltinamasis susipažinęs su tokiu vaizdo įrašu, iš užfiksuotų netiesioginių duomenų gali nustatyti liudininkus ir mėginti daryti jiems poveikį. Žinoma, tokiais atvejais šie asmenys gali ginčyti ikiteisminio tyrimo veiksmus netinkamu jų asmens duomenų tvarkymu bei jų teisės į privatumą pažeidimu, o tai sudarytų papildomų kliučių efektyviam baudžiamajam procesui. Šio darbo autorės nuomone, vis tik, asmens duomenys baudžiamajame procese neturi būti suprantami plečiamai, nes priešingu atveju tai labai apsunkintų visą tyrimą bei efektyvų nusikalstamų veikų atskleidimą, o atskirais atvejais proceso dalyviai pradėtų piktnaudžiauti, jog tyrimo medžiagoje per daug netiesioginės informacijos, kuri atskleidžia per daug asmeninės informacijos bei pažeidžia asmenų teisę į asmens duomenų apsaugą.

Žinoma, ne visa netiesioginė informacija gali būti traktuojama kaip patenkanti į asmens duomenų apibrėžimą. Svarbu akcentuoti, jog Ministrų Komitetas vienoje iš savo rekomendacijų apibrėždamas asmens duomenų sąvoką, pažymėjo, jog asmens duomenys reiškia bet kurią informaciją, susijusią su nustatytos arba nustatomos tapatybės asmeniu (duomenų subjektu). Asmuo negali būti traktuojamas kaip "nustatomos tapatybės", jeigu tapatybės nustatymui reikia nepagrįstai daug laiko, kaštų ir pastangų.[60]

Taigi, atlikus kompleksinį tyrimą, galima teigti, kad asmens duomenimis yra laikoma bet kuri informacija apie asmenį, kurios pagalba asmens tapatybė gali būti identifikuota tiesiogiai arba netiesiogiai, jei asmens nustatymas nereikalauja nepagrįstai daug išteklių bei pastangų.

Labai panašiai asmens duomenys suprantami ir baudžiamojoje justicijoje. Asmens duomenys baudžiamuosiuose procesuose, tai tie duomenys, kurie apibrėžti LR BPK 179 str. 2 d. O tai reiškia, kad asmens duomenimis laikomas vardas, pavardė, gimimo metai bei visa ta

[60] Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R. (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečioms šalims, *supra note* 53.

informacija, kuri yra saugoma atskirai nuo ikiteisminio tyrimo medžiagos. Šią informaciją sudaro asmens kodas, gimimo vieta, pilietybė, šeimininė padėtis, dabartinės bei deklaruotos gyvenamosios vietos adresas, asmens dokumento duomenys, išsilavinimas, darbovietė ir kt. (*plačiau žiūrėti Priedą Nr. 2*). Taigi, baudžiamajame procese vyrauja tie duomenys, iš kurių asmenį galima nustatyti tiesiogiai. Tuo tarpu reikėtų labia atsargiai vertinti netiesioginės informacijos kriterijų, kaip prasilenkiantį su baudžiamojo proceso paskirtimi.

1.3 Informacijos, galinčios būti asmens duomenimis, požymiai

Išsiaiškinus, kokia yra asmens duomenų sąvoka, nevisada aišku, kuo turi pasižymėti informacija, kad ją galima būtų traktuoti asmens duomenimis. Būtina dar kartą pabrėžti, jog informacija apie asmenį, t.y. jo asmeniniai duomenys, turi neatskiriamą sąsają su privačiu gyvenimu. Teigtina, kad jeigu nesudaroma galimybė nustatyti asmens tapatybės, vadinasi privataus gyvenimo pažeidimo nėra.[61] Kadangi yra kalbama apie asmens duomenis baudžiamajame pocese, kuriame asmens privatumo teisė gali būti ribojama labiau nei kituose teisiniuose santykiuose ir tai nebus laikoma neteisėtu kišimusi į asmens privatų gyvenimą, todėl ypatingai svarbu išsiaiškinti, kuo turi pasižymėti informacija, esanti privataus gyvenimo dalimi, kad ją galima būtų laikyti asmens duomenimis.

Kaip jau buvo minėta ankstesnėje potemėje, pagrindinis asmens duomenų apsaugos tikslas yra apsaugoti asmenų pagrindines teises ir laisves, visų pirma, jų teisę į privatumą, kai tvarkomi asmens duomenys. Kaip teigia Vilniaus universiteto socialinių mokslų daktarė *Ilona Petraitytė*, nėra tokios su fiziniu asmeniu susijusios informacijos, kuri *a priori* negalėtų būti asmens duomenimis. Informacija gali būti bet kokios formos, gali būti kilusi iš bet kokio šaltinio, gali pasižymėti bet kuriomis kitomis informaciją nusakančiomis savybėmis, bet jeigu ši informacija gali būti susieta su konkrečiu fiziniu asmeniu, ji turi būti laikoma asmens duomenimis.[62] Nepriklausoma Darbo grupė - Europos patariamasis organas duomenų apsaugos ir slaptumo klausimais, pateikė nuomonę 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos.

[61] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. kovo 7d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-82-08. (cituota iš: Makauskaitė, G. *Visuomenės teisės susipažinti su oficialiais neskelbtais dokumentais ribojimų pagrindai ES ir ES valstybių narių teisėje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 336)

[62] Petraitytė, I. *Asmens duomenų teisinės apsaugos principai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 54.

Darbo grupės buvo pareiškta, kad asmens duomenimis gali būti ir objektyvi informacija, pavyzdžiui, tokia kaip tam tikros medžiagos buvimas asmens kraujyje, ir subjektyvi informacija – nuomonės arba vertinimai.[63]

Kalbant apie baudžiamąjį procesą, darbo autorės nuomone, subjektyvi informacija tiriant nusikalstamas veikas neturėtų būti laikoma asmens duomenimis. Neginčijama, jog, pavyzdžiui, atliekant liudytojo apklausą (LR BPK 183 str.) subjektyvumo elementas neišvengiamas. Juk natūralu, kad apklausos metu liudytojas atskleidžia ne vieną subjektyvaus pobūdžio detalę apie kitus asmenis bei įvykius. Ir nors LR BPK 183 str. 1 d. ir nurodoma, jog apklausos metu turi būti išsiaiškintas liudytojo santykis su įtariamuoju, tačiau tai visai nereiškia, jog ši nuomonė baudžiamajame procese gali būti laikoma asmens duomenimis, ir tokiems duomenimis gali galioti taisyklės, leidžiančios šios subjektyvios informacijos subjektui tokius duomenis taisyti ar reikalauti ištrinti.

Iš esmės, Direktyvos 95/46/EB bei nacionalinių įstatymų nuostatos suformuluotos tokiu būdu, kad pasitelkus lingvistinį teisės normos aiškinimą, tampa akivaizdu, jog objektyviai informacijai apie asmenį nėra taikomi teisingumo ar įrodytinumo kriterijai. O tai reiškia, kad duomenų apsaugos taisyklės jau numato galimybę, kad informacija gali būti neteisinga ir suteikia duomenų subjektui teisę susipažinti su informacija bei ją užginčyti naudojantis atitinkamomis priemonėmis.[64] Taigi, net ir klaidinga bei netiksli informacija apie asmenį, nepraranda asmens duomenų statuso ir toliau yra laikoma kaip patenkanti tiek į Direktyvos 95/46/EB, tiek į nacionalinio asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo reguliavimo sritį. Kadangi šiame tiriamajame darbe kalbama apie asmens duomenų apsaugą būtent baudžiamajame procese, todėl šioje vietoje labai svarbu paminėti, kad įrodymai baudžiamajame procese ir asmens duomenys tai dvi atskiros informacijos kategorijos, todėl pasakytina, kad informacija tampa duomenimis apie asmenį net ir tada kai ji nėra teisinga ir įrodyta, tuo tarpu informacija apie asmenį įrodomąją galią turi tik tada, kai ji atitinka LR BPK 20 str. nurodytus teisėtumo, leistinumo, sąsajumo reikalavimus.

Kita ypatybė, kuria pasižymi informacija, bei kurią išskiria savo disertacijoje *Ilona Petraitytė* [65], tai informacijos slaptumas. Mokslo daktarės teigimu, norint pripažinti informaciją asmens duomenimis, jiems nebūtinai turi būti taikoma slaptumo žymė. Pritartina šiai mokslininkės nuomonei, juk visai nereiškia, kad informacija negali būti laikoma asmens duomenimis, jeigu ji žinoma ne tik pačiam duomenų subjektui, bet ir plačiam pašalinių asmenų ratui. Štai pavyzdžiui pildant liudytojo apklausos protokolą, kartu yra užpildoma ir pažyma apie

[63] 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. 2007 m. birželio 20 d. nuomonė 4/2007 "dėl asmens duomenų sąvokos" 01248/07/LT. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-10-11] <http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_lt.pdf>.
[64] Nuomonė 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos, *Ibid.*
[65] Petraitytė, I. *supra note, 62,* p. 55.

asmens duomenis, kuri, remiantis LR BPK 183 str. 3 d., laikoma atskirai nuo visos ikiteisminio tyrimo medžiagos. Minėtoje pažymoje yra pateikiama tokia asmeninė informacija, kaip šeimininė padėtis, išsilavinimas, darbovietė ir kt. Akivaizdu, kad visuomenėje tokie duomenys gali būti žinomi dėl asmens statuso, arba tiesiog viešai prieinami socialiniuose tinkluose. Nors tokios informacijos apsauga tarsi ir praranda savo prasmę, bet ši informacija nenustoja būti asmens duomenimis ir pildant protokolą, tokiems duomenimis turi būti taikoma ypatinga apsauga, kaip tą numato baudžiamojo proceso įstatymas. Šią išsakytą nuomonę pagrindžia ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Byloje (*Tietosuojavaltuutettu prieš Satakunnan Markkinapörssi Oy, Satamedia Oy*)[66] valstybė narė laikėsi pozicijos, kad jau viešai paskelbta informacija apie asmenį, visiškai nepatenka į Direktyvos 95/46/EB taikymo sritį ir tokiai informacijai nebetaikoma asmens duomenų apsauga. Europos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad leidimas netaikyti Direktyvos 95/46/EB normų jau paskelbtos informacijos atžvilgiu, paneigtų bei panaikintų visos Direktyvos 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, prasmę. Susidarytų situacija, kai valstybėms narėms tiesiog pakaktų paskelbti viešai duomenis apie asmenį, tokiu būdu apeinant bei panaikinant duomenims taikomus apsaugos reikalavimus numatytus Direktyvoje 95/46/EB.[67] O tai kartu ne tik paneigtų apsaugą taikomą asmens duomenims, bet kartu ir pažeistų asmens teisę į privatumą.

Ne mažiau yra reikšmingas ir pateikiamos informacijos formatas. Visai nesvarbu, kokiu būdu pateikiama informacija apie asmenį, akivaizdu, jog visais atvejais prioritetas teikiamas informacijos turiniui. Nuomonėje 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos pabrėžiama, jog informacija gali būti pateikiama raidėmis, skaičiais, grafiniu, fotografiniu vaizdu ar garso forma. Tai gali būti rašytinė informacija, taip pat kompiuterio atmintyje saugoma informacija, įvesta naudojant dvejetainį kodą, arba, pavyzdžiui, į vaizdajuostę įrašyta informacija[68]. Be to, Direktyvos 95/46/EB 14 punkte nurodoma, kad į asmens duomenų sritį patenka taip pat ir garsiniai bei vaizdinai duomenys, nes net ir jie gali suteikti informacijos apie asmenį. Taigi, be jokios abejonės, šios nuostatos aktualios taip pat ir baudžiamajai justicijai. Akivaizdu, jog visi dokumentai, nurodyti LR BPK 95 str., 96 str. (raštai, pažymos, apskaitos dokumentai, fizinių asmenų dienoraščiai, garso ir vaizdo juostos ir kt.), vaizdo bei garso įrašai padaryti apklausiant nepilnametį liudytoją ar nukentėjusįjį (LR BPK 186 str.) ar padaryti slapto sekimo metu (LR BPK 160 str), garso įrašai, padaryti klausantis pokalbių, perduodamų elektroninių ryšių tinklais (LR BPK 154 str.) ir kt., savyje turi informacijos, kuri laikoma asmens duomenimis.

Be to, kalbant apie asmens duomenų tvarkymą, reikėtų pažymėti, kad sparčiai

[66] Byla C-73/07, *Tietosuojavaltuutettu pries Satakunnan Markkinapörssi Oy, Satamedia Oy.* [2008] 2008 I-09831.
[67] Byla C-73/07, *Ibid,* p. 49.
[68] Nuomonė 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos, *supra note,* 63.

plėtojantis technologijoms bei vykstant globalizacijai, asmens duomenų apsauga turėtų būti neutrali technologijų atžvilgiu ir nepriklausyti nuo taikomų metodų; priešingu atveju iškiltų rimta teisės aktų apėjimo grėsmė.[69] Pritartina komisijos pasiūlymui, be to, šis principas taikytinas ir baudžiamajame procese. Neginčytina, kad teisinis reguliavimas asmens duomenų apsaugos srityje turėtų būti universalus ir ilgaamžis, nepriklausomai nuo naujų techninių priemonių ir metodų atsiradimo.

Atskirai derėtų paminėti ypatingus asmens duomenis. Šių duomenų apsauga deklaruojama tiek ES lygmeniu, Direktyvos 95/46/EB 8 str., tiek minėtą direktyvą įgyvendinančiame nacionaliniame asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 2 str. 8 d. Ypatingais duomenimis laikoma informacija susijusi su fizinio asmens rasine ar etnine kilme, politiniais, religiniais, filosofiniais ar kitais įsitikinimais, naryste profesinėse sąjungose, sveikata, lytiniu gyvenimu, taip pat informacija apie asmens teistumą.[70] Pasak *Ilonos Petraitytės*, ypatingi duomenys apibūdina pakankamai jautrius asmens privataus gyvenimo aspektus, taigi, ypatingi duomenys priskirtini privačios informacijos kategorijai.[71] Šią nuostatą patvirtina ir Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo 2 str. 9 d., kuri skelbia, jog ypatingi fizinio asmens duomenys, informacija apie asmenį ir jo šeimos gyvenimą, su fizinio asmens garbe ir orumu susijusi informacija, patenka į privačios informacijos apibrėžimą.[72] Ypatingi duomenys teisės aktuose priskiriami ypatingai informacijos tvarkymo kategorijai. Iš esmės, bendriausia prasme, teisės normos draudžia ypatingus duomenis tvarkyti. Tam tikslui yra įsteigti specialūs subjektai, kurie turi teisę, remiantis asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 str. apdoroti ypatingus duomenis.

Manytina, kad šio darbo kontekste, aktualiausias yra teistumo duomuo. Teisės doktrinoje egzistuoja nuomonė, kad vis dėlto yra nusikalstamų veikų, kurių atveju skaidrumo interesas visada nusveria asmens privatumo interesą. Socialinės mokslų daktarės *Gintarės Makauskaitės* teigimu, prie nusikalstamų veikų, kuriose skaidrumui teikiamas prioritetas prieš privatumą, reikėtų priskirti karo nusikaltimus, nusikaltimus žmoniškumui. Pasak minėtos mokslininkės, pakankamai sunku būtų įsivaizduoti, kad pavyzdžiui Niurnbergo karo nusikaltimų tribunolas bylos medžiagoje ir sprendimuose vietoj Hermann Goring būtų rašęs tik inicialus

[69] Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl fizinių asmenų tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. [2012] COM 2012/0010 (COD).
[70] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB, *supra note* 3*,* 8 str.*;* Lietuvos Respublikos teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 58*,* 2 str. 8 d.
[71] Petraitytė, I. *Supra note,* 62, p. 57.
[72] Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 139-5008 .

H.G., o vietoj Joachim von Ribbentrop – J.R.[73] Neabejotinai, kad tokiais atvejais sprendimo nuasmeninimas bei dalies jautrių duomenų panaikinimas būtų betikslis ir prasilenktų su visuomeniškai reikšminga vertybių visuomenėje pusiausvyra. Tačiau kalbant apie teistumo duomenį, pasakytina, kad duomenys apie teistumą priskiriami prie ypatingų asmens duomenų dar ir todėl, kad išviešinant faktą apie turimą teistumą, būtų sudaromos kliūtys bausmę atlikusio asmens reintegracijai į visuomenę. Na, o minėtos situacijos dėl nenuasmeninimo tikslingumo karo nusikaltimų bei nusikaltimų žmogiškumui bylose turėtų būti laikomos labiau išimtimis iš bendrosios taisyklės neviešinant ypatingų duomenų.

Kalbant apie teistumą, kaip apie ypatingą duomenį, net ir baudžiamajame procese šis domuo yra ypatingai saugomas. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 str. 4 d. teigiama, kad "asmens duomenis, susijusius su asmens teistumu, nusikalstamomis veikomis ar saugumo priemonėmis, vykdant nusikalstamų veikų prevenciją, tyrimą […] įstatymų nustatyta tvarka gali tvarkyti tik valstybės institucija ar įstaiga. […]. Išsamūs duomenys apie asmenų teistumą gali būti tvarkomi tik Valstybės registrų įstatymo nustatyta tvarka."[74] Pažymėtina, jog duomenys apie teistumą yra saugomi įtariamų, kaltinamų ir teistų asmenų žinybiniame registre. Šiuos duomenis tvarko informatikos ir ryšių departamento Teistumo informacijos tvarkymo skyrius.

Iš esmės, informacija apie teistumą tai domuo, kuris naudojamas kiekvienoje baudžiamojoje byloje. Štai LR institucijų vykusiame pasitarime buvo pasisakyta, kad prokuroras ar kitas ikiteisminio tyrimo pareigūnas, norėdamas gauti informacijos apie teistumą, kreipiasi į informacijos ir ryšių departamentą su motyvuotu prašymu bei pateikia atitinkamą paklausimą (*žr. Priedas Nr. 2*). Duomenys apie neišnykusį teistumą yra aktualūs rašant kaltinamąjį aktą (LR BPK 219 str.), įrodinėjant asmens pavojingumo faktą bei laipsnį visuomenėje, parenkant asmeniui tam tikro griežtumo piverčiamąsias medicinos priemones (LR BPK 395 str.), rašant pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu (LR BPK 419 str) ir kt. O štai, kai reikia duomenų apie jau išnykusį teistumą, kurie saugomi teistų asmenų žinybinio registro archyve, tada prokurorai ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai vadovaujasi LR BPK 97 str. ir Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 str. 2 d. 6 p. (kai būtina užkirsti kelią nusikalstamoms ar kitoms neteisėtoms veikoms arba būtina jas tirti - *aut. pastaba*) ar 7 p. (kai duomenys reikalingi bylai nagrinėti teisme - *aut. pastaba)*. Tokiais atvejais yra pateikiami motyvuoti prašymai duomenų valdytojui, nurodant duomenų naudojimo tikslą (pvz., būtini asmenybę

[73] Makauskaitė, G. *Visuomenės teisės susipažinti su oficialiais neskelbtais dokumentais ribojimų pagrindai ES ir ES valstybių narių teisėje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 353.
[74] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 58.

charakterizuojantys duomenys psichiatrinei ekspertizei atlikti ir pan.).[75]

Taigi, ypatingų duomenų tvarkymas pasižymi tam tikra specifika. Pačia bendriausia prasme, minėti duomenys negali būti renkami bei tvarkomi, tačiau nusikalstamų veikų tyrimas bei jų prevencija, tai tie atvejai, kuriems galioja labai aiškios išimtys ir yptingų duomenų tvarkymą pateisina baudžiamojo proceso paskirtis bei esmė.

Pasakytina ir tai, jog nėra, o ir negali būti universalių taisyklių, kuriomis remiantis būtų galima teigti, jog vienokia ar kitokia informacija jau gali būti laikoma asmens duomenimis, ir šiai informacijai yra taikoma apsauga. Tokia išvada yra išimtinai vertinamasis kriterijus. Kiekvienu konkrečiu atveju kiekvieną informaciją reikėtų vetinti tik tos analizuojamos situacijos kontekste. Žinoma, šiai dienai neabejotinai teigtina, jog asmens duomenimis gali būti laikomi asmens vardas ir pavardė, telefonas, informacija apie asmens darbo sąlygas ar pomėgius,[76] informacija apie asmens kapitalo pajamas apie asmens turto dydį,[77] asmens vaizdai, užfiksuoti vaizdo kameromis, jei iš tų vaizdų galima atpažinti asmenį, asmens balsas, įrašytas į garsajuostę, biometriniai duomenys (akies rainelės struktūra, pirštų atspaudai, veido struktūra, balsas, rankos geometrija, kraujagyslių struktūra, giliai įsišaknijęs įgūdis arba kita elgesio ypatybė, pavyzdžiui, rašytinis parašas, klavišo paspaudimai, ypatinga eisena ar kalbėsena ir kt.), [78] ir kt.

Taigi, apibendrinant, teigtina, kad informacija apie asmenį pasižymi tam tikrais ypatumais, kuriuos nustačius galima pasakyti, jog vienokia ar kitokia informacija gali būti traktuojama asmens duomenimis. Tačiau, kaip minėta, tai priklauso išimtinai nuo situacijos ir susidariusių aplinkybių, o kartu ir teisinių santykių. Juk natūralu, jog baudžiamosiose bylose asmens duomenų apsaugos taisyklės kiek pakoreguojamos ir taikomos su tam tikromis išimtimis, iškeliant siekį kiek įmanoma geičiau ir efektyviau ištirti nusikalstamą veiką bei nustatyti jos kaltininkus. Be to, reikėtų pažymėti, jog nors baudžiamieji teisiniai santykiai ir nepatenka į Direktyvos 95/46/EB veikimo sritį, tačiau minėta direktyva nubrėžia asmens duomenų apsaugos pagrindines gaires, kurios gali būti taikomos vadovaujantis analogija. Todėl manytina, jog direktyvoje įtvirtintos taisyklės, piklausomai nuo bylos ir situacijos, gali būti taikomos vykdant taip pat ir baudžiamąjį persekiojimą.

---

[75] Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra. 2008 m. sausio mėn. 14 d. pasitarimas dėl įtariamų, kaltinamų ir teistų asmenų žinybinio registro duomenų teikimo. [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2015-11-28] . <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjkzsvRprPJAhUFXhQKHS8jAVUQFggnMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.prokuraturos.lt%2FLinkClick.aspx%3Ffileticket%3DT8cDjQBM%2FXw%3D%26tabid%3D178&usg=AFQjCNHaMtvxpNDXYugs5O_mU0eL9cUung&sig2=90wHaGE315wEck92iC3G0A&bvm=bv.108194040,d.d24&cad=rjt >.

[76] Byla C-101/2001 *Bodil Lindqvist* [2003], ECH I-12971, 24 p.

[77] Byla C-73/07, *Supra note* 66. p. 35.

[78] Nuomonė 4/2007 dėl asmens duomenų sąvokos, S*upra note*, 63.

2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA BENDRADARBIAUJANT TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMS SUPRANACIONALINIU MASTU

2.1 Policijos ir teisminio bendradarbiavimo vykdymas baudžiamosiose bylose

Šiandien, naujųjų bei išmaniųjų technologijų amžiuje, asmens duomenys tvarkomi beveik visose gyvenimo sferose. Duomenų apsaugos taisyklių teisinis reglamentavimas bei, ypatingai, šių taisyklių laikymasis ir jų tinkamas įgyvendinimas praktikoje, sąlygoja ekonomikos plėtrą, efektyvų valdžios institucijų darbą bei asmenų teisių ir laisvių apsaugą. Be to, kasdien skirtingos intitucijos bendradarbiauja tarpusavyje bei keičiasi didžiuliais asmens duomenų kiekiais, todėl asmens duomenų apsaugos taisyklių pritaikymas prie kintančių technologijų bei šių taisyklių suvienodinimas valstybėse narėse yra prioritetinis aspektas bendradarbiaujant teisėsaugos institucijoms.

Asmens duomenų apsauga baudžiamajame procese vykdoma keliomis kryptimis. Kaip teigia teisės mokslų daktarė *Marina Gušauskienė*, viena iš krypčių - tai policijos ir teisminio bendradarbiavimo vykdymas baudžiamosiose bylose.[79] Išnykus sienų kontrolei Europos Sąjungos ribose, viena vertus, buvo užtikrintas laisvas asmenų, prekių, kapitalo bei paslaugų judėjimas, tačiau, kita vertus, tokiu būdu buvo sudaryta palanki terpė nusikalstamų veikų paplitimui daugiau nei vienoje valstybėje. Todėl siekiant kovoti su nusikalstamumu, Europos Sąjunga užsibrėžė tikslą sukurti bendrą baudžiamojo teisingumo erdvę.

2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, buvo sustiprinta piliečių teisių ir laisvių sistema, įtraukus į pirminę teisę Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją. Taip pat panaikinta trijų ramsčių sistema, ko pasekoje buvo aiškiai atskirta Europos Sąjungos bei valstybių narių kompetencija, be to, išaugo Europos Sąjungos Parlamento teisėkūros vaidmuo baudžiamosios teisės srityje. Suvienodinus teisėkūros procedūras, Europos Sąjunga pradėjo priimti reglamentus, direktyvas bei sprendimus policijos ir teisminio bendradarbiavimo srityje. Štai Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 67 str. 1 d. skelbiama, kad "Sąjunga sukuria laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje gerbiamos pagrindinės teisės bei skirtingos valstybių narių teisinės sistemos ir tradicijos."[80] Be kita ko, to paties straipsnio 3 d. pabrėžiama, kad "sąjunga stengiasi užtikrinti aukštą saugumo

[79] Gušauskienė, M., *supra note 7,* p. 312.
[80] Liubertaitė, L., Dieninis, K., Kriačiūnas D. Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcijos. Su pakeitimais, padarytais 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonoje pasirašyta sutartimi. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 95.

lygį prevencijos bei kovos su nusikalstamumu [...] priemonėmis, taip pat policijos ir teisminių institucijų bei kitų kompetentingų valdžios institucijų veiklos koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonėmis, taip pat tarpusavyje pripažįstant teismo sprendimus baudžiamosiose bylose, o prireikus derinant baudžiamuosius įstatymus."[81] Taigi, jau pati sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, kuri, beje, yra pirminės teisės aktas, atveria nišą tam tikrų bendrų valstybėms narėms baudžiamųjų teisinių priemonių kūrimui, siekiant užtikrinti baudžiamųjų įstatymų derinimą Europos Sąjungos lygmeniu bei teisingumo užtikrinimą, žinoma, nepamirštant pagrindinių žmogaus teisių.

Kaip jau minėta, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija[82] su lig Lisabonos sutartimi, tapusi Europos Sąjungos pirminės teisės dalimi, 7 straipsnyje ne tik įtvirtino teisę į privatų gyvenimą, kaip daugelį privatumo kategorijų apimančią teisę, bet kartu buvo žengtas kokybiškai naujas žingsnis asmens duomenų apsaugos srityje. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kaip svarbiausio žmogaus teisių apsaugos rašytinio dokumento ES teisėje, 8 str. jau tiesiogiai deklaravo kad "kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą. Tokie duomenys turi būti tinkamai tvarkomi ir naudojami tik konkretiems tikslams ir tik atitinkamam asmeniui sutikus ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais. Kiekvienas turi teisę susipažinti su surinktais jo asmens duomenimis bei į tai, kad jie būtų ištaisomi."[83] Taigi, inkorporavus minėtą teisių chartiją į pirminę teisę, visos Europos Sąjungos institucijos antrinės teisės aktus – direktyvas, reglamentus, sprendimus ir kt., pradėjo leisti stengiantis nenukrypti nuo pagrindinių žmogaus teisių, tame tarpe ir nuo asmens duomenims taikomos apsaugos, kartu mėginant sukurti veiksmingus asmens duomenų apsaugos standartus ir tikslus, kurie pasitarnautų efektyviai policijos ir teismų veiklai.

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, asmens duomenų apsauga, ypač baudžiamosios teisės srityje, tapo ta sritimi, kurioje vienokį ar kitokį įdirbį pradėjo daryti kiekviena iš Europos Sąjungos institucijų. SESV 16 str. yra įtvirtinama kiekvieno asmens teisė į savo duomenų apsaugą. Be to, yra pažymima, jog šioje srityje Europos Parlamentas ir Taryba nustato fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams bei valstybėms narėms taisykles, tvarkant asmens duomenis bei įgyvendinant laisvą tokių duomenų judėjimą.[84] Taigi, visa tai, kas yra įtvirtinta pirminėje teisėje tai įpareigojimas Europos Sąjungos institucijoms sukurti veiksmingą asmens duomenų apsaugos teisinę bazę bei efekyviai įgyvendinti tas taisykles praktinėje veikloje.

Teisinis asmens duomenų reglamentavimas, be jokio abejonės, turi paliesti taip pat ir

[81] Liubertaitė, L., Dieninis, K., Kriačiūnas D., *Ibid,* p. 96.
[82] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *supra note* 4.
[83] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija*, Ibid.*
[84] Liubertaitė, L., Dieninis, K., Kriačiūnas D., *supra note* 80*,* p. 71.

teisminį bei policijos bendradarbiavimą tiek supranacionaliniu tiek nacionaliniu lygmeniu. Tik tokiu būdu atsiranda galimybė efektyviai užtikrinti pagrindines asmens teises, visų pirma teisę į privatumą (kartu ir teisę į asmens duomenų pasaugą) bei sudaryti prielaidas, kad asmens duomenų kokybiškas keitimasis tarp institucijų pasitarnautų nusikalstamų veikų prevencijos, išsamaus tyrimo, patraukimo baudžiamojon atsakomybėn bei efektyvaus nuosprendžių vykdymo tikslais. Be to, aktualu paminėti, jog 21 Deklaracijoje, pridėtoje prie Lisabonos sutarties, pripažįstama, jog teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose bei ypatingo pobūdžio srityse bendradarbiaujant policijai, gali reikėti konkrečių taisyklių, dėl asmens duomenų apsaugos ir laisvo šių duomenų judėjimo, pagrįstų SESV 16 str. [85] O tai reiškia, jog jau pati pirminė teisė daro nuorodą į tai, kad neišvengiamai ateis metas, kai visiems valdžios institucijoms teks susidurti su asmens duomenų apsauga net ir baudžiamuosiuose teisiniuose santykiuose.

Vienas esminių teisės aktų, kuris parengtas remiantis SESV 16 str. bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 str. baudžiamosios justicijos srityje, yra Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, apsaugos.[86] Tai pirmoji bendra europinio lygmens priemonė, reglamentuojanti duomenų apsaugą policijos ir teisminėms institucijoms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, asmens duomenis saugo taip pat ir Direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. Tačiau minėta Direktyva 95/46/EB neapima baudžiamosios teisės srities, ji nustato tik bendrąsias gaires, kurias labai atsargiai galima būtų taikyti baudžiamiuosiuose teisiniuose santykiuose vadovaujantis analogija. Taigi, Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR - antrinės teisės aktas, kuriuo buvo žengtas svarbus žingsnis policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje. Minėtu sprendimu 2008/977/TVR visų pirma, buvo užsibrėžtas tikslas puoselėti ir plėtoti Sąjungą kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje būtų užtikrintos pagrindinės asmens teisės ir laisvės, o ypač teisė į privatumą bei aukšto lygio saugumas plėtojant bendrą valstybių narių veiklą policijos ir teisminio bendradarbiavimo srityje, antra sprendime išdėstytos duomenų tvarkymo teisėtumo taisyklės, siekiant užtikrinti, kad bet kuri informacija, kuria gali būti keičiamasi, būtų tvarkoma

[85] Tarpvyriausybinės Konferencijos, patvirtinusios Lisabonos sutartį, pasirašytą 2007 m. gruodžio 13 d., prie baigiamojo akato pridėtos deklaracijos. "*21 Deklaracija dėl asmens duomenų apsaugos teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose ir policijos bendradarbiavimo srityse."* [interaktyvus] [2012] OL C326/339 [žiūrėta 2015-10-18] <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:0337:0362:LT:PDF>.

[86] Tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. pamatinis sprendimas 2008/977/TVR "Dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, apsaugos*"*. [interaktyvus] [2008] OL L 350/60 [žiūrėta 2015-10-18] <https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/shared/Documents/EDPS/DataProt/Legislation/Dec_2008_977_LT.pdf>.

teisėtai ir laikantis duomenų kokybei taikomų pagrindinių principų.[87] Pažymėtina, jog Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, jį priėmus, tapo privalomu visoms valstybėms narėms, tame tarpe ir Lietuvos Respublikai. Todėl šio pamatinio sprendimo pagrindu 2011 m. balandžio 21 d. priimtas Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą, baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymas [88] , kuriame yra deklaruojami analogiški, kaip ir Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR , tikslai.

Be to, neginčytina, jog vienoje baudžiamojoje byloje surinkti duomenys, gali būti teisėtai naudojami tiriant kitą nusiklastamą veiką. Šiuo atveju svarbu aptarti vieną Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos išaiškinimą, kuris, išvedant tam tikras analogijas, gali pasitarnauti išsamesniam duomenų persiuntimo teisėtumo suvokimui. Minėtoje byloje teismas pažymėjo, kad net jeigu duomenys gauti taikant kriminalinės žvalgybos priemones, tai tokie duomenys gali būti naudojami ir kituose baudžiamuosiuos procesuose, kuriems kriminalinės žvalgybos veiksmai nebuvo sankcionuoti.[89] Šis teismo išaiškinimas suponuoja išvadą, kad iš esmės, duomenys, kuriuos surinko vienos nacionalinės teisėsaugos institucijos (net jei tai buvo padaryta atliekant slaptus kriminalinės žvalgybos veiksmus, kuriais įsiterpiama į privatų asmens gyvenimą) gali būti naudojami ir tiriant kitas nusikalstamas veikas, net ir kitose valstybėse narėse. O tai reiškia, kad bendradarbiavimas tarp teisėsaugos institucijų siunčiant duomenis, yra teisėtas ir nepažeidžia asmenų teisių į privatų gyvenimą bei teisių į asmens duomenų apsaugą.

Žinoma, kad vien pagrindinių tikslų, tvarkant asmens duomenis, įtvirtinimas teisės aktuose bei teismo, kaip teisę taikančio ir aiškinančio subjekto, išvada apie keitimosi duomenimis teisėtumą, neužtikrina veiksmingos asmens duomenų apsaugos. Tam reikia numatyti bendras visoms valstybėms narėms pagrindines gaires, principus, kurių pagrindu bus sukurtas kokybiškas asmens duomenų tvarkymo aparatas baudžiamosiose bylose bei kartu nebus trukdoma efektyviai policijos bei teismų bendradarbiavimo veiklai tiriant nusikalstamas veikas.

Atkreiptinas dėmesys, jog kiekviena Europos Sąjungos institucija vis pabrėžia būtinybę sukurti veiksmingą asmens duomenų apsaugos bei tvarkymo sistemą, be to, šios taisyklės turi apsiriboti ne tik privatinės teisės normų taikymu, bet kartu ir daryti poveikį administracinei bei baudžiamajai justicijai. Kaip pažymėjo Europos Parlamentas pranešime dėl visapusiško požiūrio į asmens duomenų apsaugą Europos Sąjungoje, "[...] kadangi dėl naujo teisinio pagrindo, nurodyto SESV 16 straipsnyje, ir kadangi pagal Pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnį išskirtinai pripažįstama teisė į asmens duomenų apsaugą, o pagal 7 straipsnį – teisė į privatų ir

[87] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *Ibid.*
[88] Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą, baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 52-2511.
[89] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

šeimos gyvenimą, reikia sukurti ir remti nuoseklų požiūrį į duomenų apsaugą visose srityse, kuriose tvarkomi duomenys, įskaitant policijos ir teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose [...].”[90] Štai Europos Komisija savo pasiūlyme Europos Tarybai pažymėjo, kad “pasaulio visuomenėje, kuriai būdingi greiti technologiniai pokyčiai ir kur keitimasis informacija nepaiso sienų, ypač svarbu išsaugoti privatumą. Sąjunga privalo užtikrinti, kad pagrindinė teisė į duomenų apsaugą būtų nuosekliai taikoma. Reikia sustiprinti ES poziciją dėl asmens duomenų apsaugos visų sričių ES politikoje, įskaitant teisėsaugą ir nusikaltimų prevenciją, [...].“[91] Be to, minėtame pasiūlyme Komisija ne kartą pažymėjo, kad “bendradarbiavimas bei asmens duomenų apsauga turi būti užtikrinami ne tik tarpvalstybiniu lygmeniu, bet turi būti sukurtos priemonės, kurių pagalba pagerės asmens duomenų apsauga tvarkant duomenis, visų pirma, nacionaliniu lygmeniu ir taip kartu užtikrinant didesnį teisinį tikrumą kompetetingoms institucijoms vykdant teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose ir policijos bendradarbiavimą.”[92] Taigi, akivaizdu, kad ligi šiol baudžiamoji justicija tai ta jautri sritis, kurioje egzistuoja nemažai spragų ir iššūkių mėginant užtikrinti asmens duomenų apsaugą bei asmens teises į privatumą, kartu nepažeidžiant sąžiningo bei teisingo baudžiamojo proceso.

Tvarkant asmens duomenis tarpvalstybiniu lygmeniu remiantis Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR nuostatomis, teigtina, jog minėto pamatinio sprendimo normų pritaikomumas praktikoje kelia nemažai problemų, siekiant įgyvendinti kokybišką bei tinkamą policijos ir teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose bei kartu, bendradarbiaujant išlaikyti aukštą asmens duomenų apsaugos lygį. Paminėtina, jog Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR 1 str. numato, jog į šio sprendimo taikymo sritį patenka santykiai susiję išimtinai su duomenų perdavimu tarpvalstybiniu lygiu.[93] Esant tokiam teisiniam reglamentavimui, Europos Komisijos teigimu, Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR taikymo sritis tampa labai ribota. Ji neapima policijos ir teisminių institucijų vien tik nacionaliniu lygmeniu vykdomos duomenų tvarkymo veiklos.[94] O tokia situacija policijai bei teismams, manytina, gali kelti nemažai sunkumų siekiant realizuoti kokybišką bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose bei kartu užtikrinti laisvą asmens duomenų judėjimą ir asmens teisę į privatumą. Pasak Komisijos, egzistuoja tikimybė, kad institucijos gali neatskirti grynai nacionalinio lygmens

[90] Europos Parlamento 2011-06-11 pranešimas “Dėl visapusiško požiūrio į asmens duomenų apsaugą Europos Sąjungoje” (2011/2025(INI)) [interaktyvus] A7-0244/2011, p. F [žiūrėta 2015-10-17) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0323+0+DOC+XML+V0//LT>.
[91] Europos Komisijos 2012 m. vasario 27 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nustatymo ar traukimo baudžiamojon atsakomybėn už jas arba baudžiamųjų sankcijų vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. [interaktyvus] [2012] 5833/12, p. 2 [žiūrėta 2015-10-18] <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OxvkhOm8cjAJ:www.tm.lt/dok/ST05833_LT12.DOC+&cd=9&hl=lt&ct=clnk&gl=us&client=safari>.
[92] *Ibid,* p. 5.
[93] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.
[94] Europos Komisijos 2012 m. vasario 27 d. pasiūlymas, *supra note* 91, p. 3

duomenų tvarkymo nuo tarpvalstybinio arba numatyti, kad tam tikri asmens duomenys vėliau gali tapti tarpvalstybinio keitimosi duomenimis objektu.[95]

Atsižvelgus į tai, kad šiandien nusikalstamos veikos dažnai vykdomos keliose valstybėse, todėl egzistuoja didžiulis poreikis teisėsaugos institucijoms keistis asmens duomenimis ir juos tvarkyti, siekiant nusikalstamumo prevencijos bei nusikalstamų veikų didesnio išaiškinimo, būtina sukurti konkrečias asmens duomenų apsaugos taisykles. Kalbant apie bendras gaires, numatančias valstybėms narėms taisykles, keičiantis asmens duomenimis, aktualu paminėti apibusį pripažinimo principą. Šis principas įtvirtintas ES pirminėje teisėje. SESV 82 str. numato, kad tarpusavio pripažinimas tai priemonė palengvinti policijos ir teismų bendradarbiavimą. Be to, SESV kalbama apie minimalių taisyklių nustatymą, atsižvelgiant į skirtingas valstybių narių teisines tradicijas ir sistemas.[96] Atkreiptinas dėmesys, kad viena iš sričių, su kuria susijusios šios minėtos taisyklės, yra asmenų teisės baudžiamajame procese. Štai Hagos progamoje pažymima, kad "norint taikyti apibusio pripažinimo principą, būtina stiprinti apibusį valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą, grindžiamą teisinių sistemų įvairove. Turi būti sudarytos sąlygos institucijoms veikti kartu, suderintai bei veiksmingai.[97] Iš esmės, minėtas principas plėtojamas bene kiekviename ES dokumente. Stokholmo programoje pažymima, kad "abipusio pripažinimo principas turėtų būti [...] bendradarbiavimo [...] baudžiamosiose bylose pagrindas."[98] Taigi, akivaizdu, kad apibusio pripažinimo principas turėtų būti taikomas taip pat ir keičiantis asmens duomenimis tarp valstybių narių.

Natūralu, kad vien deklaratyvaus siekio įgyvendinti asmens duomenų apsaugos tikslus, nepakanka. Būtina įtvirtinti vienodas asmens duomenų tvarkymo taisykles bendradarbiaujant teismams ir policijai baudžiamosiose bylose. Štai *Matti Joutsen* teigia, kad kiekvienas sutinka, jog tam tikras baudžiamųjų teisinių nuostatų derinimas yra reikalingas, norint užtikrinti sklandų tarptautinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Būtinas skirtingų teisinių sistemų kooperavimas, jų harmonizavimas, panaikinant esminius valstybių narių teisinių sistemų skirtumus bei sukuriant bent jau minimalius standartus, kurie leistų suvienodinti atitinkamas procedūras.[99] Akivaizdu, jog pačios valstybės narės nacionaliniu reglamentavimu padėties nepagerins. Dėl nacionalinės teisės skirtumų valstybėse narėse, atsiranda didelė tikimybė, jog netinkamai institucijoms keičiantis duomenimis, bus pažeista asmens teisė į privatumą bei

[95] Europos Komisijos 2012 m. vasario 27 d pasiūlymas, *Ibid,* p. 3.
[96] Liubertaitė, L., Dieninis, K., Kriačiūnas D., *supra note* 80*,* p. 103.
[97] Europos Vadovų Taryba. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. [2005], OL C 53/1.
[98] Europos Vadovų Taryba, *"*Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui*"*. 2010/C 115/ 01, [interaktyvus] [2010] OL C 115/1, [žiūrėta 2015-10-23] < http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=LT>.
[99] Joutsen, M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. Heuni [interaktyvus]. Helsinki, Paper no 25, 2006, p. 29. [žiūrėta 2015-10-24] <http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/papers/6KtmuRpsd/HEUNI_papers_25.pdf>.

netinkamai bus įgyvendinti baudžiamojo proceso tikslai. Manytina, kad šiai dienai problema bus veiksmingai sprendžiama priėmus teisės aktą Europos Sąjungos lygmeniu (pvz. reglamentą). Tokiu būdu būtų užtikrintas vienodas asmens duomenų apsaugos taisyklių taikymas tiek bendradarbiaujant policijai ir teismams tarpvalstybiniu mastu, tiek tvarkant informaciją vien tik nacionaliniu lygmeniu. Be to, būtų išvengta situacijų, kuomet kitai valstybei narei kyla pagrįstų abejonių dėl asmens duomenų patikimumo. Taisyklių suvienodinimas labai svarbus, nes natūralu, jog kartais tiriant bylą asmens duomenys gali judėti vienoje valstybėje narėje tarp skirtingų ikiteisminio tyrimo institucijų. Kitose stadijose gali būti būtina persiųsti šiuos duomenis kitos valstybės narės pareigūnams. Todėl nesant vieno bendro asmens duomenų keitimosi bei tvarkymo taisyklių sąvado, susidarytų situacija, kuomet valstybės narės viduje duomenys buvo siunčiami bei tvarkomi laikantis taisyklių, kurių nepripažįsta kita valstybė narė, kuriai persiunčiami duomenys. Šios situacijos išdavoje, dėl persiunčiamų duomenų galimo nepatikimumo būtų žymiai apsunkintas baudžiamosios bylos tyrimas.

Iš esmės, Europos Sąjungos teisės aktai turi lemti glaudų policijos ir teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, taip pat kompleksiškai užtikrinant pagrindines teises, o ypač teisę į privatumą ir asmens dumenų apsaugą. Pažymėtina, kad suvienodinti asmens duomenų apsaugos taisykles bendradarbiaujant policijai ir teismams, baudžiamajame procese, neužtenka. Visose asmens duomenų rinkimo, tvarkymo bei perdavimo situacijose turi būti nustatyti bendri duomenų rinkimo principai ir gairės, neprasilenkiantys su tikslu apsaugoti asmens teisę į privatumą, bei kurių pagrindu turi būti leidžiami asmens duomenų apsaugos teisės aktai. Taigi, kaip teigia teisės mokslų daktarė *Marina Gušauskienė*, veiksminga asmens duomenų apsauga bendradarbiaujant policijos ir teisminėms institucijoms baudžiamajame procese, sietina su proceso dalyvio teise žinoti (būti informuotam) apie jo duomenų rinkimą bei su tokiais asmens duomenų rinkimo tikslais. [100] Todėl kitose šio skyriaus potemėse bus analizuojami būtent šie, ką tik minėti, aspektai.

2.2. Duomenų subjekto vaidmuo bendradarbiaujant policijai ir teismams

Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos mechanizmus bendradarbiaujant policijos ir teisminėms institucijoms baudžiamosiose bylose, dažniausiai kalbama apie asmens duomenų valdytojui [101] keliamus reikalavimus atlieknat asmens duomenų tvarkymą. Tokia situacija visai pateisinama. Juk kalbant apie asmens duomenų rinkimą ir jų tvarkymą, būtent asmens duomenų

[100] Gušauskienė, M., *supra note* 7, p. 314, 316.
[101] Duomenų valdytojas – juridinis asmuo, valstybės valdžios institucija, agentūra ar kitas organas, kuris vienas ar drauge su kitais nustato asmens duomenų tvarkymo tikslus ir būdus;

valdytojas atlieka minėtus veiksmus. Už visas taisykles, susijusias su asmens duomenų tvarkymo kokybe, atsakingas taip pat duomenų valdytojas ir tai natūralu, nes asmens duomenų tvarkymo kokybė priklauso nuo to, kiek asmens valdytojas laikosi asmens duomenų apsaugai keliamų taisyklių. Ir nors duomenų valdytojas atlieka labai svarbų vaidmenį asmens duomenų apsaugos grandinėje, vis tik, šio asmens duomenų apsaugos dalyvio suabsoliutinti nereikėtų.

Asmens duomenų apsaugos teisiniuose santykiuose svarbią vietą užima ir duomenų subjektas. Pažymėtina, jog asmens duomenų apsaugos vienas iš tikslų yra užtikrinti duomenų subjekto teisę į privatų gyvenimą. Socialinių mokslų daktarės *Ilonos Petraitytės* teigimu, asmeniui pripažįstant tam tikras teises atitinkamoje socialinio gyvenimo sferoje, turi būti suteikiamos priemonės šioms teisėms realizuoti bei ginti, nes priešingu atveju minėtos teisės liktų deklaratyvios.[102] Pritartina šiai pozicijai ir teigtina, jog turi būti sukurtos efektyvios priemonės, kuriomis naudojantis asmens duomenų subjektas galės vykdyti asmens duomenų valdytojo priežiūrą, šiam renkant, tvarkant bei perduodant informaciją apie duomenų subjektą. Kitaip tariant, asmens duomenų apsaugos ryšys su asmens teise į privatumą suponuoja paties duomenų subjekto teisę asmeniškai kontroliuoti, kaip duomenų valdytojas tvarko jo duomenis, ir ar tvarkymo procese užtikrinamos duomenų subjekto teisės į privatumą, o kartu ir į asmens duomenų apsaugą. Be kita ko, įstatymo leidėjas turi sudaryti duomenų subjektui minėtas galimybes, įtvirtinant šiuos asmens duomenų teisinės apsaugos instrumentus teisės akte.

Teisės mokslo doktrinoje yra išskiriamas individualaus dalyvavimo principas[103] (*Individual Participation Principle*). Indianos universiteto profesorius *Fred. H. Cate* teigia, jog vadovaujantis šiuo principu, asmens duomenų subjektas turi teisę iš duomenų valdytojo gauti visą informaciją, apie tai, kokius duomenis tvarko duomenų valdytojas apie tą asmenį. Be to, į individualaus dalyvavimo principo turinį patenka taip pat ir duomenų valdytojo įpareigojimas pranešti duomenų subjektui, kad yra tvarkoma su juo susijusi informacija. Pažymėtina, kad profesorius kalba taip pat ir apie asmens duomenų subjekto galimybę įgyvendinti savo teises bei jas ginti, todėl Indianos universiteto mokslininko teigimu, turi būti sukurti mechanizmai padėsiantys apskųsti neteisėtus duomenų valdytojo veiksmus. Atkreiptinas dėmesys, jog individualaus asmens dalyvavimo principas tvarkant asmens duomenis baudžiamosiose bylose, suponuoja ryšį su konstituciniu baudžiamojo proceso teisingumo (sąžiningumo) principu.[104]

---

[102] Petraitytė, I., *supra note* 62, p. 188.

[103] CATE, Fred H. The Failure of Fair Information Practice Principles. *Consumer Protection in the Age of the „Information Economy*". [interaktyvus] Indiana University, 2006, p. 349. [žiūrėta 2015-10-22] <http://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=035082020017067112031110016099068073062005049007084090076021123111095078090087107072053057049122058038019121009090065019104065016009043022084022119116090087120109005052011094064119072098117124106113018119016073021029007066015025083005113113120070000&EXT=pdf>.

[104] Teisingo bylos nagrinėjimo principo esmė – užtikrint, kad baudžiamajame procese kiekvienas asmuo, priskiriamas šiai teisinių santykių sričiai, būtų saugus. Minėtina, kad teisinė padėtis tam įtakos turėti negali. Visiškai

Teigtina, kad negali susiklostyti situacija, kai baudžiamasis procesas vyksta nežinant asmeniui, kurio teisinei padėčiai įtakos gali turėti baudžiamojo proceso baigtis.

Taigi, asmens duomenų apsaugą reikėtų įsivaizduoti ne tik, kaip duomenų valdytojo veiklą reglamentuojančias nuostatas, bet tai kartu ir taisyklės, sudarančios galimybę duomenų subjektui daryti įtaką duomenų valdytojo atliekamai duomenų tvarkymo veiklai. Visa tai atsispindi ir teisiniame reglamentavime. Europos Sąjungos teisės aktai bendradarbiaujant policijai ir teismams baudžiamosiose bylose, numato tiek duomenų valdytojo pareigas, tvarkant asmens duomenis, tiek ir paties duomenų subjekto teises.

Siekiant užtikrinti asmens duomenų apsaugą nedarant neigiamo poveikio nusikaltimų tyrimams, Tarybos pamatiniame sprendime 2008/977/TVR dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, apsaugos, apibrėžtos duomenų subjekto teisės, susijusios su galimybe daryti įtaką tvarkant jo asmens duomenis. Štai Tarybos pamatiniame sprendime 2008/977/TVR numatyta pareiga kompetetingoms institucijoms, vadovaujantis nacionalinės teisės normomis, informuoti duomenų subjektą apie asmens duomenų rinkimą ar tvarkymą. Susiklosčius situacijai, kai asmens duomenys yra siunčiami tarp valstybių narių, kiekviena iš bendradarbiaujančių valstybių pagal savo nacionalinės teisės taisykles, gali prašyti, kad kita valstybė neinformuotų duomenų subjekto. Tokiu atveju, duomenų subjektas neinformuojamas, prieš tai negavus išankstinio valstybės narės sutikimo. Be to, valstybėse narėse turi būti sudarytos sąlygos, kad duomenų subjektas būtų tinkamai informuotas apie tai, kad asmens duomenys gali būti renkami ar yra renkami, tvarkomi arba perduodami kitai valstybei narei nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nustatymo ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn arba bausmių vykdymo tikslais. [105] Kaip matome, bendroji taisyklė reikalauja, jog tvarkant duomenis, turėtų būti gautas duomenų subjekto sutikimas. Minėtas sutikimas (kai jo reikia), leidžiantis tvarkyti duomenų valdytojui asmens duomenis, turi būti aiškus, t.y. grįstas pareškimu arba aiškiu atitinkamo asmens pritarimu, išreikštu laisva valia bei savanoriškai.

Taigi, plačiąja prasme, duomenų subjektui suteikti platūs įgaliojimai dalyvauti savo duomenų tvarkyme bei daryti įtaką duomenų valdytojui tvarkant duomenis. Tačiau nederėtų pamiršti, jog tiriamojo darbo pamatas - asmens duomenų apsauga būtent baudžiamajame procese, todėl, kaip jau minėta pirmajame darbo skyriuje, egzistuoja ne viena išlyga iš bendrųjų asmens duomenų tvarkymo taisyklių. Autorių kolektyvo teigimu, baudžiamojo proceso teisės normos formuluojamos taip, kad būtų sudarytos galimybės tinkamai išaiškinti nusikalstamas

---

nesvarbu, ar asmuo yra įtariamasis, kaltinamasis, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, atsakovas ar kt., labai svarbu, kad kiekvienu iš jų būtų elgiamasi sąžiningai. (plačiau: Jurka, R., *et al. Baudžiamojo proceso principai.* Vilnius: Eugrimas, 2007, p. 56 -77.

[105] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.

veikas ir nubausti kaltus asmenis, o procese nebūtų pažeistos žmogaus teisės.[106] Taigi, atsižvelgiant į baudžiamojo proceso paskirtį, būtina ne tik išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas, bet kartu ir apsaugoti asmens teises, šiuo atveju ir teisę į privatumą, iš kurios, kaip jau minėta ankstesniame skyriuje[107], išpaukia teisė į asmens duomenų apsaugą. Tačiau, kaip teigia *Marina Gušauskienė*, duomenų subjekto teisės valdyti savo duomenis įgyvendinimas baudžiamajame procese tampa kiek komplikuotas, specifinis. Be to, didžiąja dalimi, duomenų subjekto teisė valdyti savo duomenis, priklauso nuo asmens teisinės procesinės padėties.[108] Kai kurių proceso dalyvių teisinė padėtis procese yra pakankamai jautri, todėl teisinė apsauga asmeniniams duomenimis iš esmės skiriasi priklausomai nuo asmeniui suteikto procesinio statuso.

Kalbant apie nukentėjusįjį[109] asmenį, visi procesiniai veiksmai[110] nukentėjusiojo atžvilgiu turi būti atliekami rūpinantis nukentėjusiojo poreikiais bei suteikiant nukentėjusiajam aukšto lygio apsaugą. Tarybos pamatinio sprendimo 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose 2 str. 1 d. numatyta, kad „kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusiesiems priklausytų realus ir prideramas vaidmuo jos baudžiamosios teisės sistemoje. Ji ir toliau visaip stengiasi užtikrinti, kad atliekant procesinius veiksmus nukentėjusieji būtų traktuojami su derama pagarba asmens orumui, ir pripažįsta nukentėjusiųjų teises ir teisėtus interesus, ypač susijusius su baudžiamosios bylos nagrinėjimu.“[111] Minėto Tarybos pamatinio sprendimo 2001/220/TVR 8 str. pažymėta, kad “kiekviena valstybė narė nukentėjusiesiems turėtų užtikrinti tinkamą apsaugos lygį, ypač jei kalbama apie jų saugumą bei privataus gyvenimo apsaugą”.[112] Darytina išvada, jog ši nuostata suponuoja nukentėjusiojo galimybę pačiam nurodyti atskleistinų duomenų mastą, be to, nukentėjusiajam turi būti sudarytos galimybės prašyti ypatingos duomenų apsaugos, grindžiant šį prašymą potencialiu pavojumi nukentėjusiajam ar jo šeimos nariams. Tokios pačios asmens duomenų neatskleidimo galimybės turėtų būti suteikiamos ir liudytojui, nes, kaip teigia *Gintaras Goda ir kt.,* liudytojo teisinė

[106] Goda, G., *et al. Baudžiamojo proceso teisė.* Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 23
[107] Plačiau žiūrėti: 1 skyrius “Bendrieji asmens duomenų teisinės apsaugos aspektai”, p. 8-23.
[108] Gušauskienė, M., *supra note 7,* p. 314, p. 316.
[109] Nukentėjusysis - tai fizinis asmuo, patyręs žalą, įskaitant kūno sužalojimą ar psichinę traumą, emocinį sukrėtimą ar ekonominius nuostolius tiesiogiai dėl veikimo ar neveikimo pažeidžiant valstybės narės baudžiamąjį įstatymą. (žr. Tarybos 2001 m. kovo 15 d. pamatinis sprendimas 2001/220/TVR “dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose” 1str. [2001] OL L 82/1)
[110] Procesiniai veiksmai yra aiškinami plačiai, įskaitant ne tik baudžiamosios bylos nagrinėjimą, bet ir nukentėjusiųjų kontaktus su bet kuria valdžios institucija, viešąja tarnyba ar nukentėjusiųjų rėmimo organizacija dėl jų bylų prieš baudžiamąjį teismo procesą, jo metu ir po jo; (žr. Tarybos 2001 m. kovo 15 d. pamatinis sprendimas 2001/220/TVR “dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose” 1str. OL L 82/1)
[111] Tarybos 2001 m. kovo 15 d. pamatinis sprendimas 2001/220/TVR “dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose” [interaktyvus] [2001] OL L 82/1, [žiūrėta 2015-10-23] <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.dok_priedas?p_id=9208>.
[112] *Ibid.*

padėtis labai artima nukentėjusiojo teisinei padėčiai.[113] O tai reiškia, jog minėti asmens duomenų apsaugos atvejai, vykstant baudžiamajam procesui, užtikrina tiek nukentėjusiojo, tiek liudytojo procesinių interesų bei vertybių pusiausvyrą.

Kiek kitokia situacija susiklosto, kai kalbama apie įtariamojo (kaltinamojo) asmens duomenis baudžiamajame procese. Europos Vadovų Tarybos patvirtintoje Stokholmo programoje pažymima, kad "įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamuosiuose procesuose teisių apsauga yra viena iš pagrindinių Sąjungos vertybių, kuri yra labai svarbi siekiant išlaikyti valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą ir visuomenės pasitikėjimą Sąjunga".[114] Pažymėtina, jog esant nepakankamai įtariamųjų bei kaltinamųjų procesinių teisių apsaugai, sudaromos prielaidos institucijų tarpusavio nepasitikėjimui, o tai gali daryti tiesioginę neigiamą įtaką bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose. Todėl ypatingai svarbu užtikrinti tinkamą įtariamųjų bei kaltimųjų pagrindinių teisių apsaugą bei kartu dėti visas pastangas, kad būtų maksimaliai efektyviai kovojama su nusikalstamumu. Ir nors nei vieno iš baudžiamojo proceso dalyvių teisių negalima sumenkinti, vis tik kalbant apie asmens duomenų apsaugą, įtariamųjų ir kaltinamųjų asmens duomenų apsaugai keliami kiek kitokie standartai nei nukentėjusiųjų ar liudytojų. Ir tai neginčijama, nes savo esme baudžiamasis procesas yra toks teisinis mechanizmas, kurio dėka valstybė siekdama ištirti nusikalstamas veikas bei užkardyti naujų darymą, dažniausiai vienokia ar kitokia apimtimi riboja asmens teisę į privatų gyvenimą. Šiuo atveju, net ir esant bendriems keitimosi asmens duomenimis tarp valstybių narių standartams, tai jokiu būdu nepaneigs baudžiamojo proceso paskirties.

Kalbant apie įtariamojo (kaltinamojo) teisę tvarkyti savo duomenis, sutiktina su *Marinos Gušauskienės* nuomone, kad baudžiamajame procese įtariamųjų bei kaltinamųjų duomenų valdymo teisė smarkiai apribojama. [115] Ir tai natūralu, nes viešo intereso gynimas turi prioritetą prieš konkretaus žmogaus, galimai padariusio nusikalstamą veiką, teisę į privatumą.[116]

---

[113] Goda, G., *et al., supra note* 106*,* p.88

[114] Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui*, supra note* 98.

[115] Gušauskienė, M., *supra note 7,* p. 314.

[116] Atsižvelgiant į privatumo bei asmens duomenų sąsają, teigtina, jog EŽTT yra suformulavęs aiškias išimčių nuostatas iš EŽTK 8 str. (teisė į privatumą). Bet koks asmens teisės į privatumą ribojimas turi atitikti EŽTK 8 str. 2 d. Todėl bet koks apribojimas turi: 1) atitikti įstatymus; 2) būti vykdomas, valstybės saugumo, visuomenės apsaugos aš šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti; 3) kai tai būtina demokratinėje visuomenėje.
Atitiktis įstatymams. Veikla turi turėti pagrindą nacionalinėje teisėje bei turi derėti su teisinės valstybės principais. kuris yra tiesiogiai paminėtas Konvencijos preambulėje ir yra neatskiriama 8 straipsnio tikslo dalis. Toks įstatymas turi būti visiems prieinamas bei iš anksto numatomas, t. y. suformuluotas pakankamai tiksliai, kad asmuo galėtų (jei reikia, gavęs tinkamą patarimą) reguliuoti savo elgesį. (*M. M. v. United Kingdom*, no 24029/07 §193, ECHR 2012.) Taigi, veikla atitiks įstatymus, jeigu ji turės teisinį pagrindą numatytą papročių ar statutinėje teisėje ir jeigu yra aiškiai apibrėžtos taisyklės, kuriose nurodoma, kaip tokia veikla bus vykdoma.
Teisėto tikslo siekimas bei būtinumas demokratinėje visuomenėje. Būtinumas neturėtų būti aiškinamas labai plačiai, nes būtų sudarytos sąlygos nepaisyti pagrindinių teisių. Kita vertus, sąvoka neturėtų būti aiškinama pernelyg pažodžiui, nes tokiu atveju kartelė būtų pakelta per aukštai ir būtų sudaroma per daug kliūčių imtis kitu požiūriu

Tačiau nereikėtų pamiršti, jog kaltinamąjį išteisinus, arba nutraukus įtariamojo atžvilgiu pradėtą ikiteisminį tyrimą nesant pakankamam kiekiui duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltumą, negalima teigti, kad tokiu atveju, asmeninių duomenų valdymo teisės apribojimas yra pateisinamas ir grįsti tokį apribojimą siekiu užkirsti kelią nusikalstamų veikų darymui bei būtinumo demokratinėje visuomenėje aspektu. Štai pavyzdžiui Europos Žmogaus teisių teismo Didžioji Kolegija (byloje *S ir Marper prieš Jungtinę Karalystę)* pažymėjo, jog DNR duomenys bei pirštų antspaudai neginčytinai laikytini asmens duomenimis ir jie gali būti renkami ir saugomi siekiant ištirti nusikalstamas veikas ir įrodyti konkretaus (įtariamojo) kaltinamojo kaltę. Tačiau teismas nedviprasmiškai pažymėjo, jog esant situacijai, kai asmens kaltumas neįrodomas ir jis išteisinamas, arba jo atžvilgiu byla nutraukiama, teisėsaugos institucijos turi suriktus DNR duomenis ištrinti ir jų nebetvarkyti, priešingu atveju tai bus traktuojama kaip EŽTK 8 str. – teisės į privatumą – pažeidimas. [117]

Bendradarbiaujant policijai ir teismams baudžiamosiose bylose, siekiant nusikalstamų veikų prevencijos bei tiriant nusikalstamas veikas, tiek įtariamojo, tiek kaltinamojo asmens duomenys gali būti renkami bei jais gali būti keičiamasi tarp valstybių narių, nereikalaujant duomenų subjekto sutikimo. Taip pat sutiktina su EŽTT nuomone išdėstyta sprendime (byloje *S ir Marper prieš Jungtinę Karalystę)* jog asmens duomenys (ypatingai, kurie surinkti be duomenų subjekto sutikimo) gali būti tvarkomi tol, kol asmuo išlaiko įtariamojo ar kaltinamojo statusą, paskelbus išteisinamąjį nuosprendį, ar nutraukus ikiteisminį tyrimą, asmens duomenys, kuriuos valstybės institucijos viena kitai persiuntė, turi būti sunaikinami, siekiant nepažeisti asmens teisės į privatumą bei išsaugoti duomenų subjekto teisę į tinkamą asmens duomenų apsaugą. Be to, kaip teigia *Marina Gušauskienė*, minėtais tikslais, be duomenų subjekto sutikimo gali būti tvarkomi taip pat ir ypatingi duomenys. [118]

Savo esme, asmens teisė būti informuotam susijusi taip pat ir su baudžiamojo proceso

---

teisėtų veiksmų, kuriais galėtų būti pagrįstai ribojamas naudojimasis pagrindinėmis teisėmis. EŽTT bylose (išskyrė kriterijus, kuriais remiantis, jis vertino ar asmens teisės į privatumą ribojimo priemonė būtina demoktratinėje visuomenėje. Vertinant atsižvelgiama į tai, ar: apribojimas atitinka neatidėliotiną visuomenės poreikį? 2) apribojimas yra proporcingas teisėtam tikslui, kurio siekiama? 3) priežastys, kuriomis motyvuojamas apribojimas, tinkamos ir pakankamos?

Sąvoka „neatidėliotinas visuomenės poreikis“ reiškia, kad poreikis, kurį norima patenkinti taikant teisės į privatumą ribojimo priemonę, yra labiau neatidėliotinas ar skubus. Ši sąvoka visada bus susijusi su konkretaus visuomenės poreikio, kurį reikia patenkinti siekiant užtikrinti visuomenės saugumą, nustatymu. Todėl apibrėžiant neatidėliotiną visuomenės poreikį reikėtų atsižvelgti į viešą interesą, spręstino klausimo pobūdį ir pan. Šie veiksniai neišvengiamai turės įtakos asmens duomenims, kurie gali būti tvarkomi siekiant spręsti tokį klausimą arba tenkinti neatidėliotiną visuomenės poreikį. Taigi, sprendžiant ribojimų pagrįstumą, analizuojama, ar priemonės kurių buvo imtasi buvo būtinos demokratinėje visuomenėje ir, ar egzistavo neatidėliotinas visuomenės poreikis. Taikant proporcingumo kriterijų, turi būti atsižvelgiama į tai, kiek ribojimas būtinas demoktratinėje visuomenėje teisėtam tikslui pasiekti. (plačiau žr.: 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė. 2014 m. vasario 27 d. nuomonė 01/2014 dėl būtinumo ir proporcingumo sąvokų taikymo ir duomenų apsaugos teisėsaugos sektoriuje. [interaktyvus] 536/14/ LT, [žiūrėta 2015-10-25] <http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp211_lt.pdf >).

[117] *S & Marper v. The United Kingdom* [GC], no 30562/04 and 30566/04 § 125, ECHR 2008.

[118] Gušauskienė, M., *supra note* 7, p. 314.

specifika. Iš esmės pritartina doktrinoje formuojamai nuomonei, jog asmens duomenų rinkimą, kaupimą, apdorojimą, panaudojimą, perdavimą ir kt. nulemia inkvizicinis ikiteisminio tyrimo pobūdis, jo neviešumas.[119] Juk būtent ikiteisminio tyrimo neviešumas (slaptumas) sudaro prielaidas nešališkai ir teisingai ištirti nusikalstamas veikas, be to, išankstinis informacijos paskelbimas pasunkina patį ikiteisminį tyrimą bei gali pakenkti tyrimo sėkmei. *Artūro Ponamariovo* teigimu, manoma, jog jei bet koks ikiteisminis tyrimas būtų atliekamas viešai, tikrieji nusikalstamos veikos kaltininkai trukdytų nustatyti tiesą [...].[120]

Akivaizdu, jog bendra pareiga informuoti duomenų subjektą nevisiškai dera su policijos ir teismų darbo pobūdžiu. Todėl tiriant nusikalstamas veikas, tarsi priešpastatomi teisėsaugos institucijų tikslai, susiję su siekiu sėkmingai ir kuo efektyviau tirti nusikaltimus ir ginti viešąjį interesą bei duomenų subjekto teisėti lūkesčiai, kad jis bus informuotas apie jo tvarkomus asmens duomenis ir jis galės be jokių apribojimų dalyvauti savo duomenų tvarkyme. Taigi, susidaro situacija, kuomet duomenų subjekto teisė dalyvauti savo duomenų valdyme yra neužtikrinama pilna apimtimi, argumentuojant šiuos apribojimus ikiteisminio tyrimo neviešumo principu. Ir nors, tokiu būdu tarsi yra sudaromos neginčytinos prielaidos, kuomet ikiteisminio tyrimo institucijoms atsiranda galimybė viešpatauti duomenų subjekto atžvilgiu ir atrodytų, jog tokiu būdu yra pažeidžiamos asmenų teisės į privatumą, tačiau vienareikšmiškai šitaip teigti negalima.

Apžvelgus tiek viršnacionalinių, tiek nacionalinių teisės aktų nuostatas, darytina išvada, jog ikiteisminio tyrimo sėkmės kriterijus laimi prieš duomenų subjekto teises nevaržomai tvarkyti savo duomenis. Štai Europos Taryba Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu preambulėje pripažįsta bendrąją asmens duomenų apsaugos taisyklę, kuomet būtina garantuoti kiekvieno žmogaus teises ir pagrindines laisves, o svarbiausia, teisę į privatų gyvenimą, atsižvelgiant į didėjantį automatizuotai tvarkomų asmens duomenų srautą, kuris kerta sienas.[121] Taip pat Konvencijos dėl asmenų apsaugos 5 str[122]., 6 str.[123], bei 8 str.[124] numato bendrąsias taisykles, keliamas duomenų kokybei, ypatingų duomenų

[119] Gušauskienė, M., *Ibid.*

[120] Panomariovas, A. Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė. *Jurisprudencija.* 2005, t. 75 (67); 50-57, p. 52.

[121] Europos Tarybos 1981 m. sausio 28 d. Konvencija, *supra note* 49.

[122] Tvarkomi asmens duomenys turi būti: a) gauti ir tvarkomi sąžiningai ir teisėtai; b) saugomi konkrečiam ir teisėtam tikslui ir nenaudojami kitu šiam tikslui prieštaraujančiu būdu; c) tinkami, svarbūs ir ne pernelyg didelės apimties, kurie atitinka konkrečius tikslus; d) tikslūs, prireikus papildomi nauja informacija; e) laikomi tokio pavidalo, kad duomenų subjektų tapatybės būtų galima nustatyti ne ilgiau, nei tai yra reikalinga tam tikslui, dėl kurių duomenys buvo saugomi. (Europos Tarybos 1981 m. sausio 28 d. Konvencija, *Ibid.)*.

[123] Asmens duomenys apie rasinę kilmę, politines pažiūras ir religinius bei kitus įsitikinimus ir asmens duomenys apie sveikatą bei intymų gyvenimą negali būti tvarkomi automatizuotai, jeigu nacionaliniuose teisės aktuose nėra numatyta atitinkamų apsaugos garantijų. Tokie pat reikalavimai taikomi ir asmens duomenims apie teistumą. (Europos Tarybos 1981 m. sausio 28 d. Konvencija, *Ibid.)*.

[124] Visiems asmenims turi būti suteikta galimybė: a) nustatyti, ar yra automatizuota asmens duomenų rinkmena, jos pagrindinius tikslus, duomenų valdytojo tapatybę ir nuolatinę gyvenamąją ar pagrindinę veiklos vietą; b)

apsaugai bei papildomas duomenų subjektų garantijas. Šio skyriaus kontekste, aktualu pažymėti, jog nors minėti straipsniai ir įtvirtina bendruosius asmens duomenų tvarkymo principus, vis tik, jie nėra absoliutūs. Teisės normų leidėjas sąmoningai, Konvencijos dėl asmenų apsaugos 9 str. numatė išimtis ir apribojimus. Teigiama, jog nuostatos dėl duomenų kokybės reikalavimų, ypatingų duomenų apsaugos bei dėl duomenų subjektų papildomų garantijų, gali būti išimties tvarka netaikomos, jeigu tokios išimtys būtinos demokratinėje visuomenėje, siekiant apsaugoti valstybės bei visuomenės saugumą, valstybės finansinius interesus, siekiama stabdyti nusikalstamumą bei apsaugoti patį duomenų subjektą arba kitų asmenų teises ir laisves. Taigi, akivaizdu, jog šiuo atveju prioritetas teikiamas būtent ikiteisminio tyrimo institucijų veiklai bei nusikalstamų veikų tyrimui.

Dalyvavimas asmens duomenų valdyme apribotas taip pat ir Europos Sąjungos mastu. Štai Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR 17 str. numato, jog "kiekviena iš valstybių narių savo nacionaliniais teisės aktais gali patvirtinti teisines priemones, kuriomis apribojama duomenų subjekto teisė susipažinti su informacija, susijusia su savo asmeninių duomenų tvarkymu bei jų perdavimu bedradarbiaujant teisėsaugos institucijoms. Tačiau tokie apribojimai turi atitikti asmens teisėtus interesus, būti būtini bei proporcingi, siekiant netrukdyti atlikti oficialius ar teisinius nagrinėjimus, tyrimus ar procedūras, siekiant nepakenkti baudžiamųjų veikų prevencijai, nustatymui, tyrimui ir patraukimui baudžiamojon atsakomybėn arba bausmių vykdymui, siekiant užtikrinti visuomenės bei nacionalinį saugumą, siekiant užtikrinti duomenų subjekto apsaugą arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugą."[125]

Natūralu, jog Tarybos pamatiniame sprendime 2008/977/TVR įtvirtintos tik bendrosios asmes duomenų tvarkymo bendradarbiaujant policijos ir teismams, gairės. Konkretesnės nuostatos nurodytos nacionaliniuose teisės aktuose. Prieš pradedant analizuoti nacionalinį teisinį reglamentavimą, susijusį su asmens duomenų apsauga bei tvarkymu bendradarbiaujant teisėsaugos institucijoms, pažymėtina, jog minėti teisiniai santykiai reglamentuojami vadovaujantis Asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymu bei Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu. Štai pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme[126] yra suformuluotos asmens duomenų tvarkymo taisyklės. Minėto įstatymo 5 straipsnis formuluoja

---

atitinkamais laiko tarpais, pernelyg neuždelsiant ir už nepernelyg didelę kainą gauti patvirtinimą, ar jų asmens duomenys yra saugomi automatizuotai, bei gauti aiškų pranešimą apie šiuos duomenis; c) atsižvelgiant į aplinkybes, ištaisyti ar ištrinti tokius duomenis, jeigu jie buvo tvarkomi nesilaikant nacionalinių teisės aktų normų, kuriomis buvo įteisinti šios konvencijos 5 ir 6 straipsniuose nustatyti pagrindiniai principai; d) turėti teisės gynimo priemonę, minimą šio straipsnio b ir c punktuose, jeigu nebuvo laikomasi sąlygos prašymą patvirtinti arba, atsižvelgiant į aplinkybes, pranešti, ištaisyti ar ištrinti. (1981 m. sausio 28 d. Europos Tarybos Konvencija, *Ibid.)*.

[125] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.

[126] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 58.

asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijus,[127] taip pat numato, kokiais atvejais gali būti tvarkomi net ir ypatingi duomenys. Įstatymo 5 str. 2 d. 1 p. formuluojama bendroji taisyklė, leidžianti tvarkyti ypatingus duomenis tik turint paties duomenų subjekto sutikimą. Tačiau nereikėtų pamiršti, jog šio tiriamojo darbo pagrindas yra baudžiamasis procesas, tad žiūrint į baudžiamojo proceso specifiką, įstatymų leidėjas kiek pakoregavo bendrąsias asmens duomenų tvarkymo nuostatas ir minėto įstatymo 5 str. 2 d. 6 p. bei 7 p. nustatė, jog net ir ypatingi asmens duomenys gali būti tvarkomi, kai būtina užkirsti kelią nusikalstamoms ar kitoms neteisėtoms veikoms arba būtina jas tirti, arba tokie duomenys reikalingi bylai nagrinėti teisme. Taigi, iš šio, katik aptarto teisinio asmens duomenų apsaugos reglamentavimo, darytina išvada, jog, vis tik, tyrimo sėkmė turi prioritetą prieš bendrąsias duomenų apsaugos taisykles ir be jokios abejonės tai susiję su tuo, jog bendradarbiaujant policijai ir teismams yra nustatytos visos būtinos priemonės, kurių dėka apsaugomi duomenų subjekto teisėti interesai[128] bei kartu išlaikoma tyrimo paslaptis.

Iš esmės, duomenų subjekto teisės dalyvauti savo duomenų tvarkyme apibrėžtos pakankamai aiškiai. Remiantis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 23 str. 1 d., duomenų subjektas turi turėti teisę susipažinti su savo asmens duomenimis, juos tikslinti, koreguoti, reikalauti juos ištaisyti, sunaikinti ar nesutikti, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys.[129] Tačiau sunku įsivaizduoti, kaip šias savo teises asmuo gali nevaržomai įgyvendinti inicijavus baudžiamąjį persekiojimą bei vykstant ikiteisminiam tyrimui. Akivaizdu, jog kalbant apie asmens duomenų apsaugą baudžiamajame procese reikėtų nepamiršti, jog pati baudžiamojo proceso paskirtis bei būtinybė garantuoti sėkmingą ikiteisminį tyrimą, kiek koreguoja šias bendrąsias asmens duomenų tvarkymo taisykles ir tai logiška. Štai Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 23 str. 2 d. numatytos išimtys, kuomet duomenų valdytojas neprivalo duomenų subjektui sudaryti sąlygų įgyvendinti tas teises, kurios numatytos šio straipsnio pirmojoje dalyje. Ir vienas iš tokių atvejų būtent ir yra susijęs su siekiu užtikrinti viešąją tvarką,

---

[127] Asmens duomenys gali būti tvarkomi, jeigu:1) duomenų subjektas duoda sutikimą; 2) sudaroma arba vykdoma sutartis, kai viena iš šalių yra duomenų subjektas; 3) pagal įstatymus duomenų valdytojas yra įpareigotas tvarkyti asmens duomenis; 4) siekiama apsaugoti duomenų subjekto esminius interesus; 5) įgyvendinami oficialūs įgaliojimai, įstatymais ir kitais teisės aktais suteikti valstybės bei savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir įmonėms arba trečiajam asmeniui, kuriam teikiami asmens duomenys; 6) reikia tvarkyti dėl teisėto intereso, kurio siekia duomenų valdytojas arba trečiasis asmuo, kuriam teikiami asmens duomenys, ir jei duomenų subjekto interesai nėra svarbesni. (Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *Ibid*., 5 str.)

[128] Štai pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 5 str. 4 d. nurodoma, jog "asmens duomenis, susijusius su asmens teistumu, nusikalstamomis veikomis ar saugumo priemonėmis, vykdant nusikalstamų veikų prevenciją, tyrimą, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais įstatymų nustatyta tvarka gali tvarkyti tik valstybės institucija ar įstaiga. Kiti fiziniai ar juridiniai asmenys tokius duomenis gali tvarkyti įstatymų nustatytais atvejais, *kai yra tinkamai įgyvendintos įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytos priemonės duomenų subjekto teisėtiems interesams apsaugoti […]*." (Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *Ibid*.) Vadinasi, teigtina, jog teisinis reglamentavimas teisėsaugos institucijoms tiriant nusikalstamas veikas, jau savaime yra sukonstruotas taip, kad tvarkant ypatingus asmens duomenis, yra įgyvendinama duomenų subjekto teisėtų interesų apsauga.

[129] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 58.

nusikalstamų veikų prevenciją, tyrimą, nustatymą ar baudžiamąjį persekiojimą.

Pažymėtina, kad ganėtinai dviprasmiška situacija susiklosto su duomenų subjekto sutikimu, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys. Iš esmės, bendroji taisyklė atrodytų tarsi ir įpareigoja duomenų valdytoją gauti duomenų subjekto aiškų sutikimą, norint tvarkyti asmens duomenis, tačiau pati baudžiamosios justicijos specifika nuolat pakoreguoja bendrąsias taisykles. Asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose teisinės apsaugos įstatymo[130] 13 str. formuluojama nuostata numato, jog duomenų subjektas turi teisę:

1) žinoti (būti informuotas) apie savo asmens duomenų tvarkymą;

2) susipažinti su savo asmens duomenimis ir kaip jie yra tvarkomi;

3) reikalauti ištaisyti, sunaikinti savo asmens duomenis arba sustabdyti, savo asmens duomenų tvarkymo veiksmus.

Atrodytų, jog minėto straipsnio formuluotė garantuoja duomenų subjektui visas standartines teises, tačiau kiek kitokia situacija susiklosto su asmens sutikimu, kad būtų tvarkomi jo duomenys. Įstatymo 13 straipsnis užtikrina duomenų subjektui prieš tai nurodytų teisių įgyvendinimą, išskyrus teisę nesutikti, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys. Nors vykstant policijos ir teismų bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose, duomenų subjektas (ypač jeigu tai įtariamasis ar kaltinamasis) faktiškai gali pareikšti, jog nesutinka, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys, tačiau toks nesutikimas jokios juridinės galios neturės ir teisėsaugos institucijų neįpareigos. Ir iš esmės, tokiai įstatymo leidėjo pozicijai negalima nepritarti, nes baudžiamojo proceso paskirtis ir pasireiškia per siekį tirti nusikaltimus bei jų mechanizmus, naudojantis įvairiais nusikaltimų tyrimo metodais, o duomenų subjekto prieštaravimas nepagrįstai kliūdytų nusikalstamų veikų tyrimui.

Dar vienas aspektas svarbus kalbant apie asmens duomenis, tai duomenų subjekto informavimas apie tai, kad yra tvarkomi jo asmens duomenys. Vėl gi, esant bendrosioms taisyklėms, nustatytoms asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo[131] 24 str., duomenų subjektas privalo būti informuojamas apie tai, kad yra tvarkomi jo duomenys ir kokias tikslais tai daroma. Kaip teigia teisės mokslų daktarė *Marina Gušauskienė*, duomenų subjekto teisė tvarkyti savo duomenis neatsiejama nuo duomenų subjekto žinojimo, kokie konkrečiai jo duomenys ir kokia apimtimi yra perduodami kitos valstybės narės teisėsaugos ar teisminei institucijai ir galėjimu susipažinti su perduodamais duomenimis.[132] Vėl gi, atrodytų jog bendroji duomenų subjekto informavimo taisyklė yra absoliuti. Tačiau bendradarbiaujant policijai ir teismams

[130] Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą, baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 88.
[131] Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 58.
[132] Gušauskienė, M., *supra note* 7, p. 315

baudžiamosiose bylose, nacionalinis įstatymas[133] nustato, jog Lietuvos kompetentinga institucija turi teisę prašyti valstybės narės kompetentingos institucijos, kuriai teikiami asmens duomenys arba sudaroma galimybė su jais susipažinti, neinformuoti duomenų subjekto apie jo asmens duomenų tvarkymą. Lygiai tos pačios taisyklės galioja ir Lietuvos valstybei gavus duomenis iš kitos valsybės narės. Tokiu atveju Lietuvos valstybės institucijos neinformuoja duomenų subjekto apie jo asmens duomenų tvarkymą, nesant valstybės narės, persiuntusios duomenis, išankstinio sutikimo. Tačiau, Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR [134] preambulės 23 punkte pasakytina, jog siekiant užtikrinti veiksmingą duomenų subjektų teisinę apsaugą, gali būti reikalinga duomenų subjektus informuoti apie jų duomenų tvarkymą, visų pirma tais atvejais, jei buvo labai rimtai pasikėsinta į jų teises taikant slapto duomenų rinkimo priemones. Aiškinant šią teisinę nuostatą lingvistiškai, dar kartą pabrėžtina, kad žodžių junginys "gali būti reikalinga" tarsi apeliuoja į tai, jog pranešti duomenų subjektui apie jo duomenų tvarkymą, neprivaloma, tačiau kartu ir nurodomi atvejai, kada valstybių narių institucijos, turėtų informuoti duomenų subjektą apie jo duomenų tvarkymą, žinoma prieš tai gavus siunčiančios valstybės sutikimą.

Taigi, apibendrinant, galima teigti, kad pradėjus baudžiamąjį procesą, asmuo turėtų būti informuojamas apie tai, jog tvarkomi jo asmens duomenys. Žinoma, pranešimas apie asmens duomenų rinkimą bei jų tvarkymą, didžiąja dalimi priklauso nuo asmens procesinio teisinio statuso. Natūralu, jog nukentėjusiojo ar liudytojo teisė žinoti apie jo asmens duomenų tvarkymą negali būti ribojama, argumentuojant šiuos ribojimus tyrimo sėkme. Tuo tarpu kiek kitokia situacija susiklosto su įtariamuoju (kaltinamuoju). Žiūrint iš asmens duomenų apsaugos pozicijos, įtariamasis (kaltinamasis) specifinis poceso dalyvis. O tai lemia ir bendrųjų taisyklių korekciją. Šiuo atveju, vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą, kurio metu asmens duomenys perduodami kitai valstybei narei, duomenų subjektas gali būti neinformuojamas. Manytina, kad tokiais ribojimais siekiama greitai ir išsamiai ištirti nusikalstamą veiką bei minizuoti neigiamą duomenų subjekto poveikį tyrimui, kuris jau neapsiriboja tik vienos valstybės teritorija.

2.3. Asmens duomenų tvarkymo reikalavimai bendrabarbiaujant policijai ir teismams

Apie veiksmingą asmens privataus gyvenimo apsaugą, bei kartu ir asmens duomenų apsaugą bendradarbiaujant policijai ir teismams baudžiamajame procese, galima kalbėti tik tada, kai asmens duomenys renkami siekiant teisėtų duomenų rinkimo tikslų. Reikėtų sutikti su

[133] Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą, baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 88, 13 str. 3d., 4 d.
[134] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86*;*

mokslinėje doktrinoje išsakyta nuomone, kad baudžiamajame procese asmens duomenys gali būti renkami ir panaudojami tik tokie ir tik tiek, kiek reikia nusikalstamos veikos atskleidimui ir ją padariusio asmens nustatymui.[135]

Iš esmės, kad asmens duomenų apsauga būtų veiksminga, teisės aktuose[136] yra išskiriami principai, kuriais remiantis turėtų būti renkami, tvarkomi bei perduodami asmens duomenys. Visuotinai pripažįstama, kad asmens duomenys turi būti:

1. tvarkomi teisingai ir teisėtai (teisėtumo, pagrįstumo principas);
2. surinkti įvardintais, aiškiai apibrėžtais ir teisėtais tikslais, o paskui tvarkomi su šiais tikslais suderintais būdais (duomenų tvarkymo tikslo principas);
3. adekvatūs, susiję ir savo apimtimi neviršijantys tikslų, kuriems jie renkami (proporcingumo principas);
4. tikslūs ir, jei būtina, nuolat atnaujinami (duomenų kokybės principas).

Neginčytina, jog visi aukščiau paminėti duomenų rinkimo ir tvarkymo principai svarbūs, reikšmingi bei būtini vykdant veiklą susijusią su asmens duomenimis. Reikėtų sutikti su *Ilonos Petraitytės* išsakyta pozicija, kad įvertinti konkretų duomenų rinkimo atvejį, pasverti jo būtinumą, įmanoma tik žinant, kokiais tikslais tie duomenys renkami bei tvarkomi. Būtent todėl asmens duomenų rinkimo bei tvarkymo tikslai užima ypatingą vietą visoje asmens duomenų tvarkymo principų sistemoje. Ir nors asmens duomenų tvarkymo tikslo principas sąveikauja su kitais, išvardintais principais, vis tik būtent tikslams yra skiriamas didžiulis dėmesys teisės moksle.[137] Štai Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR preambulės 11 punkte teigiama, kad "būtina nustatyti duomenų apsaugos tikslus policijos ir teisminės veiklos srityje bei nustatyti asmens duomenų tvarkymo teisėtumo taisykles, siekiant užtikrinti, kad informacija, kuria gali būti keičiamasi, buvo tvarkoma teisėtai ir laikantis duomenų kokybei taikomų pagrindinių principų. Tuo pačiu metu neturėtų kilti pavojus teisėtai policijos, muitinės, teismų ir kitų kompetentingų institucijų veiklai."[138] Iš esmės, asmens duomenų kokybės reikalavimų nustatymas nėra betikslis. Visomis šiomis priemonėmis stengiamasi kuo efektyviau ir kiek įmanoma geriau užtikrinti aukštą fizinių asmenų pagrindinių teisių ir laisvių, visų pirma jų teisės į privatumą, apsaugos lygį, tvarkant jų asmens duomenis vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose.

Pažymėtina, jog asmens duomenų tvarkymo tikslai neturi būti deklaratyvūs ir tiesiog formaliai apibrėžti. Manytina, jog renkant ir perduodant informaciją apie asmenį, būtina aiškiai identifikuoti (nustatyti) asmens duomenų tvarkymo tikslus. Teisės mokslo literatūroje netgi

[135] Gušauskienė, M., *supra note* 7, p. 316
[136] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB, *supra note* 3; Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, *supra note* 58.
[137] Petraitytė, I. *supra note,* 62, p. 158.
[138] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.

sutinkamas duomenų rinkimo tikslo ribojimo[139] bei tikslo detalizavimo[140] reikalavimas. Štai asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 3 str. 1 d. 1 p. yra nustatyta, kad asmens duomenys turi būti renkami tik apibrėžtais ir teisėtais tikslais ir toliau negali būti tvarkomi tikslais, nesuderinamais su nustatytaisiais prieš renkant asmens duomenis. [141] Taigi, iš minėtos teisinės nuostatos akivaizdu, jog būtinybė detalizuoti asmens duomenų tvarkymo tikslus pabrėžiama ir teisiniame reglamentavime. Iš esmės, pritartina tokiai pozicijai ir neabejotina, jog įstatymas turi aiškiai ir nedviprasmiškai detalizuoti kokiais tikslais duomenų valdytojas gali tvarkyti asmens duomenis. Kalbant apie policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, remiantis Tarybos pamatiniu sprendimo 2008/977/TVR 11 str. (praktiškai vienodus atvejus apibrėžia ir nacionalinis įstatymas), pasakytina, jog asmens duomenys gali būti tvarkomi sekančiais tikslais:

1. baudžiamųjų veikų […] prevencijai, tyrimui, nustatymui ar patraukimui baudžiamojon atsakomybėn arba bausmių vykdymui;
2. kituose teisminiuose ir administraciniuose procesuose, kurie yra tiesiogiai susiję su baudžiamųjų veikų prevencija, tyrimu, nustatymu ar patraukimu baudžiamojon atsakomybėn arba bausmių vykdymu;
3. staigios ir didelės grėsmės visuomenės saugumui prevencijai;
4. visais kitais tikslais tik iš anksto gavus persiunčiančiosios valstybės narės sutikimą arba duomenų subjekto sutikimą, duotą pagal nacionalinės teisės nuostatas.[142]

Taigi, bendriausia prasme, manytina, kad tiek Europos Sąjungos tiek nacionalinis reglamentavimas detaliai ir aiškiai įvardina, kada ir siekiant kokių tikslų teisėsaugos institucijos gali rinkti asmens duomenis bei jais keistis. Žinoma, nepakanka, kad duomenų valdytojas formaliai pasiremdamas teisės norma, deklaruotų kokius nors duomenų rinkimo ir tvarkymo tikslus. Kaip teigia Vilniaus universiteto teisės moslų daktarė *Ilona Petraitytė,* būtina, kad deklaruojami asmens duomenų tvarkymo tikslai atitiktų duomenų valdytojo realius poreikius, sąlygojamus jo vykdomos ar ketinamos vykdyti veiklos. Tik tuomet, kai nurodyti asmens duomenų tvarkymo tikslai atitinka realius duomenų valdytojo poreikius, galima teigti, kad egzistuoja su duomenų subjekto interesais konkuruojantis duomenų valdytojo interesas ir kyla būtinumas spręsti šį interesų konfliktą. [143]

Kaip jau buvo minėta, su asmens duomenų tvarkymo tikslo principu, yra glaudžiai susiję ir kiti reikalavimai keliami asmens duomenų tvarkymui. Taigi, minėtą duomenų valdytojo

[139] Kuner, Ch. European Data Protection Law. Corporate Compliance and Reguliation.Second Edition. Oxford: University Press, 2007, p. 99
[140] Buttarelli, G. 26th Internatinal Conference on Privacy and Personal Data Protection: *The Rigth to Privacy – The Rigth to Dignity*. Warszawa: Biuro Generalnego Inspektora Ochrany Danych Osobowych, 2005, p. 71.
[141] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.
[142] *Ibid.*
[143] Petraitytė, I., *supra note,* 62*,* p. 159-160.

bei duomenų subjekto intereso konfliktą įmanoma spręsti tik pasiaiškinus, ar duomenų rinkimas bei tvarkymas buvo teisėtas ir proporcingas. Teisės moksle teigiama, kad negali susiklostyti situacija, kai asmens duomenų tvarkymas vykdomas siekiant teisės požiūriu neleistinų tikslų – pažeisti kitų asmenų teises bei laisves, viešąją tvarką, valstybės konstitucinę santvarką, atlikti nusikalstamo pobūdžio veikas ir pan. Pažymėtina, kad teisėtais nelaikomi tikslai, kurie ne tik pažeidžia prieš tai minėtas vertybes, bet ir išeina už subjekto, ketinančio tvarkyti asmens duomenis, kompetencijos ribų.[144] Kadangi tiriamojo darbo tema yra asmens duomenų apsauga baudžiamajame procese, todėl iš esmės, kalbant apie teisėsaugos institucijų veiklą renkant bei tvarkant asmens duomenis, pabrėžtina, jog baudžiamiuosiuose teisiniuose santykiuose draudžiama viskas, kas nėra leista įstatymo, todėl teisėsaugos institucijos gali veikti tik neperžengdamos įstatymę numatytų ribų.

Taigi, bendradarbiaujant teisėsaugos institucijoms baudžiamosiose bylose, privaloma laikytis įstatymo imperatyvų ir nenukrypti nuo teisės aktuose suformuluotų tikslų, t.y. neturėtų susiklostyti situacija, kuomet asmens duomenys renkami ir perduodami siekiant kitų tikslų nei nusiklastamų veikų prevencija, tyrimas, asmens, galimai padariusio nusikalstamą veiką, nustatymas ar jo patraukimas baudžiamojon atsakomybėn.

Pažymėtina, kad kartais teisėsaugos institucijos piktnaudžiauja jiems suteiktais įgaliojimais bei rinkdami ir/ar tvarkydami tam tikrus duomenis, prisidengia nusikalstamos veikos tyrimo siekiu. Kaip teigia *L. Meškauskaitė*, tam tikrais atvejais informacijos kaupimas bei saugojimas valstybinėse institucijose gali būti traktuotinas, kaip pažeidžiantis asmens teisę į privatumą, (kartu ir asmens asmens duomenų apsaugą – *aut. pastaba)* jeigu tokia informacija susijusi su tolima asmens praeitimi. Juk akivaizdu, kartais tam tika informacija, nors ir atitinka tikrovę, tačiau praėjus daugeliui metų tampa nebeaktuali. [145] Darbo autorės nuomone, tokiais atvejais asmuo gali ginčyti tokius pareigūnų duomenų rinkimo/ tvarkymo veiksmus, ir reikalauti, kad duomenys nebebūtų tvarkomi, o tuo labiau siunčiami kitoms valstybėms duomenys net ir apie praeityje asmens padarytus teisei priešingus veiksmus (kas atrodytų tiriant nusikalstamą veiką yra būtina). Šią išvadą pagrindžia EŽTT, vienoje iš savo bylų teismas pasisakė, jog net tais atvejais, kuomet duomenys apie asmenį yra renkami bei tvarkomi siekiant teisėtų bei aiškiai įstatyme apibrėžtų siekių, tokios informacijos apie asmenį laikas turi būti nusakytas konkrečiu laiko tarpu bei turi būti pagrįstas. Tuo atveju, kai informacija saugoma pernelyg ilgai, tam tikrais atvejais tai gali būti traktuojama kaip privataus gyvenimo pažeidimas.[146]

Kadangi asmens duomenų apsauga analizuojama per baudžiamojo proceso prizmę, kuris jau vien tik savo esme varžo tam tikras asmenų teises, todėl šio darbo kontekste manytina,

[144] Petraitytė, I. *Ibid,* p. 159.
[145] Meškauskaitė, L. *Teisė į privatų gyvenimą.* Vilnius: Registrų centras, 2015, p. 163
[146] *Rotaru v Romania* [GC]*,* no 28341/95, § ECHR 2000.

kad asmens duomenų rinkimas ir jų perdavimas kitoms valsybės narėms, gali būti laikomas savotiška prievartos priemonės[147] atmaina, todėl be jokios abejonės, asmens duomenys turi būti renkami ir perduodami laikantis asmens duomenų rinkimo tikslų, proporcingumo bei teisėtumo reikalavimų. Tik tokiu būdu bus įgyvendinti baudžiamojo proceso bei asmens duomenų apsaugos tikslai. Taigi, renkant duomenis kitais, nei leistina tikslais, nesilaikant teisėtumo, proporcingumo principų, akivaizdu, jog tokį policijos ir teismų bendradarbiavimą negalima laikyti veiksmingu bei teisėtu. O teisėsaugos institucijų piktnaudžiavimas įstatyme įtvirtintais asmens duomenų rinkimo bei tvarkymo imperatyvais, pažeidžia pagrindines teises (šio darbo kontekste ypač teisę į privatumą bei asmens duomenų apsaugą), kas iškreipia visą teisingumo vykdymą bei asmens teisių įgyvendinimą.

Svarbu aptarti ir duomenų rinkimo bei tvarkymo kokybės principą. Kalbant apie tai, kad surinkti bei perduodami duomenys turi būti kokybiški, pažymėtina, kad turimas omenyje tokių duomenų tikslumas. Be jokios abejonės, vykstant teisėsaugos institucijų bendradarbiavimui, tai ypač svarbu, nes persiųsti nekokybiški duomenys, gali visai kita linkme pakreipti visą tyrimą. Štai Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR [148] 8 str. teigiama, kad kompetentingos institucijos turi imtis visų pagrįstų priemonių, siekiant užtikrinti, kad asmens duomenys, kurie yra netikslūs, neišsamūs arba pasenę, nebūtų persiunčiami ir nebūtų sudaroma galimybė jais naudotis.

Kalbant apie duomenų tikslumo reikalavimą plačiau, reikėtų iliustruoti situaciją, kuomet yra naudojama tam tikra šių laikų išmanioji įranga. Šiai dienai labai plačiai paplitusios tokios vaizdo fiksavimo technologijos, kaip mašinose esantys video registratoriai bei bepiločiai video dronai. Natūralu, jog šią įrangą daugiausiai naudoja privatūs asmenys. Iš esmės, minėtų prietaisų pagalba fiksuoti vaizdą leidžiama tik Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1 str., 4 d. nurodytais tikslais, t.y. kai duomenys renkami fizinio asmens asmeniniams poreikiams, nesusijusiems su verslu ar profesija. O tai reiškia, jog asmuo negali naudoti šios technikos siekdamas sekti kitą asmenį bei rinkti duomenis apie jį. Gali susiklostyti situacija, jog įvykiai užfiksuoti minėta įranga gali būti naudingi tiriant baudžiamąją bylą bei turėti duomenų apie asmenį, galinčių teisme tapti įrodymais. Taigi, tam tikrais atvejais tokia filmuota medžiaga patenka į teisėsaugos institucijų akiratį bei yra prijungiama prie tiriamos baudžiamosios bylos. Iš esmės, tokie atvejai galimi, Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra pažymėjęs, jog proceso dalyvių

[147] Prievartos priemonių sistemoje kiekvienai prievartos priemonei turi būti (yra) keliamas konkretus taikymo tikslas ir draudimas ją taikyti kitu tikslu. Tai svarbu ne tik siekiant aiškios ir nuoseklios BPK įtvirtintos prievartos priemonių sistemos, bet ir taikant konkrečią prievartos priemonę. Tik aiškiai deklaravus ir suvokus prievartos priemonės tikslą, ji gali būti teisėtai ir pagrįstai taikoma ir pasiektas būtent tas rezultatas, kuriam pasiekti prievartos priemonė sukurta. (Ažubalytė, R., Losis, E. Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės. *Socialinių mokslų studijos.* 2009, 2(2), p. 209)

[148] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.

pateikti duomenys turiu būti gauti įstatyme tiesiogiai neuždraustu būdu.[149] Žinoma, nekvestionuojama, kad bet kokia gauta medžiaga turi būti patikrinta, kiek ji patikima ir ar nėra suklastota. Tad vaizdo įraše užfiksuotai informacijai, žiūrint į ją ne tik per duomenų turinčių reikšmės bylai, o kartu ir per asmens duomenų apsaugos prizmę, pasakytina, jog turi būti įdėta maksimaliai pastangų, siekiant įsitikinti duomenų patikimumu. Tuo tikslu kompetentingos institucijos, kiek tai įmanoma, tikrina asmens duomenų kokybę prieš juos persiunčiant ar prieš sudarant galimybę jais naudotis. Tačiau, kaip teigiama teisinėje literatūroje, duomenų tikslumas neturėtų būti siejamas su asmens duotų parodymų tikslumu (tikrumu).[150] Šią nuomonę iliustruoja Tarybos pamatinio sprendimo 2008/977/TVR preambulės 12 punkte išsakyta pozicija, kad, pavyzdžiui, teismo procesuose duomenys yra pagrįsti subjektyviu suvokimu ir kai kuriais atvejais jų visiškai neįmanoma patikrinti. Todėl tikslumo reikalavimas negali būti susijęs su parodymo tikslumu, o tik su faktu, kad buvo pateiktas konkretus parodymas.[151] Iš esmės, nors daugelio šalių baudžiamasis procesas ir įpareigoja asmenį duoti teisingus parodymus (už melagingų parodymų davimą numatyta baudžiamoji atsakomybė), vis tik, ikiteisminio tyrimo institucijos turi tokius parodymus patikrinti, ir įsitikinti, kiek jie tikri ir tik tada su tokiais duomenimis galima atlikti tolesnius perdavimo kitoms valstybės veiksmus.

[149] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 1 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. 27-1. *Teismų praktika*. 2007, Nr. 27.
[150] Gušauskienė, M., *supra note* 7, p. 317.
[151] Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, *supra note* 86.

3. ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS TRŪKUMAI PRAKTIKOJE NACIONALINIAME BAUDŽIAMAJAME PROCESE

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 str. apibrėžiama viso baudžiamojo proceso paskirtis.[152] Pirmasis BPK straipsnis nustato pagrindinius siekius bei proceso vertybes, ir tokia įstatymo leidėjo pozicija pasirinkta neatsitiktinai. Žmogaus teisių ir laisvių gynimas akcentuojamas todėl, kad siekiant greitai ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, baudžiamajame procese dažnai apribojamos arba net pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės. Kalbant šio darbo kontekste, svarbu pažymėti, jog labai dažnai baudžiamajame procese yra pažeidiama asmens privataus gyvenimo paslaptis (atskleidžiami duomenys apie asmenį), būtent todėl, tokio pobūdžio paslaptis bei šios paslapties apsauga ir yra aktuali problema baudžiamajame procese.

Galima teigti, kad pačia bendriausia prasme Lietuvos baudžiamasis procesas yra paremtas viešumo principu. Teigtina, jog baudžiamajame procese taikomas viešumo principas yra vienas iš mechanizmų užkertančių kelią žmogaus teisių pažeidimams tiriant ir nagrinėjant baudžiamasias bylas. Nors teigiama, kad iš esmės viešumo principas apima visą baudžiamąjį procesą, vis tik, pati baudžiamojo proceso specifika kiek koreguoja bendrąją viešumo taisyklę.

Kalbant apie ikiteisminį tyrimą, pažymėtina, jog šiai baudžiamojo proceso stadijai būdingos viešumo principo išimtys. Pasak *Artūrą Panomariovą*, jeigu bet koks ikiteisminis tyrimas būtų atliekamas viešai, tikrieji nusikalstamos veikos kaltininkai trukdytų nustatyti tiesą ir liktų nenubausti, susidarytų prielaidos juridinėms klaidoms atsirasti.[153] Štai LR BPK 177 str. įtvirtina ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumo taisyklę. Tokia principinė ikiteisminio tyrimo nuostata pasirinkta iš esmės dėl trijų priežasčių: 1) vykstant tyrimui įtariamasis dar laikomas nekaltu ir išankstinis informacijos apie įtariamąjį ar nusikalstamą veiką, dėl kurios padarymo asmuo yra įtariamas, skelbimas gali pažeisti nekaltumo prezumpciją, 2) ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimas gali pažeisti daugelio proceso dalyvių teisę į privataus gyvenimo neliečiamybę; 3) išankstinis informacijos skelbimas gali sutrukdyti sėkmingai atlikti ikiteisminį tyrimą. [154] Šio darbo kontekste aktuali viešumo principo išimtis susijusi būtent su siekiu apsaugoti asmenų teisę į privatų gyvenimą bei atlikti veiksmingą ikiteisminį tyrimą.

---

[152] Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note* 6).

[153] Panomariovas, A., *supra note* 120.

[154] Goda, G., *et al.Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras* . I tomas. VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 453

Teigtina, jog ikiteisminio tyrimo konfidencialumu stengiamasi minimizuoti grėsmes, galinčias kilti dėl per menkos informacijos apsaugos, ko pasekoje gali nukentėti ir pati tyrimo sėkmė. Pavyzdžiui liudytojui ar nukentėjusiajam ypač aktualu, kad būtų užtikrinta jų teisė į asmeninių duomenų privatumą, siekiant apsisaugoti nuo išorės poveikio, kuomet kyla grėsmė minėtų proceso subjektų ar jų artimųjų saugumui. Juk susiklosčius situacijai, kuomet suinteresuotas baudžiamosios bylos baigtimi subjektas turimų asmens duomenų pagalba identifikuos asmenį (liudytoją ar nukentėjusįjį), didelė tikimybė, jog bus mėginamas daryti neigiamas poveikis indentifikuotam asmeniui, ko išdavoje liudytojas ar nukentėjusysis gali nutylėti tam tikras aplinkybes, turinčias esminės reikšmės tyrime.

Kaip jau buvo minėta tiriamojo darbo pirmajame skyriuje, asmens teisės į privatumą vienas iš sudedamųjų elementų – asmens duomenų apsauga. Pačia bendriausia prasme, šios teisės apsauga pasireiškia per siekį ginti žmogaus privataus gyvenimo paslaptį tvarkant asmens duomenis. *Artūro Panomariovo* teigimu, asmens privataus gyvenimo paslaptį sudaro informacija kuri:

1. liečia konkretų asmenį;
2. konkrečiam asmeniui vertinga (reikšminga);
3. esanti apibrėžto turinio, kuri gali apimti: informacinį privatumą. […],[155] t.y. kai asmuo pats savo iniciatyva gali disponuoti savo asmens duomenimis.[156]

Taigi, privataus gyvenimo paslapčiai, ypač asmens duomenims yra keliami ypatingi apsaugos reikalavimai. Kalbant apie asmens duomenų apsaugą teisės akto lygmeniu, pažymėtina, jog reikalavimas saugoti asmens duomenis iki 2011 metų LR BPK pakeitimų[157], nebuvo tiesiogiai įtvirtintas įstatyme, todėl reikalavimo baudžiamajame procese saugoti asmens duomenis užuomazgos buvo grindžiamas LR BPK 44 str. nustatomis, o ypač minėto straipsnio 9 punktu[158] bei LR BPK 177 str. (ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas). Be to, generalinis prokuroras savo rekomendacijose dar prieš baudžiamojo proceso įstatymo pakeitimus, pabrėžė asmens duomenų apsaugos būtinybę, teigdamas, kad prokuroras, siekdamas užtikrinti baudžiamojo persekiojimo sėkmę ir (ar) visuomenės teisę žinoti, laikydamasis teisėtumo, etiškumo ir proporcingumo, nekaltumo prezumpcijos, asmens duomenų ir privataus gyvenimo, […] apsaugos, […] pagarbos ir lygiateisiškumo proceso dalyvių atžvilgiu, […] principų gali

[155] Panomariovas, A. *Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001, p. 52.
[156] Panomariovas, A. Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese. *Jurisprudencija,* 2001, t. 23(15), p. 99.
[157] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios.* 2011, Nr. 81-3965.
[158] LR BPK 44 str. 9 p., numato, kad kiekvienas asmuo turi teisę, kad būtų gerbiamas jo ir jo šeimos privatus gyvenimas, taip pat teisę į būsto neliečiamybę, susirašinėjimo, telefoninių pokalbių, telegrafo pranešimų ir kitokio susižinojimo slaptumą. Šios asmens teisės baudžiamojo proceso metu gali būti apribotos šio Kodekso numatytais atvejais ir tvarka. (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note* 6)

paskelbti ar leisti paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis, išskyrus neskelbiamus ikiteisminio tyrimo duomenis, neskelbtinus asmens duomenis.[159] Tačiau tokios netiesioginės, asmens duomenų apsaugos nepakako, todėl buvo priimti LR BPK 179 str., 181 str., 183str., 218., 220str., 237 str., pakeitimai. [160] Tokiu būdu baudžiamojo proceso įstatyme buvo įtvirtintos taisyklės teigiančios, kad asmens duomenys (išskyrus vardą, pavardę ir gimimo metus) saugomi atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos. Aiškinant naujai įtvirtintą taisyklę lingvistiškai, teigtina, jog su lig minėtais pakeitimais asmens duomenys nustojo būti laikomi ikiteisminio tyrimo duomenimis bei buvo visiškai eliminuota proceso dalyvių teisė susipažinti su atskirai nuo ikiteisminio tyrimo medžiagos saugomais duomenimis.

Iš esmės, siekis užtikrinti asmenų teisę į privatumą bei kartu asmens duomenų apsaugą lyg ir buvo įgyvendintas priėmus minėtas pataisas bei pradėjus saugoti asmens duomenis atskirai nuo visos ikiteisminio tyrimo medžiagos, tačiau kita vertus, ar minėtos nuostatos nebuvo tik deklaratyvi žmogaus teisių į privatumą apsaugos priemonė? Vis gi, kalbant apie baudžiamajame įsatyme įtvitintų taisyklių, susijusių su asmens duomenų apsauga, kokybinį pritaikomumą praktinėje veikloje tiriant baudžiamuosius nusikaltimus, susiduriama su tam tikromis problemomis. Taigi, ar nuotatos įpareigojančios ikiteisminio tyrimo pareigūnus, laikyti asmens duomenis atskirai nuo visos ikiteisminio tyrimo medžiagos ir neleidžančios proceso dalyviams su asmens duomenimis susipažinti, efektyvi priemonė padedanti užtikrinti asmens duomenų apsaugą? O gal minėtų taisyklių paisymas sudaro prielaidas ne tik privataus gyvenimo apsaugos užtikrinimui bet kartu ir pažeidžia sąžiningo baudžiamojo proceso reikalavimus?

Analizuojant asmens duomenų apsaugos veiksimingumą praktikoje, atrodytų jog baudžiamojo proceso pakeitimai buvo daromi atsietai nuo tam tikrų baudžiamajame procese egzistuojančių proceso veiksmų . Štai LR BPK tiek 97 str.[161] tiek 155 str[162]. numato ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų galimybę išsireikalauti ar susipažinti su tam tikrais daiktais ar dokumentais. Akivaizdu, jog informacija gali būti išreikalaujama tik vienu vieninteliu tikslu – siekiant gauti duomenų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Žinoma, visi šie

[159] Lietuvos Respublikos Generalinio prokuro 2011 m. vasario 10 d. įsakymas "Dėl ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijų patvirtinimo". *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 20-1020.

[160] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 9, 40, 63, 64, 145, 147, 152, 154, 158, 160, 161, 162, 163, 170, 172, 178, 179, 181, 183, 212, 214, 217, 218, 220, 237, 254, 276, 372, 373, 3741, 3742, 418, 419, 421, 422, 426, 429 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 32, 1601 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios, 2011,* Nr. 81-3965.

[161] Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ir teismas turi teisę reikalauti iš fizinių ir juridinių asmenų pateikti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note* 6)

[162] Prokuroras, priėmęs nutarimą ir gavęs ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimą, turi teisę atvykti į bet kokią valstybės ar savivaldybės, viešąją ar privačią įstaigą, įmonę ar organizaciją ir pareikalauti, kad jam būtų leista susipažinti su reikiamais dokumentais ar kita reikiama informacija, daryti įrašus ar kopijuoti dokumentus bei informaciją arba gauti nurodytą informaciją raštu, jei tai reikalinga tiriant nusikalstamą veiką. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note* 6).

išreikalauti duomenys dažnai savyje turi informacijos apie asmenį, t.y. turi asmens duomenų, kurie, remiantis LR BPK 179 str. 2 d., turi būti saugomi atskirai nuo ikiteisminio tyrimo medžiagos. Taigi, susidaro tam tikras paradoksas, atliekant tyrimo veiksmą, dalyvavusių asmenų duomenys (išskyrus vardą, parvardę ir gimimo metus) nėra laikomi kartu su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga, tačiau išreikalauta informacija pagal LR BPK 97 str. ar 155 str., kuri sudaro taip pat asmens duomenų bei privataus gyvenimo elementų, jau laikoma kartu su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga. Taigi, susipažįstant su ikiteisminio tyrimo medžiaga, iš išreiklautos medžiagos nustatyti bei identifikuoti asmenį nesudaro didelių kliūčių. Be to, atkeiptinas dėmesys, kad, kalbant apie duomenų gavimą, remiantis LR BPK 97 str. ir 155 str., egzistuoja viena minėtų staipsnių ypatybė.

Štai pavyzdžiui, išreikalaujant tam tikrą filmuotą vaizdo medžiagą, tikslinga paanalizuoti Generalinio prokuroro aiškinamajame rašte nurodytas aplinkybes. Iš esmės teigtina, kad absoliučių privataus gyvenimo apsaugos garantijų negali tikėtis asmenys, kuriuos fiksuoja viešose vietose (įstaigos, įmonės ar organizacijos salių viduje ar prie viešai prieinamų įrenginių (bankomatų) esančios vaizdo kameros. Šiose vietose asmuo apie tai, kad stebimas vaizdo kameromis, yra (turi būti) įspėjamas (viešai matomais užrašais), todėl savo valia patekdamas į vietą, kuri yra stebima vaizdo priemonėmis, sutinka su tuo, kad jo asmens duomenys būtų tvarkomi.[163] Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog tokią filmuotą medžiagą galima išsireikalauti remiantis LR BPK 97 str. Darbo autorės nuomone, tokiai Generalinio prokuroro pozicijai reikėtų pritarti. Juk natūralu, jog duomenų subjektas vien tik patekdamas į patalpą, kuri yra filmuojama bei kur yra įspėjimai apie patalpos stebėjimą, jau savo konkliudentiniais veiksmais sutinka, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys. O tai reiškia, jog ir tokių duomenų gavimui keliami mažesni reikalavimai, kuomet, remiantis LR BPK 97 str., reikiamą medžiagą ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali išsireikalauti vienasmeniškai, be prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo pritarimo.

Kalbant apie LR BPK 155 str., pažymėtina, jog "kitaip reikėtų vertinti vaizdo įrašus, kurie daromi neviešose vietose, t. y. vietose, į kurias patekimas yra apribotas (pvz. bankų saugyklos, VIP klientų aptarnavimo vietos, administracinės banko patalpos ir pan.). Šiuo atveju galima kalbėti ne tik apie komercinės arba kitokios banko paslapties, bet ir duomenų apie asmens privataus gyvenimą atskleidimą, todėl reikalaujant vaizdo įrašų iš šių vietų, visais atvejais reikėtų vadovautis LR BPK 155 straipsnio nuostatomis." Tokiu atveju, norint gauti tam

[163] Generalinio Prokuroro aiškinamasis raštas dėl banko tvarkomų asmens duomenų, įskaitant vaizdo įrašus, gavimo tvarkos. Nr. 10.10-1365. [interaktyvus] 2012-10-01 [žiūrėta 2015-11-11] <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VDrW8A32iNgJ:www.prokuraturos.lt/LinkClick.aspx%3Ffileticket%3D7rRsBIS5Qk0%3D%26tabid%3D477+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=us&client=safari >.

tikrus duomenis LR BPK 155 str. pagrindu, reikia ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimo ir tai natūralu, nes kišimasis į asmens privatų gyvenimą rekalauja žymiai didesnės apsaugos.

Taigi, ir vienu ir kitu aptartu atveju susidaro situacija, kuomet gautoje medžiagoje yra žymiai daugiau asmens duomenų nei tyrimo veiksmo protokole. Ir nors, bendriausia prasme asmens duomenys pagal LR BPK 179 str. 2 d. lyg ir apsaugoti, tačiau susipažįstant su ikiteisminio tyrimo medžiaga iš išreikalautos informacijos galima nesunkiai nustatyti reikiamą asmenį. Taigi, iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad iš esmės asmens duomenų apsauga praktinėje veikloje nėra visiškai įgyvendinama. Ir nors gauta informacija gali atskleisti nemažai asmeninių duomenų, kurių pagalba įmanoma identifikuoti asmenį, visgi, darbo autorės nuomone, atskleidžiamos informacijos turinys turėtų skirtis priklausomai nuo to, kurio LR BPK straipsnio pagrindu buvo išreikalauti duomenys. Taigi, kalbant apie vaizdo medžiagą gautą LR BPK 97 str. pagrindu, iš esmės, teigtina, jog jai neturėtų būti taikomi tokie griežti asmens duomenų apsaugos standartai, kaip medžiagai gautai remiantis LR BPK 155 str.

Kalbant apie LR BPK teisės normų prieštaringumą asmens duomenų apsaugos aspektu, pastebėtina dar viena tikėtina problema, kuri gali iškilti siekiant užtikrinti baudžiamojo proceso sėkmę ir kartu apginti žmogaus teisę į privatumą, o ypač teisę į asmens duomenų apsaugą. Štai LR BPK 181 str.[164] apibrėžia, kad įtariamasis ir jo gynėjas, nukentėjusysis ir jo atstovas ikiteisminio tyrimo metu, bet kuriuo momentu turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis, išskyrus proceso dalyvių asmens duomenis, saugomus atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos […]., be to prokuroras neturi teisės neleisti susipažinti su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis ar daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos kopijas ar išrašus, jei ikiteisminis tyrimas baigtas ir yra rašomas kaltinamasis aktas. Tačiau minėto straipsnio 6 d. yra nurodomos susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga išlygos. Įstatymas draudžia daryti ikiteisminio tyrimo medžiagos **kopijas**, kai duomenys yra: 1) apie nepilnamečius įtariamuosius ir nukentėjusiuosius; 2) apie privatų proceso dalyvių gyvenimą; 3) dėl nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui; 4) informacija gauta panaudojus kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus ir priemones. Kalbant apie informaciją, kurią sudaro valstybės, tarnybos, profesinė ar komercinė paslaptis, draudžiama daryti ne tik kopijas bet ir ikiteisminio tyrimo medžiagos **išrašus**. Taigi, kaip teigia *Marina Gušauskienė,* susidaro situacija, kuomet proceso dalyvis negavęs reikiamo dokumento kopijos, gali pasidaryti medžiagos išrašą, ir netgi pažodžiui perrašyti reikiamus duomenis jei šie duomenys nėra susiję su valstybės, tarnybos, profesine ar komercine paslaptimi. [165] Akivaizdu, jog jeigu asmuo remiantis LR BPK 177 str. 2d., nėra pasirašytinai įspėjamas dėl atsakomybės pagal Lietuvos

[164] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note* 6
[165] Gušauskienė, M., *supra note* 7*,* p. 320

Respublikos baudžiamojo kodekso 247 straipsnį už ikiteisminio tyrimo duomenų paskleidimą, darytina išvada, kad toks asmuo turi diskrecijos teisę, kokia apimtimi ir kokiu būdu paskleisti asmens duomenis. Taigi, teigtina, kad reikėtų sureguliuoti minėtus baudžiamuosius teisinius santykius taip, kad už duomenų, numatytų 181 str. 6 d., paskleidimą būtų taikoma atsakomybė (tuo atveju, jeigu nėra paties duomenų subjekto sutikimo) be papildomo įspėjimo, koks jis yra dabar pagal LR BPK 177 str. 2.

Asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese prieštaringumų atsiranda taip pat ir pabaigus ikiteisminį tyrimą, t.y. surašius kaltinamąjį aktą bei pradėjus bylą nagrinėti teisme. Atrodytų, jog, viena vertus, lyg ir mėginama ikiteisminio tyrimo metu apsaugoti asmens duomenis, įspėjant dėl atsakomybės pagal LR BK 247 str., tačiau kita vertus, remiantis LR BPK 181 str. 2 d.[166], pasibaigus ikiteisminiam tyrimui bei rašant kaltinamąjį aktą, prokuroras privalo leisti susipažinti su visais ikiteisminio tyrimo duomenimis (išskyrus tuos, kurie remiantis LR BPK 179 str. 2 d., saugomi atskirai nuo visos ikiteisminio tyrimo medžiagos) bei leisti daryti medžiagos kopijas ar išrašus, o nagrinėjant bylą teisme, jokių draudimų susipažinti su bylos medžiaga nėra išvis. Taigi, vedant loginę paralelę, tampa akivaizdu, jog asmens duomenų apsauga ikiteisminio tyrimo metu, praktiniu požiūriu, iš esmės net nereikalinga bei prasilenkia su pačiais asmens duomenų apsaugos tikslais. Juk pabaigus ikiteisminį tyrimą ir perduodant visą surinktą medžiagą (taip pat ir tą, iš kurios galima identifikuoti asmenį) teismui, išnyksta bet kokie susipažinimo su surinktais duomenimis suvaržymai, kas tik patvirtina įstatymo leidėjo teorinį norą, bet ne praktinę galimybę efektyviai užtikrinti asmens duomenų apsaugą tiriant bei vertinant nusikalstamas veikas.

Nekvestionuojant būtinumo užtikrinti asmens duomenų apsaugą, tam tikrais atvejais asmens duomenų apsaugos standartai gali būti savotiška kliūtis siekiant greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas.

Natūralu, jog asmens duomenų apsauga baudžiamajame procese grindžiama žmogaus teisių apsaugos bei žmogaus saugumo užtikrinimo argumentais, tačiau nereikėtų pamiršti, jog vykstant baudžiamajam persekiojimui egzistuoja taip pat ir poreikis užtikrinti sąžiningą baudžiamąjį procesą. Baudžiamasis procesas, kuris grindžiamas konstitucinėmis vertybėmis, turi ne tik tarnauti, kaip priemonė nusikalstamoms veikoms atskleisti, bet kartu ir užtikrinti vienodas proceso dalyvių teises. Taigi, kalbant apie įtariamąjį, kuris priskirtinas prie labiausiai pažeidžiamų baudžiamojo proceso dalyvių kategorijos, sutiktina su teisės doktrinoje išsakyta nuomone, kad minėtos kategorijos asmenų padėties išskirtinumą lemia pats baudžiamasis procesas, o ypač jo ikiteisminio tyrimo stadija. Todėl įtariamajam yra reikalaujama ypatingos

[166] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note* 6.

(papildomos) apsaugos, kuri realizuojama įtariamajam suteikiant teisę į gynybą. [167] Iš esmės, įtariamojo teisė į teisminę gynybą kaip tokią, nekelia abejonių, tačiau kalbant apie gynybos veiksmingumą, šio tiriamojo darbo kontekste, kyla tam tikrų dviprasmybių. Štai Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo [168] 44 str., yra įtvirtinta advokato teisė gauti iš valstybės [...] institucijų veiksmingoms teisinėms paslaugoms teikti reikalingą valstybės [...] institucijų turimą ar kontroliuojamą informaciją, dokumentus, jų nuorašus arba motyvuotą atsisakymą juos pateikti. Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra pažymėjęs, kad "[...]siekdamas užtikrinti asmens teisę turėti advokatą kaip vieną iš teisės į teisminę gynybą veiksmingo įgyvendinimo sąlygų, įstatymų leidėjas privalo nustatyti *inter alia* tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį advokatas galėtų gauti valstybės ir savivaldybių institucijų turimą šiai asmens teisei įgyvendinti būtiną informaciją."[169] Taigi, remiantis minėtu Konstitucinio teismo nutarimu bei Advokatūros įstatymo 44 str. nuostata, akivaizdu, jog gynėjas turi teisę atlikti lygiagretų tyrimą, pats savo nuožiūra pasirinkti šio tyrimo kryptį. Tačiau negalint gauti jokių duomenų, padėsiančių identifikuoti asmenį (pavyzdžiui liudytoją), iškyla tam tikrų sunkumų. Teisinę pagalbą teikiančiam advokatui, tarsi apribojama galimybė gautų duomenų pagrindu įsitikinti, kiek duoti parodymai yra patikimi bei tikri. Manytina, jog baudžiamajame procese įtvirtintos asmens duomenų apsaugos taisyklės neturėtų būti ta priemonė, kurios pagalba, formaliu pagrindu, yra ribojama teisė susipažinti su asmens duomenimis, motyvuojant ribojimus tyrimo sėkmės aplinkybe.

Žinoma, neginčytina, jog asmens duomenims turi būti suteikiama apsauga, idant nebūtų pakenkta tyrimo sėkmei ir daromas poveikis proceso dalyviui, tačiau manytina, kad situacija, kuomet ribojama nesuinteresuoto bylos baigtimi – advokato teisė susipažinti su duomenimis gali būti traktuojama, kaip prieštaraujanti sąžiningo proceso principui bei įtariamojo (kaltinamojo) teisės į gynybą principui. Tokią išvadą galima pagrįsti Konstitucinio teismo išreikšta pozicija, kad "[…] advokatas, vykdydamas savarankišką profesinę veiklą bei teikdamas teisinę pagalbą asmeniui, kurio teisės ir teisėti interesai yra pažeisti, padeda įgyvendinti konstitucinę asmens teisę į teisminę gynybą; taip pat minėta, kad asmens teisė turėti advokatą yra viena iš asmens teisės į teisminę gynybą veiksmingo įgyvendinimo sąlygų […]. Advokatai, padėdami įgyvendinti asmens teisę į teisminę gynybą, tam tikrais atvejais turi remtis informacija, kurią turi valstybės ir

[167] Gušauskienė, M. *Įtariamojo teisės į gynybą teisinis procesinis turinys ikiteisminio tyrimo stadijoje*. Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai. Vilnius: Industrus, 2009, p. 217.
[168] Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios,* 2004. Nr. 50-1632.
[169] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo (2001 m. birželio 21 d. redakcija) 42 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu nr. 1129 „Dėl nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo" patvirtintų nekilnojamojo turto registro nuostatų 88 punkto (2007 m. vasario 27 d. redakcija), 97 punkto (2007 m. vasario 27 d., 2008 m. spalio 22 d., 2010 m. kovo 3 d., 2011 m. gegužės 4 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai". *Valstybės Žinios.* 2011, Nr. 111-5228.

savivaldybių institucijos, *inter alia* tokia informacija, kurios negali gauti jo atstovaujamas asmuo, […] advokatas privalo saugoti jam patikėtą teisinei pagalbai teikti būtiną informaciją ir jos neatskleisti, taip pat pareigą gautos informacijos nenaudoti teisei priešingais tikslais; kartu pažymėtina, kad turi būti numatyta ir advokatų atsakomybė, *inter alia* už neteisėtą gautos informacijos panaudojimą.“[170] Taigi, minėtas Konstitucinio Teismo išaiškinimas suponuoja išvadą, kad nesuinteresuoto bylos baigtimi – advokato teisės susipažinti su visais duomenimis ribojimas, tarsi dirbtinai apsunkina gynėjo galimybes suteikti efektyvią teisinę pagalbą, tuo pačiu suteikiant pranašumą kaltinimo fukciją vykdančioms teisėsaugos institucijoms.

Žinoma, negalima vienareikšmiškai teigti, jog gynėjas visais atvejais neturi suinteresuotumo konkrečioje baudžiamojoje byloje ir nesistengs netiesiogiai daryti poveikį proceso dalyviams, siekiant pakenkti tyrimui, todėl manytina, jog įstatymo leidėjas turi suformuluoti aiškias taisykles, numatančias konkrečius atvejus, kada ir su kokiais asmens duomenimis, saugomais atskirai nuo ikiteisminio tyrimo medžiagos, leidžiama, o kada draudžiama susipažinti proceso dalyviams neturintiems suinteresuotumo bylos baigtimi.

Iš esmės, pirmosios užuomazgos to, su kokiais konkrečiai duomenimis draudžiama susipažinti, jau įžvelgiamos Teisingumo ministerijos pateiktame 2015-11-02 įstatymo pakeitimo bei papildymo projekte.[171] Siūloma LR BPK papildyti nauju 184^1 straipsniu, kuris reglamentuos nukentėjusiojo specialių poreikių vertinimą. Siūlomo 184^1 str. 3 d. numato, kad “duomenys, gauti atliekant nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimą, laikomi atskirai nuo bylos. Įtariamajam, kaltinamajam, nuteistajam ir jo gynėjui neleidžiama susipažinti su jų turiniu.” Taigi, darbo autorės nuomone, įstatymo leidėjas sąmoningai išskiria konkrečius duomenis, su kuriais susipažinti neturi teisės nei vienas iš minėtų subjektų. Tokiu būdu sukuriamas diferencijuotas asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas, kuris, manytina, turėtų didesnę praktinę reikšmę bei pritaikomumą siekiant derinti sąžiningą baudžiamąjį procesą bei kartu užtikrinti konkrečių asmens duomenų apsaugą.

Taigi, aptartos praktinės situacijos leidžia daryti išvadas, jog asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese normos yra labiau deklaratyvaus pobūdžio, kas praktinėje veikloje sukelia nemažai problemų. Viena vertus, aptartu reglamentavimu lyg ir mėginama apsaugoti asmenis nuo jų asmens duomenų paviešinimo, tačiau kitavertus, apsauga taikoma asmens duomenimis baudžiamajame procese yra praktiškai neveiksminga ir beveik nereikalinga.

[170] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas, *Ibid.*

[171] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 9, 28, 43, 44, 128, 185, 186, 188, 214, 239, 272, 275, 276, 280, 283, 308 straipsnių, kodekso priedo pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 27^1, 36^2, 184^1 straipsniais įstatymo projektas.

IŠVADOS

Įgyvendinus šio tiriamojo darbo uždavinius ir tikslus, galima daryti tokias išvadas:

1. Asmens duomenų apsaugos teisė yra teisės į privatumą atšaka. Per daugelį metų teisės į privatų gyvenimą koncepcijos kito bei įgavo vis naujų formų. Nors teisė į asmens duomenų apsaugą nėra *expresis verbis* įtvirtinta žmogaus teisių ir laisvių dokumentuose, vis tik, detalesnė doktrinos ir teismų jurisprudencijos analizė leidžia teigti, jog teisė į asmeninį informacijos slaptumą patenka į privataus gyvenimo apimtį. Privatumas yra ta sąvoka, kurios sudedamųjų elementų sąrašas niekada nebus baigtinis.
2. Asmens duomenys suvokiami kaip informacija, iš kurios galima tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai nustatyti asmenį. Toks platus asmeninių duomenų traktavimas turi ne visai teigiamą reikšmę baudžiamajam procesui. Netiesioginių duomenų kategorija neturėtų būti per daug eskaluojama baudžiamajame procese. Juk viso baudžiamojo proceso metu yra renkami duomenys, kurie gali turėti kai kurių netiesioginių detalių padėsiančių nustatyti asmenį. O tokie atvejai, kuomet iš netiesioginių duomenų nustatomas asmuo, jau sudaro prielaidas kalbėti apie per daug dažnus asmens teisės į privatumą pažeidimus, o kartu ir apie viso tyrimo sėkmės minimizavimą.
3. Siekiant informaciją pripažinti asmens duomenimis yra suformuluotos bendrosios taisyklės, kuriomis vadovaujantis galima pasakyti, jog vienokia ar kitokia informacija gali būti priskirta prie asmens duomenų kategorijos. Tačiau baudžiamųjų bylų specifika kiek pakoreguoja minėtas bendrąsias taisykles, jos taikomos su tam tikromis išimtimis, iškeliant siekį, kiek įmanoma geičiau ir efektyviau ištirti nusikalstamą veiką bei nustatyti jos kaltininkus.
4. Keičiantis asmens duomenimis bendradarbiaujant policijai ir teismams baudžiamosiose bylose turi būti taikomas apibusio pripažinimo principas. Be to, būtina sukurti bendrus standartus, pamatines gaires, kurių pagalba būtų įtvirtinta bendra keitimosi asmens duomenimis procedūra. Taisyklių suvienodinimas turi apimti ne tik tarpvalstybinį institucijų bendradarbiavimą, tačiau kartu ir procedūras, kuomet duomenimis keičiamasi vienoje valstybėje narėje. Tokiu būdu, bus sumažintos asmens teisių į privatumą pažeidimų prielaidos bei padidės kiek įmanoma kokybiškesnio bendradarbiavimo tikimybė , o kartu ir bus efektyviau įgyvendinti viso baudžiamojo proceso tikslai.
5. Duomenų subjekto teisės įgyvendinamos priklausomai nuo asmeniui suteikto procesinio teisinio statuso. Bendroji taisyklė informuoti duomenų subjektą apie jo duomenų tvarkymą negali būti ribojama jei kalbama apie nukentėjusįjį ar liudytoją. Tuo tarpu, aplinkybė, kuomet proceso dalyviui suteiktas įtariamojo (kaltinamojo) statusas, kiek koreguoja

bendrąsias taisykles ir įtariamasis (kaltinamasis) apie darbą su jo duomenimis gali būti ir neinformuojamas.

6. Lietuvos baudžiamajame procese asmens duomenų apsaugos teisinis reglamentavimas yra labiau deklaratyvaus pobūdžio. Nustatytos taisyklės neužtikrina asmenų teisės į asmeninių duomenų slaptumą. Susipažinus su ikiteisminio tyrimo medžiaga, iš gautos informacijos galima nesunkiai identifikuoti asmenį, kas reiškia, jog asmens duomenų apsauga baudžiamajame procese yra neveiksminga ir, praktiniu požiūriu, galima teigti – net nereikalinga.
7. Taisyklės nustatančios draudimą gynėjui susipažinti su asmens duomenimis, pažeidžia sąžiningą baudžiamąjį procesą bei įtariamojo (kaltinamojo) teisę į gynybą. Draudimai užkerta kelią advokatui atikti lygiagretų tyrimą bei įsitikinti, kiek informacija gauta iš asmens, su kurio duomenimis draudžiama susipažinti, yra patikima.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
2. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios,* 2004. Nr. 50-1632.
3. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003-02-12, Nr. 15-597 .
4. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-02-23, Nr. 22-804.
5. Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą, baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 52-2511.
6. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba. 1991 m. Kovo 12 d. Nutarimas Nr. I-1136 dėl Lieutvos Respublikos prisijungimo prie Tarptautinės Žmogaus teisių chartijos dokumentų. *Lietuvos Aidas.* 1991-03-14, Nr. 52 – 0.
7. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3, 9, 40, 63, 64, 145, 147, 152, 154, 158, 160, 161, 162, 163, 170, 172, 178, 179, 181, 183, 212, 214, 217, 218, 220, 237, 254, 276, 372, 373, 3741, 3742, 418, 419, 421, 422, 426, 429 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 32, 1601 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios, 2011,* Nr. 81-3965.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 9, 28, 43, 44, 128, 185, 186, 188, 214, 239, 272, 275, 276, 280, 283, 308 straipsnių, kodekso priedo pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 27^1, 36^2, 184^1 straipsniais įstatymo projektas.
10. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 139-5008.
11. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra. 2008 m. sausio mėn. 14 d. pasitarimas dėl įtariamų, kaltinamų ir teistų asmenų žinybinio registro duomenų teikimo. [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2015-11-28] <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjkzsvRprPJAhUFXhQKHS8jAVUQFggnMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.prokuraturos.lt%2FLinkClick.aspx%3Ffileticket%3DT8cDjQBM%2FXw%3D%26tabid%3D178&usg=AFQjCNHaMtvxpNDXYugs5O_mU0eL9cUung&sig2=90wHaGE315wEck92iC3G0A&bvm=bv.108194040,d.d24&cad=rjt>.

12. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuro 2011 m. vasario 10 d. įsakymas "Dėl ikiteisminio tyrimo duomenų skelbimo rekomendacijų patvirtinimo". *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 20-1020.
13. Generalinio Prokuroro aiškinamasis raštas dėl banko tvarkomų asmens duomenų, įskaitant vaizdo įrašus, gavimo tvarkos. Nr. 10.10-1365. [interaktyvus] 2012-10-01 [žiūrėta 2015-11-11] <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VDrW8A32iNgJ:www.prokuraturos.lt/LinkClick.aspx%3Ffileticket%3D7rRsBIS5Qk0%3D%26tabid%3D477+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=us&client=safari >.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1999 spalio 21 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 90-2662.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198^1 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 39-1105.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas "Dėl lietuvos respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, lietuvos respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, lietuvos respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 93-4000.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas "Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo (2001 m. birželio 21 d. redakcija) 42 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 „Dėl nekilnojamojo turto registro nuostatų

patvirtinimo“ patvirtintų nekilnojamojo turto registro nuostatų 88 punkto (2007 m. vasario 27 d. redakcija), 97 punkto (2007 m. vasario 27 d., 2008 m. spalio 22 d., 2010 m. kovo 3 d., 2011 m. gegužės 4 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai”. *Valstybės Žinios*. 2011, Nr. 111-5228.

Tarptautiniai teisės aktai:

18. 1948 m.Visuotinė žmogaus teisių ir laisvių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006-06-17, Nr. 68-2497.
19. 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002-08-02, Nr. 77-3288.
20. Europos Tarybos 1981 m. sausio 28 d. Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu (ETS Nr. 108). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 32-1059 .
21. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 2000-11-10, Nr. 96-3016.

Europos Sąjungos teisės aktai:

22. 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. 2007 m. birželio 20 d. nuomonė 4/2007 “dėl asmens duomenų sąvokos” 01248/07/LT. [interaktyvus] [žiūrėta 2015-10-11] <http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_lt.pdf>.
23. 29 straipsnio Duomenų apsaugos darbo grupė. 2014 m. vasario 27 d. nuomonė 01/2014 dėl būtinumo ir proporcingumo sąvokų taikymo ir duomenų apsaugos teisėsaugos sektoriuje. [interaktyvus] 536/14/LT, [žiūrėta 2015-10-25] <http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp211_lt.pdf >).
24. Europos Komisijos 2012 m. vasario 27 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nustatymo ar traukimo baudžiamojon atsakomybėn už jas arba baudžiamųjų sankcijų vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. [interaktyvus] [2012] 5833/12, p. 2 [žiūrėta 2015-10-18] <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OxvkhOm8cjAJ:www.tm.lt/dok/ST05833_LT12.DOC+&cd=9&hl=lt&ct=clnk&gl=us&client=safari>.

25. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl fizinių asmenų tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. [2012] COM 2012/0010 (COD).

26. Europos Parlamento 2011-06-11 pranešimas "Dėl visapusiško požiūrio į asmens duomenų apsaugą Europos Sąjungoje" (2011/2025(INI)) [interaktyvus] A7-0244/2011, p. F [žiūrėta 2015-10-17) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0323+0+DOC+XML+V0//LT>.

27. Europos Parlamento ir Tarybos 1995 m. spalio 24 d. direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo [1995] OL L 281;

28. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija. [2012] OL C326/02.

29. Europos Vadovų Taryba, *"*Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui*"*. 2010/C 115/01, [interaktyvus] [2010] OL C 115/1, [žiūrėta 2015-10-23] < http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0504(01)&from=LT>.

30. Europos Vadovų Taryba. Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. [2005], OL C 53/1.

31. Liubertaitė, L., Dieninis, K., Kriačiūnas D. Europos Sąjungos sutarties ir sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcijos. Su pakeitimais, padarytais 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonoje pasirašyta sutartimi. Vilnius: Registrų centras, 2010.

32. Ministrų komiteto Rekomendacija Nr. R (87) 15 valstybėms narėms dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje. [interaktyvus] [1987] [žiūrėta 2015-10-10] <https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(87)%2015.pdf>.

33. Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R. (91) 10 valstybėms narėms dėl valstybės institucijų turimų asmeninių duomenų perdavimo trečioms šalims. [interaktyvus] [1991] [žiūrėta 2015-10-10] <https://www.ada.lt/images/cms/File/Rekomendacija%20Nr.%20R%20(91)%2010.pdf>.

34. Tarpvyriausybinės Konferencijos, patvirtinusios Lisabonos sutartį, pasirašytą 2007 m. gruodžio 13 d., prie baigiamojo akato pridėtos deklaracijos. "*21 Deklaracija dėl asmens duomenų apsaugos teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose ir policijos bendradarbiavimo srityse."* [interaktyvus] [2012] OL C326/339 [žiūrėta 2015-10-18] <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:0337:0362:LT:PDF>.

35. Tarybos 2001 m. kovo 15 d. pamatinis sprendimas 2001/220/TVR "dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose" [interaktyvus] [2001] OL L 82/1, [žiūrėta 2015-10-23] <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.dok_priedas?p_id=9208>.

36. Tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. pamatinis sprendimas 2008/977/TVR "Dėl asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, apsaugos". [interaktyvus] [2008] OL L 350/60 [žiūrėta 2015-10-18] <https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/shared/Documents/EDPS/DataProt/Legislation/Dec_2008_977_LT.pdf>.

37. Tarybos ir Komisijos sprendimas Nr. 1247/2002/EB 2002 m. liepos 1 d. dėl Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūno pareigų atlikimą reglamentuojančių nuostatų ir bendrųjų sąlygų. [2002] OL L 183/1.

Lietuvos teismų praktika:

38. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 1 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-314-340/2008.

39. Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008.

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 1 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. 27-1. *Teismų praktika*. 2007, Nr. 27.

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015.

42. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. kovo 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-82-08

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

43. *Bensaid v The United Kingdom,* No 44599/98, § 47 ECHR 2001.

44. *Branduse v. Romania,* no 6586/03, ECHR 2009.

45. *Burghartz v Switzerland*, no 16213/90, § 24 ECHR 1994.

46. *Chauvy and Others v. France*, no 64915/01 § 70 ECHR 2004

47. *Dudgeon* v. *UK,* no 7525/76, § 41 ECHR 1983.
48. *Folgero and Others v Norway* [GC], no 15472/02 § 98 ECHR 2007.
49. *M. M. v. United Kingdom*, no 24029/07 §193, ECHR 2012.
50. *Niemietz v. Germany,* no 13710/88, § 29, ECHR 1992.
51. *Odievre v France* [GC], no 42326/98, § 29 ECHR 2003.
52. *Rotaru v Romania* [GC], no 28341/95, § ECHR 2000.
53. *S & Marper v. The United Kingdom* [GC], no 30562/04 and 30566/04 § 125, ECHR 2008.
54. *Von Hannover v Germany* no 59320/00, § 50-53 ECHR 2004
55. *X and Y v. Netherlands,* no 8978/80, § 22 ECHR 1985.
56. *Z v Finland,* no 22009/93 § 71 ECHR 1997.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

57. Byla C-101/2001 *Bodil Lindqvist* [2003], ECH I-12971.
58. Byla C-73/07, *Tietosuojavaltuutettu pries Satakunnan Markkinapörssi Oy, Satamedia Oy.* [2008] 2008 I-09831.

Mokslinė ir kita specialioji literatūra:

62. Aarnio, R. Introduction: *What Does Data Protection Mean? The Right to Privacy – the Right to Dignity: 26th International Conference on Privacy and Personal Data Protection*. Warszawa: Biuro Generalnego Inspektora Ochrany Danych Osobowych, 2005.
63. Adam Carlyle Breckenridge, *The Right to Privacy.* Lincoln: University of Nebraska Press, 1970.
64. Alan F. Westin, *Privacy and Freedom.* New York: Atheneum, 1967.
65. Ažubalytė, R., Losis, E. Už procesinį pažeidimą taikytinos prievartos priemonės. *Socialinių mokslų studijos.* 2009, 2(2)
66. Buttarelli, G. 26th Internatinal Conference on Privacy and Personal Data Protection: *The Rigth to Privacy – The Rigth to Dignity.* Warszawa: Biuro Generalnego Inspektora Ochrany Danych Osobowych, 2005
67. CATE, Fred H. The Failure of Fair Information Practice Principles. *Consumer Protection in the Age of the „Information Economy*“. [interaktyvus] Indiana University, 2006, p. 349. [žiūrėta 2015-10-22] <http://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=035082020017067112

031110016099068073062005049007084090076021123111095078090087107072053057049122058038019121009090065019104065016009043022084022119116090087120109005052011094064119072098117124106113018119016073021029007066015025083005113113120070000&EXT=pdf>.

68. Čilinskas, K. *Privataus gyvenimo neliečiamumas Lietuvos teisėje.* Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje. Teisės projektų tyrimo centras, 2005.
69. Daniel J. Solove, *Conceptualizing Privacy* [interaktyvus]. 90 Cal. L. Rev. 2002, p. 1105 [žiūrėta 2015-10-07]. <http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1408&context=californialawreview>.
70. Daniel J. Solove, *Conceptualizing Privacy.* 90 Cal. L. Rev. 1087 (2002).
71. Goda, G., *et al. Baudžiamojo proceso teisė.* Vilnius: Registrų centras, 2011
72. Goda, G., *et al.Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras* . I tomas. VĮ Teisinės informacijos centras, 2003
73. Gušauskienė, M. *Asmens duomų apsauga baudžiamajame procese*. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai. Vilnius: Registrų centras, 2014.
74. Gušauskienė, M. *Įtariamojo teisės į gynybą teisinis procesinis turinys ikiteisminio tyrimo stadijoje*. Sąžiningas baudžiamasis process: probleminiai aspektai. Vilnius: Industrus, 2009,
75. Joutsen, M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. Heuni [interaktyvus]. Helsinki, Paper no 25, 2006, p. 29. [žiūrėta 2015-10-24] <http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/papers/6KtmuRpsd/HEUNI_papers_25.pdf >.
76. Kiršienė J., Prancevičienė B,. Vinciūnas K., T*eisė į privatumą: privatumo esmė ir iššūkiai privatumo apsaugos įgyvendinimui*. Mokslo studija: Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2012.
77. Kiškis, M., *et al. Teisės informatika ir ir informatikos teisė.* Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2006.
78. Kuner, Ch. European Data Protection Law. Corporate Compliance and Reguliation.Second Edition. Oxford: University Press, 2007
79. Makauskaitė, G. *Visuomenės teisės susipažinti su oficialiais neskelbtais dokumentais ribojimų pagrindai ES ir ES valstybių narių teisėje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013
80. Meškauskaitė, L. *Teisė į privatų gyvenimą.* Vilnius: Registrų centras, 2015

81. Meškauskaitė, L. *Teisės į privatumą gynimas: teorija ir praktika.* Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
82. Meškauskaitė, L. *Žiniasklaidos teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
83. Panomariovas, A. Asmens privataus gyvenimo paslaptis ir su ja susijusios problemos baudžiamajame procese. *Jurisprudencija,* 2001
84. Panomariovas, A. Slaptumas – tiesos baudžiamajame procese nustatymo priemonė. *Jurisprudencija.* 2005, t. 75 (67)
85. Panomariovas, A. *Viešai neskelbiama informacija (paslaptis) baudžiamajame procese.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001
86. Petraitytė, I. Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų gyvenimą. *Teisė.* 2011, 80.
87. Petraitytė, I. *Asmens duomenų teisinės apsaugos principai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 01). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013
88. Richard A. Posner, *The Economics of Justice.* Harvard, 1981.
89. Samuel D. Waren, Louis D. Brandeis, *The Right to Privacy* [interaktyvus]. The Harvard Law Review Association, 1980 [žiūrėta 2015-10-06]. <http://www.english.illinois.edu/-people-/faculty/debaron/582/582%20readings/right%20to%20privacy.pdf>.
90. Schermer, B. W. *Software Agents, Surveillance and the Right to Privacy*. Leiden University Press, 2007.

Kiti šaltiniai:

91. Malko, A.V. *Bolshoj juridicheskij slovar* [Big Dictionary of Law]. [interaktyvus]. M: Prospekt, 2009 [žiūrėta 2015-10-09]. <http://big_law.academic.ru/970/Персональные_данные>.
92. Resolution 428 (1970) containing a declaration on mass communication media and human rights. Parlamentary Assembly. Council of Europe. § 16. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-10-07] <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.aspP?fileid=15842&lang=en> .
93. Sukharjov, A. JA., Krutskikh, V. E., Sukharjova, A. JA. *Bolshoj juridicheskij slovar* [Big Law Dictionary]. [interaktyvus]. M: Infra, 2003 [žiūrėta 2015-10-07]. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/16462>.
94. The European Convention on Human Rights – Overview. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-10-08] < http://echr-online.info/article-8-echr/>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Šio tiriamojo darbo tikslas buvo ištirti teisės į asmens duomenų apsaugą raidos ištakas, sisteminiu požiūriu įvertinti asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese taisyklių įtvirtinimą nacionaliniuose, tarptautiniuose bei Europos Sąjungos teisės aktuose. Be to, buvo siekiama ištirti trūkumus ir silpnąsias reglamentavimo vietas keičiantis duomenimis tarp valstybių narių, įgyvendinant policijos ir teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Buvo tiriama, kokia apimtimi duomenų subjektas gali dalyvauti savo duomenų tvarkyme ir kiek šios jo galimybės priklauso nuo jam suteikto procesinio teisinio statuso. Be to, kalbant apie duomenų tvarkymo taisykles nacionaliniame baudžiamajame procese, buvo tiriama, kiek asmens duomenų apsaugos reglamentavimas veiksmingas.

Darbe buvo padarytos išvados, jog asmens duomenų apsauga yra ganėtinai nauja teisė asmens teisių kataloge, be to, ji kilusi iš teisės į privatumą. Nustatyta, jog keičiantis duomenimis tarp valstybių narių būtina vadovautis abipusio pripažinimo principu. O siekiant užtikrinti kokybišką keitimąsi duomenimis, būtina sukurti bendras visoms valstybėms narėms gaires (taisykles), kurios padėtų užtikrinti perduodamų duomenų kokybę bei duomenų rinkimo ir tvarkymo patikimumą. Taip pat padarytos išvados, jog liudytojas ir nukentėjusysis savo duomenų tvarkyme gali dalyvauti be apribojimų, tuo tarpu įtariamojo teisė tvarkyti savo asmens duomenis vykstant tyrimui, stipriai apribota. Atlikus asmens duomenų apsaugos nacionaliniame baudžiamajame procese taisyklių analizę, nustatyta, kad asmens duomenų apsauga praktiniu požiūriu nėra veiksminga.

Reikšminiai žodžiai. *Teisė į privatumą, asmens duomenys, duomenų subjektas, reglamentavimas, policijos ir teismų bendradarbiavimas.*

ABSTRACT IN ENGLISH

The main goal of master‘s thesis is to research the roots of the right of protection of personal data. Futhermore, master‘s thesis contains systematic analysis of protection of personal data in national, international and European Union legislation in criminal process. In addition, the author has sought to examine drawbacks and weak points of reglamentation between member states when implementing cooperation between police and courts in criminal cases. It was researched how wide a personal data subject could exercise his rights in data management procedures and how the legal status in juridical process could affect it. Among the examination of legal acts which regulates the data managment procedures in criminal process, it was also examined how effective the protection of personal data is.

It was concluded that protection of personal data is a novel personal right, which came from modern day right to private life. It was founded that the principle of mutual recognition needs to be the guide of member states when implementing international data exchange. However, common rules for all member states have to be created to ensure quality data exchange and security of data collection and management. Also, it was concluded that the witness and the victim could exercise their rights of data protection without any restrictions, however the rights of the suspect are widely restricted during the investigation process. From practical piont of view protection of personal data is not effective throughout national criminal procedure.

Key words. *The right to privacy, personal data, the data subject, the legal regulation, police and judicial cooperation in criminal matters.*

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA
Asmens duomenų apsauga baudžiamajame procese

Asmens duomenų apsauga tai ganėtinai nauja teisė asmens teisių ir laisvių kataloge. Ši teisė modifikavosi iš teisės į privatų gyvenimą. Skirtingais laikorpiais doktrinoje buvo plėtojamos koncepcijos, kuriose vienokia ar kitokia forma jau buvo galima įžvelgti asmens teisės į jo asmeninių duomenų apsaugą, užuomazgų. Apsauga asmeniniams duomenims buvo pradėta deklaruoti ir EŽTT praktikoje. Be to, teisė į asmeninių duomenų slaptumą ir jų apsaugą, kaip savarankiška teisė, buvo įtvirtinta Europos pagrindinių teisių chartijoje. Todėl visuose visuomeniniuose teisiniuose santykiuose, tame tarpe ir baudžiamuosiuose procesuose, turėjo būti užtikrinta asmens duomenų apsauga.

Išanalizavus asmens duomenų apsaugos prigimtį ir jos ryšį su teise į privatų gyvenimą, magistro baigiamajame darbe buvo tiriamos valstybių narių keitimasis duomenimis, įgyvendinant policijos ir teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Atkreiptinas dėmesys, jog bendradarbiavimas turi būti paremtas abipusio pripažinimo principu. Be to, siekiant užtikrinti duomenų kokybę bei jų rinkimo ir tvarkymo patikimumą, padaryta išvada, jog būtina sukurti visoms valstybėms narėms pamatines taisykles, remiantis kuriomis bus efektyviau įgyvendintas bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose bei bus užtikrintas kokybiškas duomenų persiuntimas, taip pat sumažės asmens teisių į privačios informacijos apsaugą pažeidimų.

Tvarkant asmens duomenis vienas iš svarbesnių aspektų, yra duomenų subjekto dalyvavimas jo duomenų tvarkyme. Iš esmės, bendra nuostata užtikrina duomenų subjektui galimybę visais atvejais dalyvauti tvarkant jo duomenis, tačiau baudžiamojo proceso specifika bei paskirtis praktiškai visais atvejais koreguoja bendrąsias taisykles. Duomenų subjekto dalyvavimas didžiąja dalimi priklauso nuo jam suteikto procesinio teisinio statuso. Liudytojas ir nukentėjusysis savo duomenų tvarkyme gali dalyvauti be apribojimų, tuo tarpu įtariamojo teisė tvarkyti savo asmens duomenis vykstant tyrimui, stipriai apribota.

Pereinant prie nacionalinės asmens duomenų apsaugos baudžiamajame procese įgyvendinimo, nustatyta, kad galiojantis reglamentavimas asmens duomenų apsaugos srityje yra labiau deklaratyvus ir neužtikrina asmeninių duomenų slaptumo. Maža to, buvo nustatyta, kad asmens duomenų taisyklės baudžiamajame procese, tam tikrais atvejais net gali pažeisti sąžiningą baudžiamąjį procesą bei įtariamojo (kaltinamojo) teisę į gynybą.

SUMMARY IN ENGLISH
Protection of personal data in criminal procedure

Protection of personal data is a new right in the catalog of personal rights and freedoms. This right evolved from the right to private life. Throughout different periods, the doctrine of law developed various conceptions of personal data protection, where in different forms you could find roots of right to protection of personal data. The right of personal data protection took shape when ECtHR started to declare and apply it in different court judgements. Nonetheless, right to protection and security of personal data was implemented in European Charter of Fundamental Rights as independent law. The mentioned reasons were the basis to include protection of personal data in different social and legal relations, including criminal procedure.

The research of exchanging data between member states when implementing cooperation between police and courts in criminal cases was carried out in master‘s thesis by analysing the roots of protection of personal data and its link with right to private life. It is important to emphasize that cooperation of member states has to be based on the principle of respect of mutual recognition. In addition, by seeking to ensure quality of the data and reliability of personal data collection and management in criminal cases, it was concluded that common rules for all member states have to be created to ensure effectivity of data exchange and quality of data-sending. By the latter implementation the breaches of right to protection of private information should decrease.

It should be noted that the data subject has to participate in his data management. By general rule the data subject has opportunity to participate in his data management, however in majority of criminal procedures this general rule needed to be altered according to criminal procedure particularity and its purpose. The legal status in process establishes the boundaries of data subject participation in his personal data management. The witness and the victim could participate in data management without any restrictions, however the rights of the suspect to data management is widely restricted during investigation.

Considering the protection of personal data in national criminal process, it was declared that implementation of protection of personal data is declaratory and security of personal data is not ensured. Futhermore, it was concluded that reglamentation of personal data in criminal process could breach the principals of fair criminal procedure and the right of a suspect to a fair hearing.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Įtariamų, kaltinamų ir teistų asmenų žinybinio registro duomenų teikimo tvarkos aprašo

16 priedas

(Registro išrašo Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko vartotojams formos pavyzdys)

ĮTARIAMŲ, KALTINAMŲ IR TEISTŲ ASMENŲ ŽINYBINIO REGISTRO DUOMENYS APIE FIZINĮ ASMENĮ

2000-00-00

	Užklausos sąlyga	
Asmens kodas	36902030116	
Vardas		
Pavardė		
Gimimo metai	Paklaida 0	
Asmens kodas	36902030116	
Vardas	VARDAITIS	
Pavardė	PAVARDAITIS	
Gimimo data	1969-02-03	
Gimimo vieta	LIETUVA, VILNIAUS M	
Nusikalstama veika	VAGYSTĖ	Nusikalstamos veikos straipsniai LTU BK 178 str. 1 d.
Nusikalstamos veikos padarymas	1998-10-02	
Ikiteisminio tyrimo pradžia	1998-10-02	
Teisėsaugos institucija, teismas	Vilniaus m. 1 PK	
Pripažinimas įtar. kaltinamuoju		
Baudž. b. Nr.	12-1-888-99	
Teisėsaugos institucija, priėmusi sprendimą	Vilniaus m. apyl. prokuratūra	
Sprendimo tipas	Nutarimas	
Kardomoji priemonė	PASIŽADĖJIMAS	
Data	1998-11-02	
Teismas		
Sprendimas priimtas		

Registre duomenų apie priimtą procesinį sprendimą nėra.

Rengėjas _____
(pareigos)

_____
(parašas)

_____
(vardas, pavardė)

Pateiktus duomenis tvirtinu.

_____ _____ _____
(Įgalioto asmens pareigos) (parašas) (vardas, pavardė)

A. V.

_____

Priedas Nr. 2

Formos pavyzdys patvirtintas

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d.
įsakymu Nr. I-51 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro
2011 m. rugpjūčio 31 d. įsakymo Nr. I-212 redakcija)

PAŽYMA APIE ĮTARIAMOJO ASMENS DUOMENIS

20___ m. _____d.
_____ (sudarymo vieta)

Įtariamojo _____ asmens duomenys:
(vardas ir pavardė)

Bylos Nr. _____
Vardas, pavardė_____
Asmens kodas_____
Gimimo data _____
Gimimo vieta _____
Pilietybė (-s) _____
Šeiminė padėtis _____
Dabartinės gyvenamosios vietos adresas _____
_____
Deklaruojamos gyvenamosios vietos adresas_____
_____
Asmens dokumentas _____
(rūšis, serija, numeris, išdavimo data ir vieta)

Išsilavinimas _____
Užsiėmimas, darbovietė, pareigos _____
_____
Telefonai: namų _____, darbo _____, kiti _____
El. pašto adresas_____
Kiti reikiami asmens duomenys_____
_____
_____.
Duomenys teisingi _____
(įtariamojo vardas ir pavardė, parašas)

Sutinku gauti procesinius dokumentus tik elektroniniu paštu _____
(įtariamojo vardas ir pavardė, parašas)

Vertėjas _____ _____
(parašas) (vardas ir pavardė)

_____ _____
(pareigos) (parašas) (vardas ir pavardė)

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SĄŽININGUMĄ

2015-12-10

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____

___“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) *(vardas, pavardė)*